

ARGIA

1985 – Martxo 24 – XLVIII. urtea – 1.053 zenbakia. 110 pezeta / 6 libera

«Gizakia Helburu»,
toxikomanoen
sendabiderako
egitaraua

**Drogazalea gizaki
berri bat bihurtu**

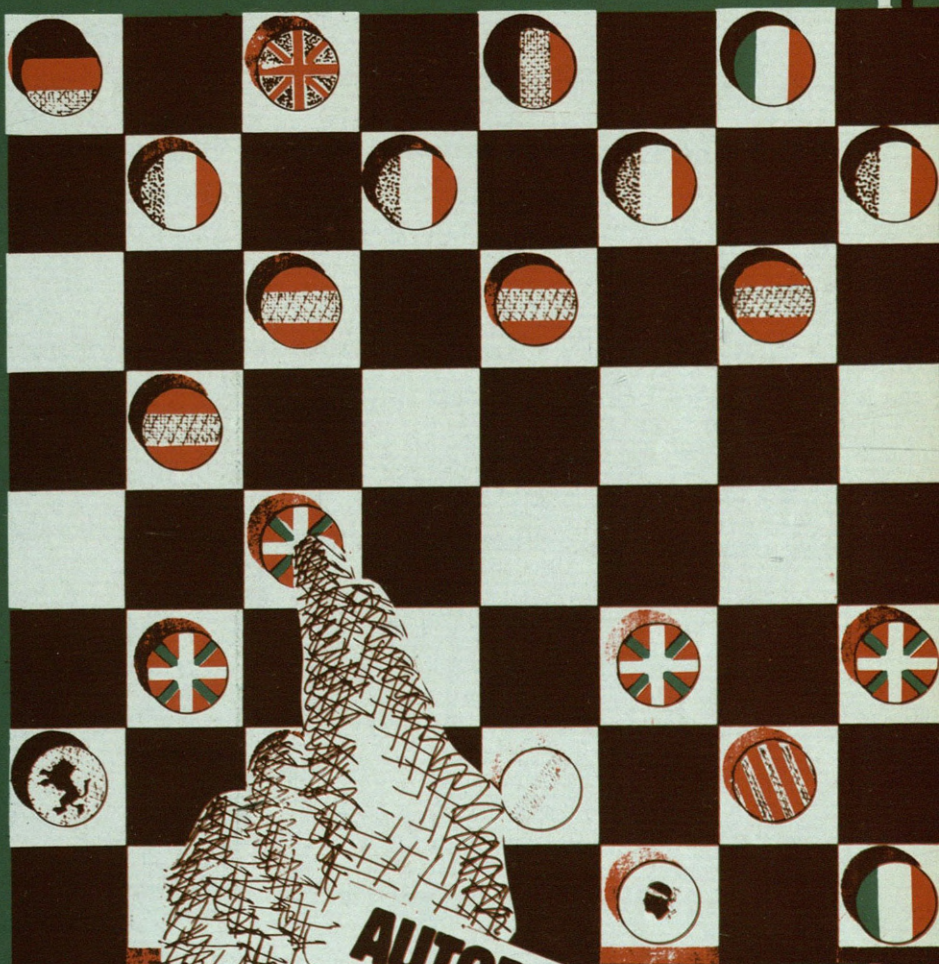
A.E.K. Kinka larrian
**Diru publikoaren
beharra
berreuskalduntze
prozesuan**

Diputazioa eta euskal
irratsaioak

**Nafarroako uhin
ustelak**

P.Agirrebaltzategi
L.M.Bandres
Txillardeg
Trikuharri
etab.

**HERRIEN ESKUBIDEEN KONGRESOA:
JOSEBA GOÑIREKIN ELKARRIZKETA**

Gure ahalegina Bizkaiaarentzat da.

Gaur, betiko moduan, gure herriaren bilakaerei laguntzeko gagoz.

Gaur, aurrera joteko sasoian, itxaropena oztopoen gainetik jarrita,
zerbitzu eta laguntzarako gure gogorik onena,
berriro eta gehiagotuz sortzen da.

Gaur, eta egunero, Bizkaiko izena ohore eta,
batez ere, konpromisu moduan daraman
Aurrezki Kutxaren lana, indarra eta ilusioak, ez dute huts egingo.

Berari erantzuten jarraituko diogu.

TXURRUKARI Oroikarria. Areen
Itsasoaren oldarra gelditze
gizonaren neurriagatik
ahalegina.

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

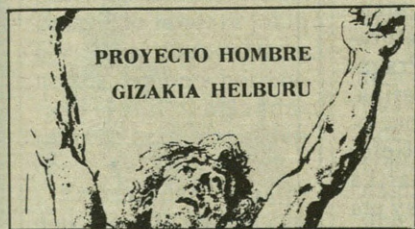
CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

Bizkaiko Foru Diputazioak sortu eta bultzatutako Erakundea.

Euskaldunen giza eta talde eskubideen alde plataforma baterakoiak sortzeko lanek egin dute ezagun Joseba Goñi. Euskal Herriko kristau komunitate aurrerazaleen inguruan argitaratzen den «Herria 2000_Eliza» hilabete-kariaren habeetako bat duzue berau. Hil honen 26tik aurrera Euskal Herriko bost hiriburueta «Autodeterminazioa» gaitzat hartuz ospatuko den kongresoaz hitzegin du Iñaki Zubiondorekin. **11. orrian.**

«Gizakia Helburu» egitaraua Donostian martxan jarri zenetik pare bat hilabete dira kasik. Toxikomanoen sendabiderdiko egitarau hau akonfesional eta apolitiko bezala definitzen da eta asmoa dauka zerbitzu kooperatiba baten modura lan egitekoa. Hogeigazte dauzkate orain beren kargu eta urte bukaerarako berrogeitamar izango dira larogeirentzako tokia daukatelarik. Dena martxan jartzean hamabi monitorea izango dituzte. Joxe Molarriren eskutik **22. orrian.**

4.— Aste Giroa **Galar.**

10.— Ttanttaka. **Esteban**

11.— Autodeterminazioari buruzko kongresua dela eta Joseba Goñirekin elkarrizketa. **Iñaki Zubiondo.**

15.— Mundua ez da borobila. **Fanxin.**

16.— Santo Domingoko esklabuak. **Pablo Sastre.**

18.— Unibertso harrigarria: Izotz gaineko labandura. **L.M.Bandres.**

20.— Ekonomia. Madrileko dependentzia ekonomikoa. **Trikuharri.**

22.— «Gizakia helburu», toxikomanoen sendabiderako egitaraua. **Joxe Mollarri.**

25.— Nafarroako uhin ustelak. **J.A.**

27.— Irakurleak mintzo. **AEKko irakasle batek.**

28.— Luma Zorroztuz. **Txillar-degi.**

31.— Kulturaren ataria. **Sabin**

32.— Trikitrixa. Miren eta Iturbide, txapeldunak. **Peru Unzueta.**

33.— Joakin Resanorekin. **Joakin Balentzia.**

35.— Emakumeen erakusketa. **E.G.**

36.— Leniz Ibarreko bertsolari txapelketa. **Zaldubi.**

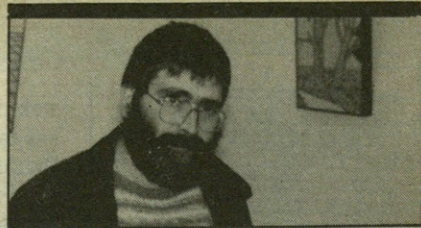
37.— Nafarroako Txapelketa. **Kapi.**

38.— Txutxumutxuka. **Sabin**

40.— Jo... Adarra.

41.— Bertsoak: «Rekonbersioa»? **Lexo.**

42.— Azkena: Herriari dagokio autodeterminazioa. **Paulo Agirrebaltzategi.**

Kultur sailean bertso lehiaketari buruzkoak dira nagusi gaurko honetan. Izan ere Nafarroako txapelketa gori gori jartzen ari den une honetan ospatu da baitaere Leniz Ibarreko bertsolari txapelketa. Hauen aldamenean Joakin Balentziak Joakin Resano marrazkilari txit interesgarriari egin dio elkarrizketa. Trikitrixaen berri Peru Unzueta ematen dizue eta Elixabet Garmendiak Donostian aurkezten den Emakumeen Erakusketari buruzko aipamen bat dakarkigu.

Eta besterik ere aurkitu dezakezue zenbaki honeian: L.M.Bandresen bere haurrekin Donostiako izotz-jauregira eramane zitueneoak aitzakitza hartuz izotz gaineko labandura hartu du gaitzat. Txillardegia «luma zorroztuz» sailean aurki dezakezue «Nor da mintzo?» artikulu interesgarriarekin. Azkenean Paulo Agirrebaltzategi autodeterminazioari buruzko zenbait burutapen egiten dizkigu. AEKko irakasle batek bere kezka azaltzen dizkigu 27. orrialdean.

Aukera beraz ugaria.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Ostaiska Irastortza, Jon, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: «Anaitasuna» taldea.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Allande Sokarros, Itxaro Borda.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Joseba Alvarez,

Enrike Amonarriz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Iñaki Camino, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga «Zaldubi», «Gure Irratia»koak, Mikel Hiribarrren, Tito Irazusta, «Irulegi Irratia»koak, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, F.J. Mendiguren, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Txus San Migel, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarrionandia, Mikel Ubillos.

Marrazkilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Administrazioa: Jon Barandiaran.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen. z/g. Ramonaenea-behea. DONOSTIA-20012.

Telefonoa: 28 33 99.

Inprimategia: «Graficas Semi».

Ale bakarra: 110 pezeta/6 libera

Hego Euskal Herrirako ..... 4.000 pezeta
Ipar Euskal Herrirako ..... 275 libera
Estatu Espainolerako ..... 4.000 pezeta
Beste atzeritarako ..... 5.500 pezeta
Airez ..... 8.300 pezeta

MARTXOA 23 MARTXOA 30

Martxoan 29an ilgora

mareak: (Martxoan 24koak)
gora: 05,57 eta 18,10
behera: 12,01 eta
(25eko) 00,14

eguzkia: (Martxoan 24ean)
irten: 07,19
sartu: 19,32

(ordulariaren ordutan)

liburuak

Itziar KAMINO

Egilea: Xabier Montoiak.
Titulua: Likantropo.
Argitaletxea: Susa saila.
14.

Ezaugarriak: 96 orrialde.

Ez da urtebete baino askoz gehiago pasa Xabier Montoiak bere aurren liburua atera zuenetik eta bigarrena kalean dagoeneko. Orduan bezala, mundu poetiko diferente batean sartu gaitu, euskarak ohituak gauzkan horretatik bai behinpehin. Odola, semena, heriotzea, etsipena, kale bakartiak, herra, ustelkeria eta hainbat bider errepikatzen diren zentzu negatiboko hitzak ditu maiteen poeta ho-

nek. Ez da bestalde poesia zaila berea, interpretazioari leku gutxi uzten baitio, bide zuzenaz baliatzen da bere poesia mikatza guri testuen barneko sendimendu hotz eta gertaera lazgarriak aditzera emateko. Liburuaren atzen orrian dakarrenez, irudiz beteagoa da liburu hau aurrena baino, esan beharrekoa da ere poesia maila aski bajua geratzen dela maiz liburuaren barnean. Olerki luzeak dira langa gorenaren uzten dutenak.

Arestian esan legez, ohizko euskal poesian ematen zaigun mundua utzi eta xamurtasunik gabeko mundu biluzi eta erreala ageri zaigu sendimenduen kontua dela ta, surrealismorik ere bada-goa jakina.

LINGUISTIKA OROKORREZKO EZAGUPENAK

Koro Navarro

Elkar

Egilea: Koro Navarro.
Titulua: Linguistika orokorreko ezagupenak.

Argitaletxea: Elkar.
Ezaugarriak: 700 pta. 160 orrialde.

Itzultzaile Eskolan izandako hizkuntzalaritza-zako eskoletarako erabilutako apunteak dira liburu honen osagarri. Lana Koro Navarrok egina bada ere, besteren laguntzaren bidez borobildu dela adierazten du. Ez da harritzekoa beraz, semantikari honen beste garrantzia eman izana, jakina baita itzulketan trebatzen ari diren batzu-

rentzat prestatutakoa dela. Linguistikazko manual labor eta orokor bat dugu liburua, historia eta teoriak, beste askoren artean, azaltzen diguna.

Historia dela ta, hara nondik norako behineak: gramatika nola sortzen den Grezian, Erroma nola jarraitzen zaion, Erdi Aro eta Errenazimenduko garaiko gramatika espekulatiboak, XIX. ean nola hasten den filologia konparatua hizkuntzalaritza historikoren ondoan, Humboldt, neogramatikoak, XX. mendeko joerak, estrukturalismoa, Saussure, Pragako eskola, glosematika, Ameriketako distribuzionalismoa, Bloomfield, ondorengo gramatika sortzailea, Chomsky eta bere hizkuntz teoria eta gramatika sortzailearen sorkuntzaren faktoreak. Hurrengo atalean semiotika aztertzen da, seinalea, artikulazio bikoitza eta sinbolismoa. Hizkuntz zeinua ere azaltzen da, bere ezaugarriak ematearekin batera Saussure eta Buhleren ereduak argituz. Hizkuntz araua da atal hau hersten duena: Coseriuaren ereduak, arau kontzeptuaren berriztapena eta euskara batuaz ere zertxobait esanez.

Azken atala semantika dugu: bere arazoak, ikuspuntu estrukturalista eta hizkuntza eta errelatatearen arteko lotura aitatzen dira. Esnahia dator ondoren, kontzeptuak eta inguruzkoa aztertuz. Izendapenaz ere bada zerbait. Bestalde deskribapen semantikoa heldu da, deskribapenaren zailtasunak batetik eta hiztegiaren egitura-aren azterketarako abiapuntuak bestetik: sinkronia, diakronia, gauzak eta mintzaira, berbaldia-

ren teknika eta berbaldi errepikatua, hizkuntzaren sistema, arkitektura, araua, egitura, esanahi eta izendapen erlazioak eta hiztegi egiturak. Bada ere, sinonimia, polisemia, metafora, metonimia eta sinekdokea antzeko hut-suneak. Atzenik semantika eta itzulpena ditugu: testuaren ulerpene, elementu estralinguistikokoak eta hizkuntz objektua.

Egilea: Santiago Onaindia.

Titulua: Euskaldunak eta osasuna.

Argitaletxea: Euskera-zaintza.

Ezaugarriak: 500 pta. 180 orrialde.

Gu harritzen segitzen du Santiago Onaindia karmeldarrak bere emanarekin, asko eta asko baitira argitaratu dituen liburuak, eta baita gaiak ugari. Gaurkoa ere, interes bereziko lana da, herriaren ahotan dabile-na, herriarengandik hartua eta herriarentzat landua. Gure gorputzari dagozkion gaitzak hartu ditu karmeldarrak aztergai. 65 dira gutxi gora behera esplikatzen dizkigun gaitzak: alborengoa, loa, mihiare buruzkoak, loditasuna, barru-lehortasuna, eztarria eta bajina bat gaitz gehiago. Gaitza zer den esplikatzen digu, zergatik sortu den, noiz gertatzen den maizen.

Guzti honetan zientziaz baliatzen da idazlea, berak dakiena eta medizina liburutik ikasi duenaz, antza. Hurrengo atala, «erriaren osakuntzak» deritzana ez da hain zientifikoa, herriaren ahotan biltzen den medizina tradizioaren bilduma da, hemen ere, bere jakitateaz baliatzen da Onaindia, Azkuek bildutako erremedioen zerrenda ere kontutan harturik eta liburuan agerturik. Azken atala landare eta belarrek osakuntzarako duten gaitasunaz ari da. Belar edo landare jakin horrek zer duen osatzen, noiztik den bera horretarako erabiltzen, landarearen zein zati den onean e.a.

Ez da dudarik Onaindiak lan inportantea egin digula azken hau. Bizkaiera oso batu eta ulergarri emana da.

Egilea: Omar Nabarro.
Titulua: Itsastxorien bindikapena.

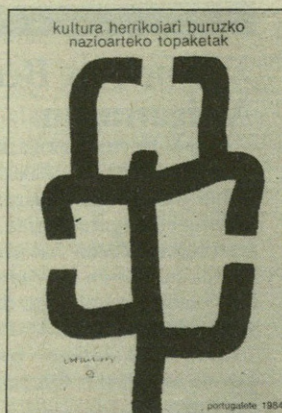
Argitaletxea: Susa saila 13.

Ezaugarriak: 96 orrialde.

Hiru olerki sail biltzen ditu egileak argitarapen honetan; gaiaren aldetik aski antzekoak diren olerkiak biltzen ditu sail bakoitzean, «Itsastxorien bindikapena», «Tristuraren inbentarioba» eta «Alkodola» hiru horien ize-

na. Lehen sailean gai bat baino gehiago ukitzen du poetak, baina kaioak dira gai nagusi. Nerbioi ibaiak galdua du bere bisai orijinala, herdoil ustelak jana baitio kolore gardena. Kaioak ere ahanzia du bere irudia urek hau isladatzen ez diotenetik. Picassoren Guernica ere protagonista dugu, gaur egun asko eta asko baitira Euskal Herriaz beren Gernika pertsonala egin nahian direnak. Sexu pitta bat, gorputza hondatzen duen denboraren iragana eta beste zenbait ideia.

«Tristuraren inbentarioba» deritzanean, errima hasten da, neurtutako poesia. Gaiak askotarikoak dira, baina denbora nagusi. Heriotze bildegi den hilobi aurretik heriotzeari zelan zaion begiratzen, denbora jatuak izaera nola duen jaten, tristurak nola galdu dituen bere bidolinaren partiturak. Urtaroak ere baditugu: udazkena, negu oroestaltzaile biluzia igande arratsaldeko barkadadea edota defenditu nahiz ez den aitaren banketxea. «Alkodola» sailean eskemak aldatu egiten dira, eldarnioa baita errealdade bilakatzen, hitz berriak asmatu beharra dago begien lausoa adierazteko, alkodolak hildako neuronak gordetzen zituen oroitzapenak ezin beretuz ari da poeta.

Egilea: Elai Alai dantza taldea eta beste asko.

Titulua: Kultura herrikoari buruzko nazioarteko topaketak.

Argitaletxea: Eusko Jaurlaritzaren argitarapen zerbitzua.

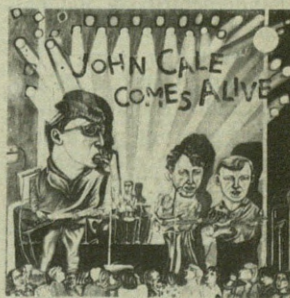
Ezaugarriak: 600 pta. 185 orrialde.

Portugaleteko Elai Alai dantza taldeak aspalditik ekin zion urtero nazio arteko jaialdiak antolatzeari, eta 84. urteko topaketetan izandako ponentziak argitaratu egin ditu laguntza ofizial eta guzti. Ponentzien berri emango dizuegu banan banan: Euskal Herriaren aldetik bat, Juan Antonio Urbeltzena dugu, tradiziozko dantza, erritmo eta genero lirikoez diharduena. Karnele Goñi dugu bestea, Euskal Herriko jantzien aldaketa aztertzen duena. Historian zehar gauzak nola izan diren konstatzen digu. Ander Manteola da hirugarren euskalduna, tradiziozko kulturaren aitzinean hartutako jarrera berriei ari dena. Ives Pelletier dugu Canadatik etorritakoa, eta folkloreaken egoera Quebecen zerik dagoen esplikatzeko digu. Frantziako ordezkaria Guy Bertrand da, eta Okzitaniaren izandako esperientzia batzuz mintzo zaigu.

MARTXOA
23
MARTXOA
30

Rumaniatik Anca Giurescu dugu, bertako folkloreak eta hango Estatuak duen folklorismoaz. Lou Flagel da Belgikako ordezkari, hango folkloreak hizketan. Inglateratik Narendra Kotiyani, folklore eta sinbologiaren gainean mintzo. Guzti hauez gain, badira beste herrialde pila, oso labur beren berri ematen digutenak: Hungria, Turkia, Bulgaria, Zerdeña, Guatemala, Guadalupe uhartea eta Angola.

diskak

Egilea: John Cale.

Titulua: John Cale comes alive.

Diskoetxea: Island-Ze Records.

Badator, behingoz bederen eta bizian gainera, iragan iluneko azti bikaina. Argitaratu du Island etxeak bere katalogoan duen artistarik izugarrienaren azken lana. Ez litzaguke batere gaizki irudituko John Caleren «Live» honen aurreko lauzpabost Lpak ere argitaratzea. Zerbitzu ederra egingo lioke 82ko «Gizarte berri batetarako musika» delakoak adibidez, soinu eta irizpide berrien bila dabilen orori, bai eta lirismo zirrara gartsuen falta sentitzen duenari ere.

Baina beno, onar dezagun pizti honen historiaren eite madarikatua. Bere lanak ez dira apenas hemen inoiz ar-

gitaratu, Velvet Underground-en garaietatik honantz (15 urte) diskaetxez etxe, taldez talde (bere musikoak behin eta berriz aldatuz), proiektu batetik bestera, ez da makala bere norabide aldaketan mapa, hala nola bere jenialtasunaren lekuko musikaren zerrenda ere.

Pop musikaren nazioarteko panoraman mamu sakratu bat. Beti musiko ezezagunez, banda aldakorrez bere kanta sortari perspektiba berriak bilatzen diharduen eskenako aktore tragikoa. Ez du inoiz kanta bera bi aldiz berdin interpretatuko. Ez du behin eginikoa berriz burutuko, txit zoria baita inprobisazio zentzua tipo honengan, ezin zorigoia. Zentzu honizor dio Pop musikak, Velvet Underground-a dela medio bere altxorren dituen lorpen handienetarikoa. Bai, bai, egia da (hala dirudi behintzat) guzti hau. Baina ez harritu John Cale hau JJCale-rengandik (edota erabateko ezezagupenetik) oraintxe bertan nabarmentzen hasiak bazarete. Gaurko konbidatu hau ez da komunikabide ofizialen lagun, ez eta arrakastaldirantz eraman lezakeen bide estudiatu eta salduaren kide ere. Desoreka zentzua, inprobisazioa, rockandrollaren adierazbide ugariak erabiltzen du nahiago John Cale-k, rocka xede eta helburu gisa izatea baino. Estatuan zuzeneko ekitaldiren bat eginez telebistan atera dela eta argitaratu dute Comes Alive hau. Zorte kolpe bat. Bertan bi doinu berri, jragan hurbil eta urrunean olatzen den zuzeneko grabaketa honi gaurkotasan ikutu bat emateko. Biak hain xuxen, zuzenekoatik at grabatuak. 84.eko otsailean Londonen grabatua, orain arte hemen esandakoaren soinuazko lekuko ezin egokiagoa duzue John Caleren Comes Alive hau.

Kultur Asteak

Zuek ere Bertsolari Kanpaina Astigarragan

Euskal Herriko leku askotan azken bolada honetan bertsolaritzaren oihartzunak entzuten ari gara, eta Astigarragari ordua tokatu zaio. Juanito Dorronsorok Bertsolaritzaren historia eta sagardotegiak gairi buruz eman zuen hitzaldiaz **martxoaren 20ean** hasiera eman zien ihardunaldi hauei. Kanpaina honen barruan larunbatean, **martxoaren 23an** hiru ekintza antolatuko dira: Goizeko 10etan Ermitan sagarrondo landaketa. Arratsaldeko 7etan, Zaldibiko trikitriarekin Euskal poteo bat antolatuko da sagardotegian. Eguna amaitzeko Garziategi sagardotegian bertso-afaria ospatuko da..

XXVI. Baionako Topaketak

Baionako udalak antolaturik **martxoaren 24 eta 28.** egunen artean Baionako XXVI. Topaketak ospatuko dira. Topaketa hauen gai orokorra den Ikusten ez den Modernitatea lempaean bost arlo desberdin aztertuko dira. Bost egun hauetako hitzaldien egitaraua hauxe da: Igandean, **martxoaren 24ean** Mundu berriaren Irudietaz mintzatuko da. Astelehenean, **martxoaren 25an** Aaldaketaren bektoreetaz hitzegingo dute. Asteartean, **martxoaren 26an** Bizi desberdinak gaia jorratuko da. Asteazkenean, **martxoaren 27an** Haustura lortzeko iragan behar diren probetaz izango da hitzaldia. Azken egunen, **martxoaren 28an**, Mmodernitatea izanen da gaia. Hitzaldi guztiak Baionako Udaletxean izango dira.

Trikitilari Eguna Tolosan

martxo
24 Datorren igandean, Tolosan Trikitilari eguna ospatuko da, Donostiako Anoeta frontoian ospatu zen Euskadiko Trikitilari Txapelketaren oiartzunak oraindik hoztu gabe daudenean. Ekintza hau Trikitilari Elkarteak urtero eskaini ohi duen omenaldia da. Urte honetan bost trikitilari omenduko ditu Elkarte honek: Segundo Etxeberria (tolosarra), Luis Erauskin (berrobitarra), Antton Pedro (berrobitarra), Fraskisio Odriozola (tolosarra), eta Felix Amenabar (bilabonatarra). Omenaldiari goizeko 9,30etan emango saio hasieratrikitilarien bilera batekin udaletxean. Ondoren Tolosako kaleetan zehar ibiliko dira, bazterrak alaituz. 11etan Santa Maria elizan herri meza eta eguerdiko 12etan Tolosako kaleetan zehar kalejira alaitua izanen da. Atsaldeko 2.30etarako Beotibar pilotalekuan bazkari herrikoia dago eratu. Baz-

karia amaitu ondoren, arratsaldeko 5etan leku berean jaialdiari emango zaio hasiera.

Euskararen astea Usurbilen

Usurbilgo Udalak euskarak herrian bizi duen egoera jakitearren Siadeko enpresari ikerketa bat egitea aginduzion. Ikerketa hau amaitu ondoren Usurbilgo Berreuskalduntze Taldeak euskararen aste hau antolatu du. Euskararen Aste hau **martxoaren 25ean** hasiz, **martxoaren 29an** amaituko da. Aste honetako egitaraua hauxe da: **Martxoaren 25ean**, astelehenean, Xabier Errok egindako Makalu, euskal espedizioa-1984 pelikula eskainiko da. Asteartean, **martxoaren 26an**, Siadekokoek Usurbilen euskarak duen erabilera maila azalduko digute. Asteazkenean, **martxoaren 27an** Siadekokoek ere, euskararen egoera gehiago aztertuz, Usurbilgo herritarrek duten euskararen ezagutza maila esplikatuko dute. Ostegu-

nean, **martxoaren 28an** udaletxean dauden talde politikoek ordezkariek (PNV, HB, eta Usurbilgo Independienteak) euskarari buruzko mahi inguru batean parte hartuko dute. Ostiralean, **martxoaren 29an** aste hau amaitzeko Txokoaldeko Illunbe sagardotegian afari herrikoia antolatuko da. Afari hau alaitzeko gurekin Kike Amonarriz, ARGIAko txisteen idazlea, izango dugu. Bertsolariak ere gurekin izango ditugu, haien artean Patxi Iraola eta Zeberio, eta horien ondoan trikitixa alaia. Benetan pena merezi du aste honetan parte hartzeak.

Doneztebeko I. Kultur Astea

Donezteben lehenbiziko aldiz, kultur aste bat hilabete honen 24 eta 31.egunen artean ospatuko da. Kultur aste hau herriko jendeak pretatuko du. Aste hau **martxoaren 24ean** eskolan ospatuko den haurren jaialdiarekin hasiko da. Jaialdi honekin OHOk ikasleek beren ikasbidaia ordaindu nahi dute. Astelehenean, **martxoaren 25ean**, pelikula bat eskainiko da. Asteartean, **martxoaren 26an**, Xabier Errok bere filme berria erakutsiko du. Asteazkenean, **martxoaren 27an** emakumearen gaurko egoerari buruzko Aizan taldekoek mintzaldia egingo dute udal aretoan. Ostegunean, **martxoaren 28an** Euskal Herrian Euskaraz taldekoek Nafarroan euskarak jasaten duen egoeraz eskainiko dute beste hitzaldi bat. Eta segidan Ttipi-Ttapa aldikarikoek beren aurkezpena egingo dute. Ostiralean, **martxoaren 29an**, pintura erakusketa ikusteaz gain, Fernando Merinok Bidasako Arroaren superbibentziaz hitz egingo digu, arratsaldeko 7,30etan udal aretoan. Kultur Aste hau asteburuan luzatuko da, honetaz hurrengo ARGIA informazioa emango dizugu.

Ihardunaldiak

Soziolinguistikaz ikastaroa

25 Azken alean ihardunaldi hauetaz informazioa oker zegoenez gero, ale honetan zuzenduko dugu. Martxoaren 25ean, datorren astelehenean, Txillardegik Israeli buruz hitzegiteko ordez Finlandiaz hitz egingo du. Hitzaldiaren izenburua zera izango da: Finlandia: Suomiko hizkuntz arazo argi-garria

Europako Nazio Gutxiengotuen Eskubide Kolektiboen Kongresoa

Azken ARGIAN aipatu genuen bezala, martxoaren 26, 27, 28, eta 29an, Bilbon, Baionan, Gasteizen, Donostian eta Iruñean Europako Nazio Gutxiengotuen Eskubide Kolektiboen Kongresoa ospatuko da. Kongreso honen helburua Herrien Auto-determinazio eskubideaz hitzegitea delarik. Kongreso honen antolatzaile Herria 2000 Eliza aldizkaria da, babesle, laguntzaile eta bultzatzaile lanetan erakunde eta talde asko aritu delarik. Kongreso honen Egitaraua ezagutu nahi baduzue, aste honetako ARGIAN politika orrialdeetan aurki dezakezue.

Euskadi alaitsu eta Borrokan kementsu kanpainaren amaiera

24 Aste buru honetan azken hilabete honetan Herri Batasunak antolatutako kanpainari amaiera emango zaio, ondo bukatzeko martxoaren 24ean Jaialdi Nagusia Bilboko Erakustazokan ospatuko da, egun alaitsu pasatu nahi baduzue hemen duzue posibilitate on bat. Goizeko 10etan hasiz, Herri Kirolak, Euskal Tres-

nen Erakusketa, Bertso-saioa, Bazkari herritarra, eta Musika Jaialdiarekin disfrutatu ondoren oraindik martxa baldin baduzue Niko Etxarten doinuaz amaituko da jaialdi hau.

Baigorriko Ikastolaren alde

Denok dakigunez, gaur egun Iparraldeko ikastolek duten egoera ona ez da. Dauden larritasunetik ateratzeko ekintza desberdin eta ugariak antolatzen ari dira ikastolen alde. Hurrengo larunbatean, martxoaren 23an, Baigorriko ikastolaren alde Arrosan afari bat eratu da, herri horretako Kantina ostatuan. Hemen dugu oportunitate on bat ikastolei laguntza emateko.

argazkia

VII. Urolaldeko Rallya

24 Azken alean jarri genuen bezala igande honetan, martxoaren 24ean Azpeitiko Argazki Elkarteak antolatutako Urolaldeko VII. Argazki rallya ospatuko da. Izen emateak Azpeitiko Argazki Elkarteak, Julian Elorza hiribidean (Urola trenaren geltoki ondoan) duen aretoan egin behar dira. Epea martxoaren 22an amaitzen delarik. Areto hau martxoaren 20, 21, 22an, arratsaldeko 8.30etatik 10ak bitartean egongo da irekita. Bertara joaterik ez badaukazu, 812970 telefonora deitzea nahikoa duzu, arratsaldeko 5etatik 7ak bitartean. Goizeko bederatzi-etan emango zaio lehiaketa honi hasiera Azpeitiko Argazki Elkartearen aretoan eta erroilo inprimatuak eguerdiko ordu biak baino lehen jasoko dira leku berean. Lehiaketa honetan parte hartzeko beharrezkoa izango zaizue inskripzioa ordaintzea, aurreten inskripzio honen kostoa 1.400 pezetatakoa izango da. Partaideen laguntzaileei, berriz, 1.000 pezeta bakarrik kostatuko zaie. Diru kopuru honekin paso unibertsaleko hogeitaz gero aurreratu

erroiloa eta Azpeitiko Kiruri jatatxean eguerdiko 2.30etan ospatuko den bazkaria egingo duzue. Argazki Rally honen ibilbidea hau da: Azpeitian hasiz, Zestoa, Aizarnazabal, Getaria, Zumaia, Arroa eta Iratetatik barrena, berriro Zestoatik pasatuz, Azpeitia-ra. Ibilaldia hasterakoan antolatzaileek argazki rally honen xehetasun guztiak ezagutaraziko dituzte. Onenak izango dira sarituak eta rallyko argazki egokienari aparte saria emanen zaio. Diapositibentzat hautaketa apirilaren 9, 10, eta 11ean izango da. Azpeitiko Argazki Elkartearen aretoan, hain zuzen, gaueko 8etatik 10.30ak bitartean. Epaileen erabakiak jaso ondoren eta aurrez ezagutuz emango diren egun eta orduetan, diapositiba hauek Antxieta etxean izango dira aurkeztuak.

lehiaketa

Txomin Agirre eta Mikel Zarate literatur sariak plazara

Hilabete honetan plazara-tu dira Txomin Agirre eta Mikel Zarate, Elaberri eta Saiakera sarietarako deialdiak. Nobela sailean irabazlearentzat milioi erdiko saria dago izendatua. Saiakera irabazle suertatzen denak, berriz, hirurehun mila pezeta jaso ahal izango ditu. Sariaketa hauetan parte hartu ahal izateko lan guztiak irailaren 15a baino lehen bidali behar dira, ohizko moduan Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Kultur Sailera (Buenos Aires, 4-48001, Bilbo). Bestalde, sari hauen erabakiak abenduaren 8a baino lehen emango dira.

Bi sariaketa hauetan aurkeztuko diren lan guztiek originalak izan behar dute eta sekula argitara eman gabeak. Beste lanen baten itzulpenik edo moldaketarik ez da onartuko. Luzerari dagokionean, berriz, elaberriak bezala saiakerak ere, gutxienez 125 foliotara iritsi beharko du. Biko tartearekin eta alde bakar batetik mekanografiatuta aur-

keztu beharko dira. Dakigun bezala, Bizkaiko Aurrezki Kutxak dauka, lehen urtean behintzat, lan sarituak argitara emateko eskubidea. Hortik aurrera egileak berak ere izango du horretarako, argitaratzeko, aukera.

Pyrenaica Sariak

Urtero bezala aurrean ere Pyrenaica aldizkariak antolatutako bere sariketa berezia. Oraingoan gaia mendia neguan izango da. Sariak bi izango dira, bata artikuluentzat eta bestea diapositibentzat. Sarietarako oinarrietan agertzen denez, artikuluen neurria zortzi foliotakoa izan beharko du gehienez, alde bakar batetik eta biko tartearekin mekanografiatuta. Artikuluen sail honetan irabazleak 30.000 pezetatako saria jasoko du eta finalistak ere izango du berea, 12.000koa. Diapositibei dagokionean, partaide bakoitzak bost diapositiba besterik ez ditu aurkeztu ahal izango eta irabazleak 12.000 pezetatako saria jasoko du. Lehiaketa hauetan parte hartzeko Pyrenaica aldizkariak Bilbon daukan egoitzara (San Mames, 29-1.a) edo Bilboko 1.594 posta-kutxara bidali behar dira lanak.

Artista Berrien XXVII.

Lehiaketa

1977. urtetik aurrera ospatutako lehiaketa hau aurrean ere Gipuzkoako Aurrezki Kutxak eta Gipuzkoako Foru Aldundiak antolatzen dute. Parte hartzeko asmotan zabiltzatenok presaka antzean ibili beharko duzue, lanak entregatzeko epea apirilaren 30ean bukatzen bait da. Dakizuen bezala, bi sari mota izango dira: bata pinturarentzat, bestea eskulturarentzat. Aurtengo sariak iazkoak baino inportanteagoak dira, espezialitate bakoitzerako 350.000 pezeta izan bait dira izendatuak. Artista bakoitzak espezialitate bakoitzean ezin

MARTXOA
23
MARTXOA
30

du bi obra baino gehiago aurkeztu, gaiak eta erabiltzen diren teknikak libreak izanik. Anima zaitezte!

Ikastaroak

Nazio eta Estatua ikastaroa Bergaran

Larunbat honetan bukatuko da otsailaren 2an hasitako ikastaro hau. Bertan, Bartzelonako Bellaterra Unibertsitateko partaide den Josep M. Colomer-ek, Nazio ideia Catalunya eta Euskadin eta beronen proiektzioa Estatuan gaia aztertuko du. Hitzaldiak goizeko 10etatik arratsaldeko ordu bata arte iraungo du. Ikastaro honetan aztertzen ari den gaiari buruzko ihardunaldiak ez dira amaituko, aste honetan lau probintziako hiriburuetan Nazio Gutxiengotuen Eskubide Kolektiboaren Kongresua hasten baita.

Pedagogia Operatoriora Sarrera Ikastaldia Bergaran

Aste honetan analizatuko duten gaia Biderketa eta Zatiketa operazioak izango da. Azken larunbatean egin zuten bezala, Antzuolako Eskola Publikoko irakasleek, haiek haien eskolan egiten ari diren esperientziak oinarritzat hartuz hitzegingo dute. Uste dugu aste honetako hitzaldia oso interesgarria izango dela, Irakasleen munduan ibiltzen garenok begi onez ikusten bait dugu irakasle hauek egiten ari diren esperientzia. Hitzaldia, martxoaren 23ko goizeko 9etan hasiz arratsaldeko ordu batetara luzatuko da.

Binakako dantzari buruzko ikastaroa

Benetan interesgarriak Oiarzungo herrian antolat-

zen ari diren dantza ikastaroak. Azken asteburuan klaketeko ikastaroa antolatu ondoren, datorrenean, hau da, martxoaren 23 eta 24ean bikote-dantza gustatzen zaigunoi ikastaro trinko bat eskainiko digute. Oiarzungo talde honek eratzen dituen ikastaro guztietan bezala, honetan ere hiru maila desberdin osatuko dituzte: ezertxo ere ez dakitenak, zerbait dakitenak eta oso ondo dantzatzen dutenak. Ikastaro hau Montse Borreda irakasleak gidatuko du. Informazio gehiago nahi baldin baduzue 355733 telefonora deitu, bazkalorduetan.

XX. mendeko Euskal Herriko Historiari buruzko ikastaroa

Deustun

Urtarrilean hasitako ikastaro honi bi aste falta zaizkio oraindik amaitzeko. Aste honetan, astelehen eta asteartean, hau da, martxoaren 25 eta 26an Fernando Garcia de Cortazar-ek bere bi klaseak emango ditu. Bere gaia, Euskal Eliza 1936. urte arte, izango da. Kurtso hau apirilaren 2an amaituko da, Idoia Estones irakasleak honako gai hau aztertuko duelarik: Arazo autonomikoa Errepublikari aldarrikatua izan zeneko bezperan. Era honetan emango zaio amaiera Euskal Ikaskuntzen Institutoak antolaturiko ikastaro luze honi.

Kantaldiak

Aste honetan kantaldi gutxi ditugu Euskadin. Dena dela, hemen duzue zerrenda. Martxoaren 23an Kanbon, gaueko 9etan SEASKA-ren alde kantaldi bat antolatu da. Kantaldi honetan OSKORRI eta OKER taldeek hartuko dute parte. Martxoaren 23an ere, baina Alaitzu eta Borrokan Kementsu kanpaina barruan, Bilbon Rock Jaialdi bat ospatuko da. Rock jaialdi hau arratsaldeko 7,30etan hasiko

da. Talde hauek hartuko dute parte: Barrikada, La Polla Records, Zarama, Ruper Ordorika, Kortatu, Pilindrajós, Joseba Gotzon, Altos Hornos de Vizcaya eta Nahiko taldea. Hau dena 150 pezeta kostatuko zaizu. Ulerezina ezta ?

Kanpaina honen barruan ere, igandean, eta Bilbotik atera gabe, Erakusketazokan arratsaldeko 6etan musika jaialdi bat ospatuko da. Jaialdi honetan Oskorri, Gontzal Mendibil eta Imanolek hartuko dute parte.

Bertsolaritza

Nafarroako Bertsolarien Txapelketaren finala Leitza

Datorren igandean, martxoaren 24ean Leitza Nafarroako Bertsolarien Txapelketaren finala ospatuko da. Txapelketa honetan finalerako sartu diren 8 bertsolariek hartuko dute parte, Behenafarroako lauek eta Hegoaldeko beste lauek. Lehenengoak, J.P. Mendiburu (iazko txapelduna), Alkat, Ezponda eta M. Xalbador dira. Nafarroa Garaikoak, berriaz, J.F. eta J.M. Argiñarena anaiak, J. Yantzi eta Martinkorena.

Zinema

Martxoaren 23an Ordiziako Herri Antzokian, Goierriko Zine klubak antolaturik A. Kurosawaren *Dersu Uzala* pelikula eskainiko da. Beti bezala 4etatik 4,30tara bitartean hasiz.

martxoaren 25ean Donostiako Kresala zine klubak antolaturik, Alain Tarnerren *En la ciudad Blanca* pelikula eskainiko digute. Ohizkoa denez Donostiako Aurrezki Kutxaren kultur aretoan.

Bere aldetik Bilboko Fas zine klubak martxoaren 25ean Luc Bessonen *El ultimo combate* filma eskainiko digu, arratsaldeko 7,30etan.

Amadeus

Filmea: Amadeus. **Zuzendaria:** Milos Forman. **Gidoia:** Peter Shaffer. **Musika:** Mozartena berarena. **Aktoreak:** F. Murray Abraham, Tom Hulce, Elizabeth Berridge.

Aste batzu falta direlarik ditzosozko Oscar-ak banatzeko filme gehienetako propagandan aurki genezake «nominazio»ren bat sari horietarako. Nor gehiagoka bezala aritzen dira. «Amadeus»ek ere 11 nominazio darabilzki karteleran.

Eta halaz eta guztiz ere pelikula atsegin bat da. Nahiz eta Oscar mordo baten jabe izateko aukera eduki ikus daiteke (beste hainbat ez bezala).

Filme honen handitasuna une oro nabari daiteke: aktoreen lanean, jantzitan, apaingarritan, argazkian... eta muntaian. Muntaiak izango da zeluloide honi daukan atsegintasunaren elementuetako bat.

Gainontzekoan ez gara sartuko Mozart-en historia bera halakoxea zen ala ez eztabaidatzen. Viena hiriko giroa ere hura ote zen edota Antonio Salieri konpositorea filmean agertzen zaigun bezain gaiztoa eta iluna zen benetan. (Ez gara sartuko ez dugulako ezagutzen musikaren historia. Baina merezi luke benetan).

Ez gara horretan sartuko baina bai beste gai batean. Mozart «genio» bat da. Amadeus, «badakizu, ajo-lagabe xamarra, baina aparta» bezala aurkeztzen zaigu filmean. Gaztea. Harroa. Itxuraz 70. hamarkadako rock-sinfoniko talde batetako kantari baten modukoa. Gazte gazte filme guztian. Gaurko edonor berarekin identifikatzeko mo-

duan. Bai gaurko gazteak eta bai eta ere helduagoak ere. «Farregarri xamarra da baina begira ze musika egin zuen». Bera da gainera pelikulako pertsonaia «ona».

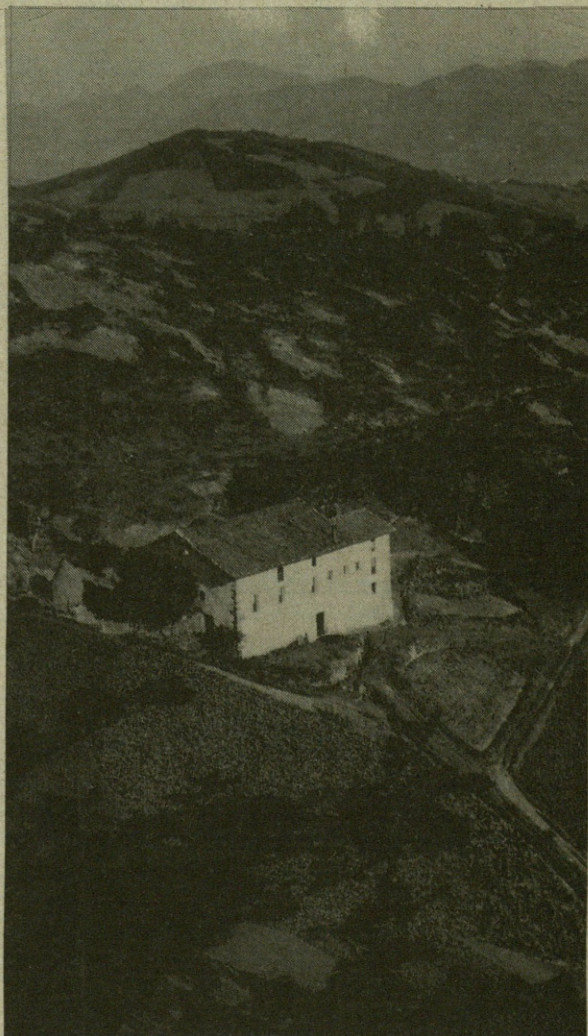
Salieri, narratzaile papeira hartzen duena zeluloidean, pertsonaia «gaiztoa» izango da Amadeus-en ondoan. Pertsonaia gaiztoa eta bestalde Mozart-en musika goratuko duena ikuslearen gan. Berak hondoratuko du Mozart baina bera izango da Mozart-en musika goraltzen jarraituko duen bakarra.

Aitaren papera ere hari batetatik zintzilik bezala hartua dago. Emaztea bera ere...

Pertsonaia guztiak dira karton-piedrazkoak. Filme osoa esango genuke. Opera bat bezalakoa da. Ez formen, filme bat baita nahiz eta musikala izan. Baina bai daukan mamiagatik. Betetzen duen paperagatik. Jainkoak, Erregeak eta Noblezia. Hara hor operak erakutsi behar zituenak jendeak «horiei begira ondo pasatzeko». Hara hor non erakusten zaigun itxuraz gutako edonor izan daitekeen pertsonaia bat—Amadeus gaztea— baina sekula izango ez garena. Gaztetasunaren—edo gaztekeriaren— modazko mitifikazioarekin gainera.

Ezin gara luzatu baina pozik hartuko genuke norbaitek hemen irekitako hari horietatik pittin bat sakonduko balu.

Bestela oso pelikula ederra da.

mendi ibilaldiak

Martxoaren 31rako

Mendikari (Hazparne): Iratin, fondoeko eskia. Tf.: 294336.
Pagoeta (Zarautz): Urkila.

Anaitasuna, Alegria de Iruña, Donibane: Canfranc-Letxerines (2.570 m.) Tf.: 254800.

Tabira (Durango): Gorbeako aterpera. XI. norabide ibilaldia.

Deustuko menditarrak: Sollube-Burgos Tf.: 4479681.

Añamendi (Bidarra-Baiona). Igeldo. Tf.: 632140.

Gasteiz: Fresneda de la Sierra-Torocuervo. (1.933 m.) Tf.: 250354.

Sestao (gaztetxoentzat): Arroletza-Burtzeña.

Gallarreta (Gallarta): Muskiz-Mello.

Nairobitarra: Ez bazenekiten oraindik, Nairobitarra-koek Espainiako Parke Naturalak ezagutu behar dituzte. Aste Saindu honetan, apirilaren 3tik 14ra, eta bizikletak eramango dituzte. Anima zaitetz. 674552 telefonora hotsegin.

Herrera de la Manchako preso euskaldunak gose greban sartu dira

AURREKO aste batean Herrera de la Mancha eta Alcalá de Henaresen preso dauden militante euskaldunen arteko tentsio gogorra aipatzen bagenuen, joan den igandean jakin da Herrerakoak gose greban sartu direla.

Zortzi hilabeteko disziplina greba bat egin zuten joan den urtean Herrerako presoek, ondorioz hilabete guzti horietan beren familiarterekin komunikatu gabe egon zirelarik. Eta kartzela barruko beren egoera normaltzen zuten neurri batzuk hartzerazuzendaritza konformatu zenean, orduan eman zitzaion bukaera protestari.

Geroztik ordea berriro gogortuz joan da disziplina, modulo ezberdinei tratamendu berezia emanaz, eta gainera hamar presorekin isolamendu mugagabeko bat ezarri esperimendu berri bat egin nahi izan da. Alcalá de Henaresko espetxeko errejimena ere asko zaildu omen delarik, gose greba honek itxura gogorra dakarrela dirudi.

Egia zen Ertzaintzak Brouarden hilketaz ikertzen zuela

UKATU egin zuten Retolazak eta Galdosek Ertzaintza Santi Brouarden asasinaketaz pistaren bat aztertzen zuela zabaldu zen berria. Areago, Ertzaintza barruan «Ekintza» talde berezia ez omen zen esistitu ere egiten.

Orain berriz egiaren zati bat ezagutu da: ez bakarrik «Ekintza» esistitzen dela, baizik eta Santi Brouard hil zutenak nortzuk diren jakiteko pista oso zehatzak aspalditik di-tuela. Donostia inguruan, eta auto barruan armak eta drogak zeramatzatela, ertzainek detenitutako hanpoi bordeles batzuk, bi emakume eta hiru gizon.

Europako polizia demokratikoen izatekotan sortu zena bide politetik doa. Nondik eta nola egon dira ezkutuan xehetasun hauek? Zergatik ukatu da egiaren aztarnarik txi-kiena ere?

Astekari berri bat Espainian: Epoca. Besteen eskubitara

JAIME Campmany idazle ezagunaren gidaritzapean plazaratu da joan den astean astekari berri bat Madril-en: «Epoca». Ikusi kolaboratzaileak: Manuel Blanco Tobío, Ricardo de la Cierva, Ramon Pi, Emilio Romero, Pilar Urbano, Alfonso Ussia, Jose Luis Martin Descalzo, Julian Marias...

Astekari berriaren ideologia? Irakurri aurkezpenaren dioena: «Sólo nos señalamos para nuestras obras y trabajos los límites que marcan los valores del humanismo cristiano y del iccidente libre y democrático». Kroniken tonuak ere ez du «ABC»renaren inbiriari. Horrela, «El Pais» egunkariak SER irratikatiaren zati bat erosteaz ari denean, hala deskribatzen da egunkariaren nagusia firmarik gabeko erreportaia: «Para tomar Troya, Ulises (conocido en el siglo por Jesus Polanco) necesitaba contar con un gigantesco, desmedulado y hueco caballo...»

Eta aurkezpeneko agurra, «Buenos días, España», Herri Irratietan Luis del Olmok bezala. Alianza Popularren era-soa.

Eugenio Ibarzabalen segimendua egiten dute Gipuzkoako jeltkideek

EUSKO Alderdi Jeltzalearen EBBk Ardanzen gobernuaren bidez antolatu duen operazio politikoan Eugenio Ibarzabalek duen zeregin berezia batek baino gehiagok aipatu dute. «Egin» egunkariak, esate baterako, Ardanzak ezagutarazi eta Gasteizko Parlamentuak aho batez (Garai-koetxea ez zen botaziora azaldu) onartutako dekalogo antiterroristaren erantzunkizuna Ibarzabali egotzen zion zeharka, eta beste zenbaitek azpimarratu du idazkera aldetik Eugeniok erantsi dion kutsu nabarmena.

Baina Alderdi barruan ere badu kontrakorik. Iturri fida-garrietatik jakin dugunez aspalditik dabil Gipuzkoako jeltkide talde bat Eugenio Ibarzabalen jokabide, ekintza eta idatzien segimendu bat egiten. Ez dakigu batzoki batekoa den taldea ala zabalagoa, baina Ibarzabali «infiltratu» usaina hartzen diotela behin baino gehiagotan adierazi dute.

«Cuadernos de Alzate»: Madrildik euskaldunontzat maitasunez

ALEMANIAKO diruen erabilkeraz zerbait baino gehiago dakien «Fundación Pablo Iglesias» delakoaren babesean sortu dute PSOE eta EE inguruko zenbait intelektual eta politikarik «Cuadernos de Alzate» aldizkaria.

Fusi, Recalde, Corcuera, Manu Escudero («Euskadi dos comunidades» famatuaren egilea eta oraingo zuzendaria), Garaialde «Erreka» eta Jon Juaristi dira lehen zenbaki honetako partaide batzuk, Escudero adierazi duenez sozialistak edo sozialdemokratik guztiak.

Ez dugu eskuarte hartu oraindik baina antza denez nazionalismoaren (euskal nazionalismoaren, noski) desmitifikatze bidetik dabil lehen zenbakia.

Joseba Goñirekin,
Autodeterminazioari
buruzko kongresoa
dela eta

KRISTAUAK BLOKE POLITIKOEN ARTEKO INKOMUNIKAZIOA HAUTSI NAHIAN

Jatorriz Aibarko nafartarra, apaiza, Euskal Herriko biolentzia-
ren sustraiak razionalizatzeko eta euskaldunen giza eta talde esku-
bideen alde plataforma baterakoiak sortzeko lanek egin dute eza-
gun Joseba Goñi. Euskal Herriko kristau komunitate aurreraza-
leen inguruan argitaratzen den «Herria 2000—Eliza» hilabete-
kariaren habeetako bat da. Hil honen 26tik aurrera Euskal Herriko
bost hiriburuetan ospatuko den kongresoa esplikatzeko gizonik
egokiena.

ARGIA.— Eskubide komunitarioei
buruz eta batik bat autodeterminazio
eskubidearen inguruan zentratuko den
kongresu honen antolatzailea denez,
Herria 2000—Eliza taldeaz hitz egin
beharko genukehasteko.

JOSEBA GOÑI.— Talde hau duela
zazpiren bat urte jaio zen, aldizkari bat
argitaratzeko asmoz; eta aldizkari ho-
rri bi asmorekin ekiten zitzaien. Le-
henbizikoz, Euskal Herriko kristau
komunitateen espresabide izan zedila,
eliza herrikoiairen lekuko, Eliza ofi-
zialarengana kritiko den horren mint-
za tresna.

Baina horrekin batera, gizakiari oi-
narrizko zaizkion hainbat gairen in-
guruan sortzen diren galdekizunen
erantzuna bila zezala. Konturatzen
ginen Eliza ofizialaren oso adiskide ez

zen euskaldun askok bere barruan
daukala fedearen arazoa.

Eta hirugarrenik, Euskal Herrian
gauzak ikusi eta ulertzeko dauden era
ezberdinen arteko topaleku izatea ere
gure asmoetako bat zen. Politika alo-
rrean teknikaz, metodoz eta jokabidez
dauden konpartimentu estankoak
hausten saiatzea.

A.— Esan liteke lan horrek egin zai-
tuztela ezagun publiko zabalaren au-
rrean.

J.G.— Bai. Hari horretatik, Euskal
Herriko biolentzia aztertzeke ahalegin
bat egin zen. Galdekizun zerrenda bat
egin zen, zergatik gertatzen den bort-
xakeria, ze harreman dagoen biolent-
zia instituzionalaren eta subertsiboar-
en artean, bien artean lehendabizi-
koa zein den, nor dagoen bestearen
mende...

Aldizkariaren zenbaki ugari mogitu
ziren gai horren inguruan, eta azke-
nean «Euskadi, la paz es posible» li-
burua argitaratu zen, hilabete gutxi-
ren buruan agintariek bahitu zutena.
Baina arrakasta haundia izan zuen, eta
bigarren argitaraldi bat egin behar
izan genuen, Euskal Herrian bakarrik
8.000 ale salduz. Bahitu zutenek, ezin
izan zen kanpoan saldu.

Beste saio bat negoziazioaren ingu-
ruan egin zen. Ehunen bat laguni gal-
detu genion gai honetaz, eta hortik
burutu zen «Una historia de incom-
prensiones exige NEGOCIAR». Ho-
riek izan dira orain arteko saio haun-
diak, egin diren beste lan ugarien al-
damenean. Oraingo kongreso hau lit-
zateke agian hirugarren ahalegin
haundia.

Razionalizazio saio bat izan nahi
du, sakonetik aztertzea ea zergatik ez
dabilzan gauzak ongi Herri honetan,
zergatik gertatzen den egoera oker eta
injusto hau, beldurra, sufrimentua,
kartzelak, hilketak...

A.— Esan beharko genuke kongre-
soaren jaki goxoenak ziurrenik Bilbon
emanen direla, edo espektaziorik
haundiena sortuko dutenak, baina bes-

te lau hiriburuetan ere izanen dela hitzaldi eta mahai inguru dastagarririk.

J.G.— Aldizkariak ekipo batzuk ditugu, eta horrek egiten du posible gauzok antolatzea. Bilbon izanen da kongreso funtsean, baina izango dira saioak Gasteizen, Donostian, Iruñean eta Baionan ere. Eta hori probintzia horietan jendea lanean ari delako da, leku guzti horietan ditugu «Herria 2000—Eliza»ren erredazioak. Eta kongresoaz kanpo ere antolatzen dituzte beste ekintzak; Donostian adibidez joan den urtean mahai inguru batzuk antolatu ziren eta abar.

A.— Heldu diezaiogun kongresoaren mamiai.

J.G.— Euskal Herriak biolentzia egoera bat bizi du: torturak, bortxakeria indiskriminatuak, lege antiterrorista, guardia zibila hiltzea, atentatuak, bahiketak... Egora latz bat. Eta hau jazotzen bada ez da euskalduna bortxazalea delako.

Problematika guzti honek zerikusi

Errefuxiatuen aldeko gutunarekin bezala, Autodeterminazioaren kasuan ere ahalik eta efikazena izatea nahi da.

haundia du eskubide kolektiboekin, nazionalitateen nortasunarekin, hainbeste aipatu izan den Herrien Europa horrekin, hizkuntz eta kultur arazoekin, autodeterminazioaren prolematikarekin eta abar. Beraz, Euskadin holako gauzak gertatzearen arrazoietan sakondu nahi dugu

Intelektual eta jakintsu mailan tratatuko ditugu establishment-ak sistematikoki ahazten eta baztertzen dituen gai hauek. Orduan, minoria nazional eta kulturek dituzten arazoak aztertuko ditugu era zientifikoa batean, eta ikasketak ahalik eta objektiboan gerta daitezen Europako beste Herrietako esperientziak ezagutu nahi

ditugu, beste jokabideak, beste estrategiak, elkar aberasteko.

Orain dela gutxi zioen Txiki Benegasek Herrien Europaz mintzatzea historiaren trena galtzea dela. Eta alderantziz da hain zuzen: Herrien Europaz hitz eginaz bakarrik konpondu daitezke Europako arazoak. Nazio-estatuaren prolema nola konpondu bestela, nola lortu beren eskubideak aldarrikatzen dituzten Herri guztien bakeratze eta normaltzea?

Kongresu honen bidez nazio-arazoari eta Europako minorien prolematika euskal gizartearen eta Estatu Espainolaren aurrean agertu nahi litzateke. Oso garrantzizkoa litzateke

Europako Nazio gutxiengotuen eskubide kolektiboak

Euskadi Herrien Autodeterminazio eskubidearen hesparruan

BILBO

Martxoaren 26an

10,00etan: Inaugurazioa

11,00etan: Estatu-Nazioaren krisia gaurko munduan. *Joan Francesc Mira*

12,30etan: Gaurko Estatuaren krisiaren aurrean izaera nazional-eko taldeen eginkizuna. *Felix Guattari*

16,00etan: Herri baten elementu subjektibo eta objektibo osagarriak. *Yann Fouéré* (Bretainia), *Lucien Felli* (Korsika), *Xose Manuel Beiras* (Galizia), *Walter Luyten* (Flandria), *E. Stoll* (Hego Tirol), *Antoni Montserrat* (Katalunia), *Claudio Magnabosco* (Aosta), *M. Tardif* (Quebec).

20,00etan: Euskadi Herri egiten duten elementu osagarriak. *Jokin Apalategi*, *Javier Corcuera*, *Paco Garmendia*, *Andrés Ortiz-Osés*.

Martxoaren 27an:

10,00etan: Giza eskubideak eta gizarte eskubide kolektiboak. *Piarrès Xarriton*.

11,30etan: Herrien Autodeterminazio eskubidea. *Fried Esterbauer*.

13,00etan: Autodeterminazio eskubidearen esanahi eta edukia nazionalitate bakoitzean. *Bretainia, Flandria, Katalunia*.

16,00etan: Jarraipena: *Irlanda, Gales, Hego Tirol, Galizia, Aosta, Quebec*.

18,00etan: Etnia, Herria eta Nazioa. *Sergio Salvi*.

20,00etan: Euskadi: Autodeterminazio eskubidea. *Iñigo Iruin*, *Gurutx Jauregi*, *Jose Ramon Recalde*, *Koldo San Sebastian*.

Martxoaren 28an:

10,00etan: Estaturik gabeko nazioetako barne arazoak. *Peter Hans Nelde*.

11,30etan: Nazioen ezberdintasunari buruzko kontzeptu eslobenoa. *Samo Pahor*.

13,00etan: Nelde eta Pahor-ekin elkarrizketa.

16,00etan: Herri bakoitzean gatazka hau konpontzeko hartzen diren bideen azterketa eta kritika. *Galizia, Korsika, Bretainia, Irlanda, Gales, Aosta, Hego Tirol, Flandria, Katalunia, Quebec*.

20,00etan: Euskadi: euskal kultura eta besteak. *Jesus Nabera*, *Ignacio Ruiz Olabuenaga*, *Xabier Sadaba*, *Fernando Savater*.

Martxoaren 29an:

9,30etan: Geroko Europa baturuntz. *Willy Kuypers*.

11,00etan: Guy Herand.

12,30etan: Aureli Argemí.

17,00etan: Herrien Europa egia bihurtzeko eta egiteko posibilitateak. *Ponente guztien elkarrizketa*.

20,00etan: Autodeterminazio eskubidearen alde juridikoak. *Eduardo Mancisidor*, *Txema Montero*.

Lekua: 20,00etako mahai inguruak Abokatuen Kolegioan izanen dira. Beste ihardunaldi guztiak Deustuko Unibertsitatean.

kongreso honetan haizatuko direnak kanpora, Estatu aldera, hedatzea.

A.— Autodeterminazioa azaltzen da bilkura hauen lema gisa. Kuriosoa da kontzeptu horrek euskal politikan egin dituen joanetorri luze eta bitxiak.

J.G.— Kongresoaren gaia eskubide kolektiboena da. Eta gai hori oso gutxitan aipatzen da, Estatuei dibertsitatea edo aniztasuna oso gutxi interesatzen zaielako. Beren helburua «una e indivisible» da, eta Estatu Nazioaren bat jotzen dute.

Talde eskubideez mintzatzen hasien bazara, ordea, Estatu baten barruan nazio ezberdinak egoteaz ari zara. Eta, beraz, hizkuntza eta kultur eskubideen berdintasunaz ari zara, berdintasun juridiko eta errealaz. Horrek ez die graziarik egiten estatu eta gobernuari, autodeterminazioa aipatzeak bezala, honek dibertsitatea eta azken finean separatzeke eskubidea esan nahi duelako.

Hasiera batean pentsatu genuen kongreso osoa autodeterminazio es-

«Ederra irudituko litzaidake izugarritzko kanpaina bat egitea igande batean erreferendum batean bukatzeko».

kubideaz antolatzea, eta mila gauza aipagarri bazegoen, gai tabu bat delako. Baina oso gogorra izan zitekeela eta eskubide kolektiboaren kontzeptua hautatu genuen, autodeterminazioa inplizitoki geratzen delarik.

Informazio falta izugarri bat dago autodeterminazioaren inguruan. Gero, autodeterminazio eskubideak esan nahi duenaz eritzi aldaketa bat suertatu da urte batzuetatik hona: horretaz mintzo ziren askok orain beste era batera interpretatzen dute, edo ukatu egiten dute.

A.— Lehen aipatu duzun iazko mahai inguru haren komentario bat egin genuen ARGIAN eta Solé Turá komu-

nistak esandako astakeriak azpimarratzen genituen.

J.G.— Begira, 70. hamarkadan alderdi gehienek sartzen zuten beren erreibindikazioen artean autodeterminazio eskubidea. 1978ko Aberri Egunean, Bilbon, orduan Euskal Kontseilu Nagusiko presidente zen Ramon Rubial joan zen manifestazio buri, eta kontsigna «Autodeterminación en la Constitución» zen. Egun berean eta Donostian, Bandres, Bengas, Bujanda, Corcuera, Monfortek eskuetan zeramaten pankarta baterakoiak zera zioen: «Nacional Autonomi Estatutoa, Autogobernua, Autodeterminazioa».

DONOSTIAN

Martxoaren 26an:

12,00etan: Posible al da Autodeterminazio eskubidea Euskadin bide demokratikoetatik erabiltzea? *Aureli Argemi.*

19,00etan: Europaren batasuna: Euskal Herria eta Estaturik gabeko Herrien elkartasuna. *Aureli Argemi, Xose Estevez, Mario Gabiria, Antton Ibarburen, Claudio Magnabosco, Pablo Sastre.* Moderatzaile: *Jose Felix Azurmendi.*

Martxoaren 27an:

19,00etan: Autodeterminazio eskubidea eta demokrazia. *Guy Herard.* Autonomia, Independentzia eta Autodeterminazio eskubidea Euskal Herrian. *Guy Herard, Paulo Iztueta, Koldo Gorostiaga.*

Martxoaren 28an:

19,00etan: Euskal Herriaren herritasuna: iragana eta etorkizuna. *Joxe Azurmendi, Jesus Arpal, Frantzisko Letamendia Ortiz.*

Martxoaren 29an:

19,00etan: Kultura eta autodeterminazioa: euskararen eta euskal kulturaren berreskurapena. *Patxi Iturrioz, Jose Ramon Etxebarria, Mario Onaindia, Ramon Labaien.* Moderatzaile: *Paulo Agirrebaltzategi.*

Lekua: martxoaren 26ko eguerdiko hitzaldia, Argemirena, EUTGko paraninfoan izanen da. Gainerakoak, Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalaren aretoan.

BAIONAN

Martxoaren 28an:

18,30etan: BEuropako Nazio guttiengotuak. *Samo Pahor, Sergio Salvi, Aureli Argemi.*

Martxoaren 29an:

20,00etan: Euskadi eta Europa. *Emilio Lopez Adan, Jean Louis Davant, Txillardeggi, Balere Bakaikoa.*

GASTEIZEN

Martxoaren 26an:

19,30etan: Barne gatazkak eta integrazio mekanismoak Euskal Herrian. *Alfonso Perez Agote, Iñaki Ruiz de Pinedo, Ander Gurrutxaga.*

Martxoaren 27an:

19,30etan: Kultur gatazkak Euskal Herrian. *Karmele Rotaetxe, Jon Juaristi, Sabin Arana.*

Martxoaren 28an:

19,30etan: Autonomia, independentzia, autodeterminazio eskubidea. *Paulo Iztueta, Paco Llera, Kepa Bordegarai.*

Lekua: Floridako kultur aretoa.

IRUÑEAN:

Martxoaren 27an:

19,30etan: Giza eskubideak eta eskubide kolektiboak. *Aureli Argemi.*

Martxoaren 28an:

19,30etan: Hizkuntza, herri-osagarri oinarritzkoa. *Guillermo Herrero, Jose Mari Satrustegi, Peio Salaburu, Patxi Zabaleta.*

Martxoaren 29an:

19,30etan: Nafarroa herri egiten duten elementu osagarriak. *Jesus Azkona, Mario Gabiria, Odon Ulibarrena, J.M. Jimeno Jurio.*

Lekua: Larraonako Ikastetxe Nagusia.

79tik aurrera Autodeterminazioa alderdi politiko askoren programetik aparte geratu zen, denek onartzen zituzten ONUko deklarazioaren hitzak baina alderantzizko erizpideak defenditzen zituzten. Hau da, 70. hamarkadan Autodeterminazioari kontrajarrita Independentzia defenditzen zutenek orain Autodeterminazio eskubidea defenditzen dute, Independentzia alde batera utzi dutela esan nahi ez badugu ere.

Beste batzuek aldiz eskubide hori onartzen dute, baina ez honuntzako. «Salt water theory» edo ur gaziaren teoriari jarraitzen zaizkio: Autodeterminazioa ejertzitzatu daiteke herri menderatua itsasoak bereizten duenean. Niretzako harrigarria izan zen, esate baterako, Euskadiko Giza Eskubideen Aldeko Elkartean gertatu zena; elkarte horretan egon nintzen denboraldi batean, eta hasierako agirian eskubide oinarritzko bezala Autodeterminazio eskubidea sartu nahi izan genuenean, mundu guztia jarri zen kontra: unibertsitateko irakasleak, Informazio Zientzietako Leioako dekanoa... Independentziaz hitzegitea zela esan ziguten.

A.— Aspaldian ahaztuak geneuzkan Autodeterminazio eta Independentziaren inguruko eztabaidak. Euskal Herri-rik kanpo hori nola dabilen aztertuko zenuen.

J.G.— Munduan zehar, bloke sozialistak onartzen du eskubide hori, eta 1918an Nazioen Elkartean Wilson presidenteak onartu zuen eskubide hori. Baina gero horrek praktikan ez du askorik balio.

Leninentzako, esate baterako, autodeterminazioa oinarritzko eskubide bat da, nazio federatuek separatze-ko duten eskubidea. Leninentzako autonomia eta federalismoa zentralismo despotikoaren eta autodeterminazioa garantizatu behar duen benetako estatutu demokratikoaren arteko etapa bat da. Leninentzako beraz, euskal autonomiak askapen osorako urrats baten moduan izango luke zentzua. Autonomiak zentzua izango luke Euskal Herriari lagunduko balio organizatza, indartzera, indarrak biltzera, nazio bezala behin betirako konstituitzera, eta egun batean Gernikan zera deklaratzera solemneki: «Guk, euskal nazioaren parlamentu autonomo, adierazten dugu Espainiako Erregea ez dela hemendik aurrera euskal-dunon Errege».

A.— Oso panorama polita margot-

zen duzu. Baina batek baino gehiagok galdetuko du harrituta ea nola zatozen zu urtegarai honetan Herrien Europarekin. «Hori lehen ere askotan esan da eta begira non gauden». Ez daukagu zertan pentsaturik lehen ere hori defendatu dutenek asmo txarrez ihardun dutenik. Agian politika egiteko era horrek ondorio jakin batzuk ekarri behar zituen derrigor. PNVren politika, esan nahi dut.

J.G.— Bi gauza daude hor. Gauza bat da eskubide kolektiboak errespetatu daitezenean Herrien Europa, eta horretan PNV ados datorrela-uste dut, beraiek hala aitortzen bait dute publikoki, Guy Heraud eta holakoekin. Ni ere ados nago horretan, eta Euskal Herriari bezala beste nazio zapalduen mese haundia egin diezaike Autodeterminazio eskubidea argi eta garbi defenditzeak. Arazoa da gero egin dezatela.

Gero beste urrats bat dago: Europako Ekonomi Elkarte eta OTAN. Zer gertatuko da Europa ekonomikoarekin eta militarrekin? Hor bi ulerketa daude, eta ezkerre eta eskui- na ere horretan bereziko lirateke.

Baina erabat ados nago Guy Heraudekin bezala Arzalluzekin edo Ardanzarekin esaten badute talde eskubideak defenditu behar direla berdintasun juridiko eta erreale baten bidetik, Euskal Herriari Autodeterminazioa ejertzitzatu dezakeela eta behar duela. Horretan elkarrekin joan gaitezke. Izugarri ederra irudituko litzaidake kongreso honen ondoren kanpaina herrikoi haundi bat egotea egun batean erreferendun batean bukatzeko; ez erreferendum legal eta juridiko bat baina bai kanpaina izugarri baten ondoren igande batean galdetzea Herri osoari ea zer nahi duen, federazio bat, independentzia edo zer.

A.— Autodeterminazio eskubidearen inguruan mogimendu guzti hori sortu nahia politika mota berri bat al da ala helburua presio moral bat-edo egitea litzateke?

J.G.— Ezezko borobila, e? Teknika edo egitura politiko moduan ulertzen baduzu ezezkoa argi eta garbia da, inolaz ere ez dugu horrela pentsatzen. Euskal Herriarentzako oso txarra litzateke gainera. Lehendik ere nahiko alderdi eta teknika politiko bada.

Beste leku batetik goaz. Gogor ezazu errefuxiatuen aldeko mogimenduetarekin lortu genuena. Gutun harekin bezala torturaren kasuan edo beste hainbat arazo guztionak direnetan ona iruditzen zaigu batzuek eta besteak, siglak kontutan hartu gabe, biltzen saiatzea, guztion artean aurrera egiteko.

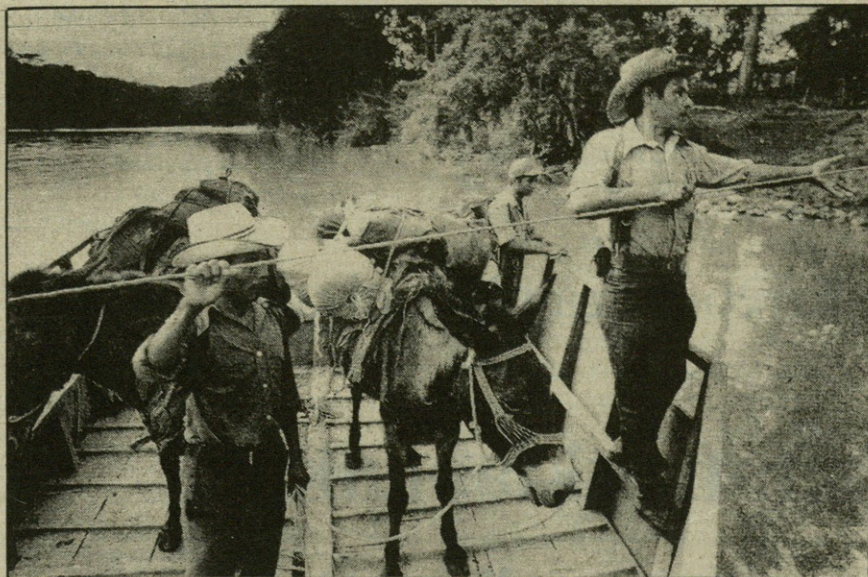
Errefuxiatuen kasuan bezala, zera pentsatu genuen: zer egin dezakegu? Eta gutun bat idaztea bururatu zitzaigun, zeinetan ahalik eta jenderik gehienak parte hartu baitlezan.

Lehendabizi, efikazagoa izan zedin. Ez naiz hasiko Gestorak kritikatzan. Baina errefuxiatu bat defendatu behar badut, nola lortu dezaket efikaziarik haundiena gizon hori estraditatu ez dezaten? Gestoraren edo Herri Bata-sunaren bidez baino efikazago izan naiteke, horien ekingiza fitxatua jaioko baita, efikazagoa izan naiteke, diot, batzuek eta besteak eta ahalik eta gehienak biltzen dituen lan batean.

Eta Autodeterminazioaren kasuan berdintsu jokatu dugu. PNVk antolatuko balu HBkoek igoal ez lukete parte hartu nahiko. Eta alderantziz, HBk eratutako batera PNVkoak agian ez lirateke azalduko. Efikazia arazo bat da.

Iñaki ZUBIONDO

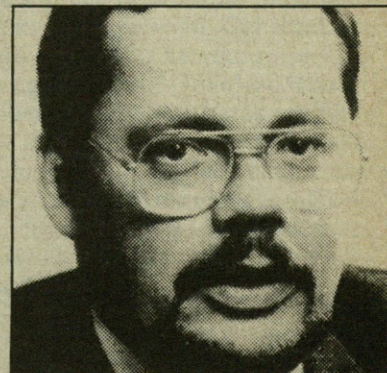
Kolombia: atzera gerrila gogortzen

M-19ko buruzagiek gobernamentuarekin zeramatzaten elkarrizketak oraingoz utzi behar dituztela anuntziatu dute.

Badirudi joan den urteko abuztuaren bake tratadu batekin bukatu behar omen zuten negoziaketak okerrera doazela, zeren gerrilarien bigarren erakunderik inportanteena, *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* delakoak ere, gobernuaren armak uzteko eskakizun bati ezezkoarekin erantzun bait dio.

Kolombiako gobernuak egunotan *bakea* eta *justiziari* buruzko lege proiektu batzu eztabaidatzen ari da, eta nonbait horixe da gerrilak bere jarraitzaileak gogortu ditzan ikustatzailerik seinalatzen duten motiburik nagusiena, edo hurbilena bederen.

Joan den igandean M-19k Bogotan konbokaturiko manifestaldi batetara 50.000 baino gehiago lagun joan omen zen, eta bertan «**Herriarekin, armekin, boterera**» estiloko kontsignak adi eta irakur zitezkeen.

Beirut: arrazoizko bahiketa

Beirut-en beste bahiketa bat burutu dute **Jihad islamiarra** taldekoek. Oraingoan «Associated Press» eskualde hartarako zuzendaria izan da bahitua, eta honekin bost dira Libanon arrastorik utzi gabe sekuestratu dituzten amerikarrak.

Arrazoia, titularrean seinalatzen dugunez, oso garbi dagoke, orain dela egun batzu EEBBek Nazio Batuen Asanblada orokorrean Israel bere azkeneko triskantzengatik kondenatua izan zedin bere betoa jarri zuelako. Orain amerikarrak oso dira beldur, eta azken egunotan asko dira Libanotik hanka egiten ari direnak.

Belgika: kruzero misilak han dira jadanik

misilak desplegatuko zituela jakinarazi eta bi ordu berantago bakarrik, misilak hantxe zituzten.

OTANen planak aurrera datoz, honezkero 118 dira Europar barrena

Bistan da Belgikako gobernuak Estatu Batuetakoari aldeaz aurretik hartuko zen erabakiaz informatu ziola, zeren Wilfried Martens presidentek parlamentuaren aurrean gobernuak ezarritako misilak: 54 Alemanian, 32

Bretainia Handian, 16 Italian eta beste horrenbeste oraintxe Belgikako Florennes-en. Oraindik badira aste honetarako bertarako euromisil hauen kontrako protestak, baina.

Iran-Irak: gelditzerik ez?

Gerra luze, krudel, gehienontzat ulertezin hau zabaldu egiten da, eta izan ditzakeen ondorioak apenas usaindu daitezke. Orain frontea muga inguruetatik hiri handietara pasatu da, eta Bagdad-en eta Teheran-en eta bestetan ere hasi dira bonbak erortzen.

Gerraren gogortze hau erabiltzen dituzten arma tipoetan ere nabarmendu da, batipat Irak-en aldetik, berriro **gas mostaza** delakoaz atakatu bait du, eta lur-lurrezko misilak disparatu bait ditu.

Haiti-Errepublica Dominicana

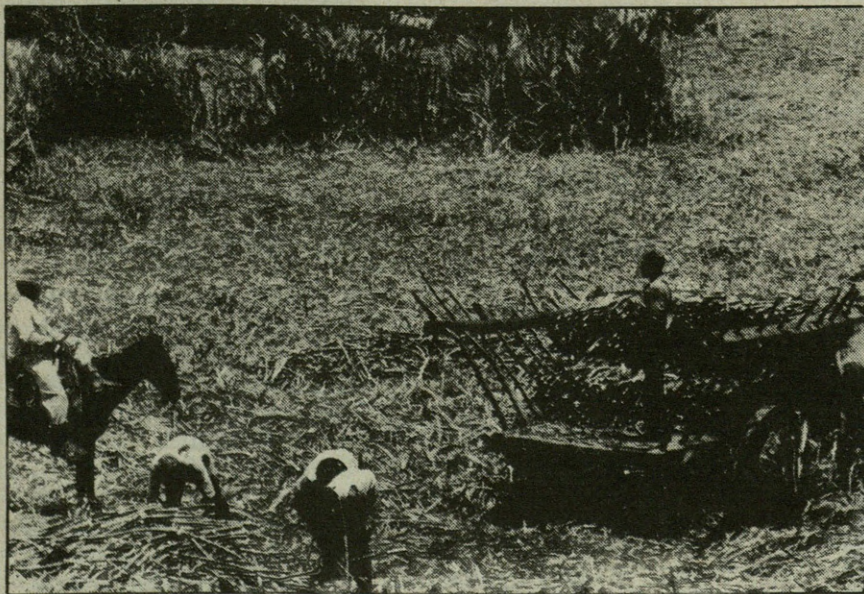
Zafran esklabuak aritzen dira

Errepublica Dominicanan azukrearen lanak bete-betean daude. Azarotik uztaila arte izaten da zafra. Urtero, hogeitaka mila langilek Haiti uzten dute, eta, bi Estatuetakoko gobernemenduek daukaten tratu berezi batez, Santo Domingora barneratzen dira.

Tratua 1952an sinatu zuten. Prezioa ere zehazten zen, 1979ra arte. Azken urte honetan Londres-eko 'esklabis-moaren kontrako elkarteak' zer pasatzen ari zen salatu zuen. Orduan Ramon Veras abokatu dominikarrak sal-

ketaren dirutza pertsonako 140 dolarretakoa zela azaldu zuen.

Dominikarrek Haiti-ri ordainduta-ko hiru milioi dolarretatik, %70a «Bebe Doc»-en kutxetara joaten da zuzenean, gainerakoak jendea kontratatzen segitzeko balio du.

Irlako bi gobernemenduek elkarren beharra daukate, biek ere Estatu Batuenak.

Ez inongo eskubiderik

Gainetik Haiti-ko gobernemenduek langile bakoitzari «*frais d'inscription consulaire*» gisa tasa bat kobratzen dio, eta «*salaire différé*» gisa beste dolar bat pertsonako eta hamabostaldiko. Bigarren hori itzultzekotan, pentsa liteke, baina praktikan ez da sekulan itzultzen.

Aldiz Errepublica Dominikanako *Consejo de Estado del Azúcar* delakoak (esklabuak enplegatzen dituen), hilabetero Haiti-ko enbaxadara «superbisore» eta «inspektore» en soldata politak helarazten ditu —horiatarik gehienak txakurrak dira.

Mekanismo guztiak prest daude, heltzen den langileak nondik eskapatzerik izan ez dezan. Behin congoa (hala deitzen diote Errepublikan esklabu gisa honi) bateyra ailegatuz gero, azukrean egin beharko du. Egunean hamabost-hamazazpi orduz aritzen delako nekaturik dagoela? Ez du bere herrira bueltatzerik izango: dominikar poliziak paperak kentzen bait dizkio.

Crusotzen bada, ez dadila egon medikuaren zai. Irsten denean, aurrenik zenbait egunez bat ere janik ematen ez diotela egon beharko du. Erosi berri-urrearen truke erosiko du. Dirubide txarra, zorrekin hasitakoa. Errebelatzeak ere badauka bere prezioa, goardiak disparatzeko ohitura bait dute.

Bateyn, congo baten gehieneko sol-data eguneko bi dolarretakoa da, eta gehiena lekuko dendan (**botigan**) gas-tatu behar du. Lan asko egiten duela? Kaña pisatzeko balantzek ez dute be-netako pisurik erakusten. Lan gutxi egiten duela? **Botigueroak** zorren pa-gatzea esijitzen dio. Lan gehiago egin behar. Bukatu arte.

Haitiarren ehiza

Trafiko hau Errepublika Dominica-noarentzat oso garrantzitsua da.

Azukreak urtean 150 milioi dolar ematen ditu. Zenbaitek espero zuen, 1978an Antonio Guzman P.R.D.koa (*Partido Revolucionario Dominicano*) boterera iritsi zelarik, gauzak aldatuko zirela, baina presidente horrek non-bait bere aurrekoen politikaren hildo-tik jarraitu zuen (eta bere aurretikoak

hauek dituzu: Trujillos diktadorea eta Joaquín Balaguer, alderdi erreformis-takoa).

1982an Santo Domingoko poliziak Samuel Roche (IFOPADA haitiar oposizio partiduaren liderra) bahitu zuen, eta ez da hartaz beste berririk izan egundaino. Salvador Jorge Blan-co, oraingo dominikar presidenteak, gorrarena egiten du. Bi errejimenez elkar eusten dute.

Haiti-ko langile merkeen erreserba primeran datorkie dominikar kapita-listei. Gainera, bertako langileekin ez-tabaidarik sortzen baldin bada, hait-tiarren aurka mogiarazten dituzte. Hauek bestalde ez daude sindikatuak, oso manipulatuak errazak dira.

Urteroko langile hauezaz aparte

beste 150-200 mila haitiar dago Erre-publika Dominicanan. Gehienak ile-gal daude, beren herriko miseriatik alde egindakoak. Duvalier Haitiko presidentea kexu da, urteroko trafikoa geroz eta zailago gertatzen zaiolako. Orduan, nahiko langile ez badute, do-minikarrek **haitiarren ehiza** antolatzen dute, ilegalak harrapatzen dituzte eta indarrean azukre lanean jartzen di-tuzte.

Amerikarrek badute guzti honetan zer esanik, bi Estatu hauen esportake-ten %65a berek hartzen bait dute, aldiz konplizitatezko isiltasun bat gordet-zen dute. Gauza bera esan daiteke so-zialisten internazionalaz. P.R.D. par-tidua bere partaidea denez gero.

Pablo Sastre

Nire ustez

Gorbatxov gazteegia da

Kremlin-en bizi dadin auke-ratu dutenean zer-edo-zerengatik izango da, hori ez dut nik dudatzen, baina nire ustez Gorbatxov kargu horretarako gazteegia da.

Mendebaldean orain irudi berri bat fabrikatu nahi digute. Gizon gaztea, irekia, diplomatikoa, natu-rala, irribarretsua... Egia da, hari buruz zera ere esan izan dela, «siste-ma sovietarrak beti desiratu izan duen buruzagia da; batere berezko ezagarririk ez daukanez gero Par-tidu-Estatu aparato guztiz boteret-suaren pertsonifikazioa da».

Baina bestelako irudia saldu nahi digute. Thatcher-ek esan ei du:

It's a new look.

Eta denek sinistu. Nik ez. Ni-retzat zerbait susmagarritzko bada hemen. Oraindik ikuskizun dago, esango didazue. Bai, bai, baina nire susmoa printzipiozkoa da: zergatik horren gizon gaztea aukeratu behar?

Nire ustez ezkerre bera ere ero-ri da tranpan. «Bapatean paperak aldatu dira; orain Estatu Batuak dira zahar batek gobernatzeko dituenak; sovietarren presidentek zer esango orain, 74 urteko Reagan-i osasunez deputamadre ez dihoalarik». (Ohar-tu bide batez ezkertiarrek zein zikin mintzatzen diren).

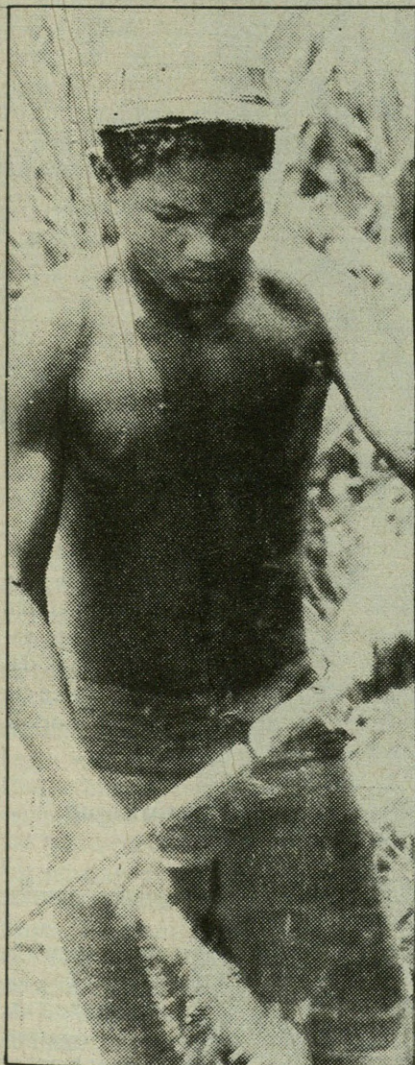
Nik ez dut —zinez— pentsatzen

Gorbatxov bezalako esperientzia guztiko pertsona batek SESB beza-lako Estatu dezisibo baten agintze-ko txit egokia denik. Eta ez da be-launaldien gora-behera hauetan oso sinistuta nagoenik, niretzat gazte batek zein zahar batek igual-igual egin dezake. Gainera badira lege be-rriko gizon zaharrak eta lege zaha-rreko gizon gazteak. Ez da hori. Ni-re zalanza bakar-bakarrik sortzen da honelako kasu guztiz berezietan; hau ez da joku bai; humanidadearen etorkizuna halako pertsona baten eskutan egon daiteke. Zertara, be-raz, jotzen da positibotzat tamaina horretako erresponzabilitatea gizon gazte (buru-bero, nork daki) batek har dezan?

Tanzano batek esan zuen: Asiyesikia ya mkuu huvunjika guu. «Zaharren kontsejua segitzen ez duenari hanka hausten zaio». Za-harrak dauka beti zer esan, gazteak zer ikasi. Hori beti izan da horrela. Indioak, beltzak, txinoak eta bai haritzaren inguruan biltzen ziren euskaldunak ere. Beti zaharrak agindu izan du.

Orain, moda dela eta, honek kanbiatu behar duela? Ni behi-nik-behin ez nago konforme, eta nire opinioa argitaratzea bururatu zait.

Txernienkotar batek

Alde egin nahi badu ere ez du alde egiterik.

IZOTZ GAINeko LABANDURA

Orain dela aste batzuk igande arratsalde batean zer egin jakin gabe etxean geunden eta, honelako egoeratik ateratzeko onena kalera irtetea zela pentsatuz, haurrak hartu eta Donostiako kaleetatik abiatu ginen. Eguraldia ona zegoen, udazken honetan hain sarritan izan dugun Eguzki epela gainean edukirik, pizkana-pizkanaka eta zehatz-mehatz zergatia jakin gabe, gure urratsek Anoeta aldera eraman gintuzten. Bertan, beste zenbait kirol toki artean Txuri-Urdin izeneko Donostiako «izotz-jauregia» dago kokatuta. Gure haurrak berehala bere presentziaz oihartu ziren eta, pentsa daitekeen bezala, «Goazen barnera» eta «Goazen barnera» hasi ziren. Ez dakit zenbat aldiz esango zuten eta zenbatetan entzun genien, baina, azkenik borroka galdutzat emanda, leihatilara hurbildu nintzen sarrerak ateratzeko.

Sarreratik iragan eta hara non... hango gazte-pila, beren laban-oinetakoetan alai eta pozik alde batetik bestera labantzen eta irristatazen. Beste batzuk, aldiz, berriagoak izango ziren edo, zeren izotz gainetik oinetaz baino ipurdiz maizago bait zebiltzen. Dena dela, hura zen iskanbila!. Hura! denak ohinka eta pozik. Ikuskizun ederra benetan! Hango ikuskizun hark gehiegi ezagutzen ez den izotz gaineko labandurari buruzko artikulutxo baten ideia eman zidan. Horretarako, handik eta hemendik, datu batzuk jaso nituen eta gaur arte gordeta izan ditut. Gaur, zoritxarrez, nire txonkatilaren okerdura baten ondorioz jasan behar izan dudana operazio baten gaitzondo gelditu honetan nagoenez gero, hango arintasunaren irudia etorri zait burura eta datuak hartuz lantxo honi hasiera eman diot.

Nire ustez, dauzkagun kirol-instalazio horiek eta besteak gehiago ezagutu eta erabili beharko lirateke. Nik ez dakit ikastetxeek kontratuak egin beharko ote lituzketen erabileraren baimena eskuratzeko edo ba ote, dagoen beste bideren bat, baina dakidana zera da: instalazioak edukitzea eta etekina ez ateratzea pekatu mortala iruditzen zaidala.

Historiaurretik datorkigun kirola

Eta besterik gabe goazen gaurko harira.

Izotz gaineko labandura, dirudieenez, ez da gaurko moda berri bat, aldiz, eta diotenez, historiaurreko aurkikuntza geologikoez zera frogatzen dute: urtaro hotzetan, zenbait herritako gizonek laku izoztuen gainetik pasa

ahal izateko beren oinen azpiko aldean animalien hezurak lotzen zituztela. Beraz, ipuin honek badu bere adina.

Dena dela, historiaurreko lainotik mendetan zehar egindako jauzi handi baten bitartez historiara iragaten badugu, XIV. mendean ibiltze-bide hau Holanda aldean oso normaltzat jotzen zen. Horretarako, garaiko eta geroxeagoko hango margolarien lanak begiratzerik baino ez dago.

Honekin ere, beste makina bat gauzarekin bezala, zera gertatu da: hasieran premia bat ebazteko zena, gero kirol-mota edo dibertsio-bide bihurtzea. Hala ere, bilakaera hau jazotzeko urteek aurrera joan behar izan zuten eta XVIII. menderaino heldu. Mende honetan eta, nola ez! Ingalaterran izotz gaineko labandura beste kirol mota bezala hasi zen kontsideratua izaten. Hemendik beste zenbait herrialdetara zabaldu zen. Herrialde hauek, zer esanik ez, baldintza berezi batzuk bete behar zituzten: hotzak izatea eta lakuak edo zelai lau eta zabalak edukitzea, alegia. Baldintza hauek betetzen ez zituzten herrialdeak, gurea barne, kirol mota honetatik at gelditu ziren.

«Orekaren organua» umetandik garatzen

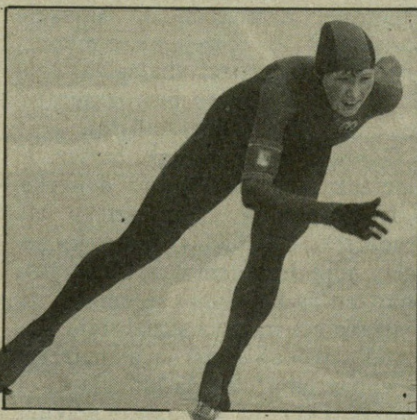
Hasieran izotzaren gainetik labantzea baino ez zen hura, gaur egun hiru era, nolabait esateagatik, ofizialetan egiten da: hockeya, abiadurakoa eta artistikoa. Hauetako bakoitzak, bai laban-era aldetik bai behar diren baldintzen aldetik bere berezitasunak ere baditu, funtsean oinarri amankomuna daukate, hots, izotz gaineko labandura. Beraz, hiruretako edozeinekin aritu baino lehen, izotzaren gainetik ondo labantzen jakitea behar beharrezkoa da.

Baina, noiz has daiteke izotz gainetik labantzen ikasten? Lehenbailehen. Zutik ibili ahal izateko gure barneko entzupidean organu oso berezia daukagu, «orekaren organua», alegia. Honen bidez gure bi oinen gaineko estabilitatea lortzen dugu. Baina, oinak laban-oinetako labanak baino askoz zabalagoak dira. Beraz, ibiltzeak bere ikasketaren beharra baldin badauka, zer esanik ez labanketak. Lehen aipatutako oreka-organua haurrengan garatzen edo ikasten ari den zerbait den bitartean helduengan garatutako eta onerako nahiz txarrerako, ikasia den zerbait da. Hau da, haurrengan organuak behar dituen egoki-penak erraz eta arin egiten diren bi-

tartean, helduengan ikasketa gogorra-koak dira. Bestalde, haurrek gainontzeko zentzuak ere helduek baino askoz erneagok dauzkaten zera arinagoak daude. Azkenik, zer esanik ez, hezurak, umeenak gomazkoak diren bitartean gureak, aldiz, tartean kaltzioaren arazoa dela eta, askoz hauskorra-koak dira eta, beraz, arriskua ere askoz handiagoa da. Guzti hori dela eta, lehen esan dugun bezala, lehenbailehen hasi behar da ikasten. Oinarritzko ikasketak egin ondoren, bakoitzak nahi duen adarretik abiatuko beharko du.

Labantzeko zenbait era desberdin

Hockeya: izotz gaineko hockeyak antza handia du Kanadako hudo indioak Ontario lakuaren gainazal izotzuan jostatzen ziren jolasarekin. Gaur

egun Kanadako jolas nazional bihurtu da. Beraz, nahitaez kirol honen sustaiak oso urrutitik ekar genitzake. Baina, hori alde batera utzirik, hockeyan bertan finkatzen bagara, edertasun eta gogortasun handiko kirol bat ikusiko dugu. Gogorra, zeren jokalarien abiadura hartzen badugu kontuan —berrogei edo berrogeitamar kilometro ordukoak— topaketek nahi eta nahi ez oso gogorrak izan behar bait dute. Eta ederra zeren gomazko diskoak «puck»aren (jokalarien erabiltzen duten makila, alegia) kolpea jasan ondoren batzutan berrehun kilometro orduko abiadura hartzen du eta beraz, jokalariek eta, bide batez, jokuak berak oso oso arinak izan behar bait dituzte. Topaketen ondorio kaltegarriek ahal den neurrian itzurtzeko jokalariek, Ameriketako rugbilarien antzera, koltxoi-erako janzkera eramaten dute. Orain dela zenbait urte jolas-mota honetan indarra hutsa nagusia bazen ere, gaur, aldiz, teknikak eta arintasunak kendu diote postu hori.

Abiadurakoa: kirol mota honetan zailtasun handiena kurbetan dago. Hau da, tarte zuzen baten ondoan beti zorigaitzoko oztopo hori agertzen da. Labantzaileak denbora galdu gabe hartu nahi du eta honetarako erritmoa mantendu behar du. Kurba, labanak altxatu gabe hartu nahi izango badu, ez luke balaztatzeko aukerarik izango eta beraz, nahi eta nahi ez, kurban sartu baino lehenago bere abiadura handia —berrogeitamar kilometro ordukoa baino handiagoa— txikiagotu beharko luke. Hori gerta ez dadin, teknika bat erabiltzen da «gain-urrat-sarena», alegia. Teknika honen bitartez, labantzailea behin eta berriro eta oso oso arin ari da aldatzen bere euste-zangoa; beraz labantzailea aldiune bakoitzean zango bakar baten gainean eusten da, eta berez kurba dena zuzenki-multzo baten bidez hartzen da. Guzti honetarako, zer esanik ez, izugarritzko prestaketa eta berezko ahalmenak behar dira.

Artistikoa: hau bakarka nahiz binaka egiten da. Laban-mota honetarako, besteak beste, nortasun berezia behar da, hots, artistarena. Baina edozein arte-motatan bezala, oinarrian eta alde aurretik teknika dago. Kasu honetan, behar bada beste zenbait artetan baino gehiago menperatu behar da oinarritzko teknika hori. Denok telebistaren bitartez, bereziki, ikusi ahal izan dugun bezala, dantzariak osatzen dituzten irudien eta higiduren zehaztasunak lortzeko eta asmatzeko, lehen esan dugunaren arabera ahalmenaren gainean berezko nortasuna beharrezkoa dela argi eta garbi dago.

Adar desberdinak alde batera utzirik, izotz gaineko labandurak mende honen hasieran nolabaiteko maila lortu zuela esan daiteke. Baina, benetak bultzada, gainazal artifizialak asmatuak izan ondoren izan da. Harrez gero, kirol mota hau ez bakarrik urtearen edozein arotan, edozein lurraldetan baizik praktika daiteke. Beraz, izotz gaineko labanketa leku guztietara zabaldu da eta honekin batera bere maila ere igo egin da.

Zabalpen honek orain dela gutxi arte kanpoan zegoen Euskal Herria hartu du bere barnean. Gaur egun, nahi izanez gero gure hiriburuetan kirol mota hau praktikatzeko aukera badago. Beraz, anima zaitezte hartu laban-oinetakoak eta aurrera! Agian, neronek ere nire txonkatila hau sendatu ondoren animatuko naiz.

Elhuyarreko L.M. BANDRES

MADRILEKIKO DEPENDENTZIA EKONOMIA DELA-TA: Bakaikoari erantzunez (2)

Joan den astean Madrilekiko dependentzia ekonomikoaz ari nintzela, nire eritzi apala azaltzen nuen: azken urte hauetan eusko Komunitate Autonomoak beste espainiar eskualdeek baino gutxiago ordaintzen dio Madrilgo Gobernuari. Hala ere, jadanik aditzera ematen nuen gertaera hau baloratzeko beste faktore bat hartu behar genuela kontutan: Madrilgo Gobernua hala bere klase-izaeragatik nola bere nazio-izaeragatik erabat arrotz zitzaigula euskaldunoi. Zer esan daiteke, orduan, arrotz eta ez-gogoko dugun Estatu horretarantz doazen dirutza horietaz?

Marxismoak defendituriko baieztapen batetik abiatu behar da, nik uste: kapitalismoan Estatu guztiak zapaltzaileak dira, kapitalismoan Estatu guztiak klase-Estatu bait dira (1). Alde horretatik, herri langileak ez du sekula azken buruan kontrolatu ahal izango Estatu hori (2).

Hala ere, baieztapen hori askotan era mekanizista eta sinplista batez ulertu izan da. Bada, egia da Estatuak ez dela zerbait «neutroa» eta «klase-Estatu» bat dela, baina horrek ez du esan nahi Estatuak kapitalisten tresna hutsa denik. Estatuaren izaera eta eginkizunak era dialektikoago batez ikusi behar dira. Klase-burrukak Estatuan ere bere eragina du eta langileen burru-kari esker, Estatuan eta eremu politikoan aldaketa batzu gerta daitezke. Adibidez, iraganari begiratzen badiogu hor dugu Gizarte-Segurantzaren ezartzea, lanegunaren orduak Estatuak mugatzea, alderdi politikoen funtzionamenduaren onartzea... (eta beste maila batetan eusko Autonomi

Estatutua, Kontzertua...). Aldaketa horiek gerta ez zitezen, klase menperatzaileek izugarritzko ahaleginak egin dituzte, eta herriaren burrukaren bidez bakarrik lortu ahal izan dira.

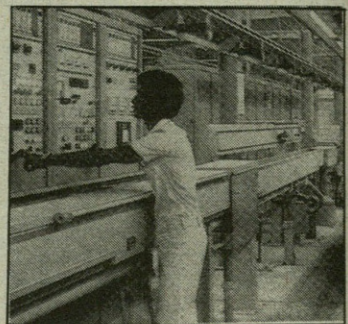
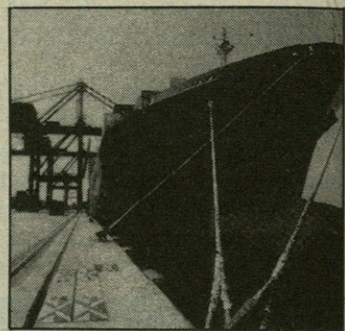
Ganbio hauek guztiak, hortaz, bi aldetatik ikus edo balora daitezke. Batetik, sistema iraunerazteko eta sendotzeko egindako «aldaketak» bezala: adibidez, demokrazia burgesa onartzen da Espainian sistema legitimatzeko eta iraultza sozialistara igarotzeko zegoen arriskua aienatzeko; laneguna laburtzen da lanindarra ez ahitzeko (Marxek Kapitalean erakutsi bezala). Baina, bestetik, era berean, «aldaketa» horiek ikus daitezke herri langileak bere bizi-baldintzak hobetzeko, eta iraultzarako baldintza berriak bilatzeko eramandako burruken fruitu bezala.

Norberaren ikuskeraren arabera lehenengo puntuan edo bigarrenean jarriko da balorazioaren pisua. Horrela batzuentzat «aldaketa» horiekin ez da egiazki deus ere aldatzen; edo areago, kaltegarriak dira zeren eta «sistema alda ez dadin egindako aldaketak» bait dira, eta haiekin azken buruan sistema legitimatzen bait da (3). Beste batzuentzat, berriz, «aldaketa» horien bitartez sistemaren izana aldatzen ez dela jakinaren gainean egon arren, sistemaren aurka burrukatzeko baliabide berri eta egokiagoak eskuratzaren dira. Bigarren talde honen barruan, Espainian eta Hego Euskal Herrian gertaturiko ganbioen aurrean hartzen duten jarreragatik nik beste bi azpitalde bereiztuko nuke: 1) lor daitezkeen aldaketen balioa ukatu gabe, lortu diren «aldaketak» gutxiesten

dutenak (esate baterako, Gernikako Estatutua ukatzen badute ere, beste estatutu batek ekar lezakeen abantaila onartzen eta bilatzen dutenak; nahiz eta independentzia eta sozialismoa ez ezarri; KAS alternatiba aldeztu dutenak; beste Kontzertu hobe bat bilatzen dutenak;...); eta 2) lortu diren aldaketak bere gogobetekoak ez kontsideraturik ere, oraingoz ontzat ematen dituztenak.

Hiru talde dugu beraz. Lehenengo taldearen jarrera nahiko garbi eta gardena da: sistemaren barruan lor daitezkeen edozein aldaketari edo paktuari erabateko burruka eta boikota: edozein estatuturi, edozein Kontzerturi, edozein pakturi,...; Haien zat eslogan hau erabil liteke: «dena ala ezer ez». Hirugarren taldearen jarrera beste muturrean dago: ez bide dute uste bapateko aldakuntza erabatekorik lortzeko indar aski dutenik, ez dute uste egoera guztiak berdinak direnik (estatatua izan edo ez izan ez zaie berdini iruditzen) eta lorturiko aldaketak ez dituzte inolaz ere gutxiesten.

Bigarren taldearen planteamendua izaten da nahasiena, zeren eta alor teorikoan ari izaten denean, eskuharki bere jarrerari berez dagozkion argudioak, eta logikaz lehenengo taldeari dagozkionak, oharkabean nahastuak eta elkarri josiak erabiltzen bait ditu. Bestalde, eta praktikari begira, lehenengo taldekoekin bat eginik agertzen

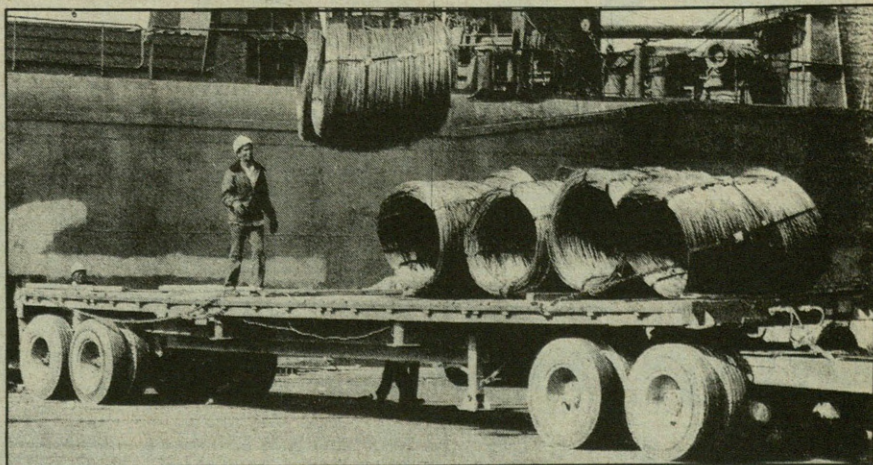
da ia beti, ezen sekula ez bait dute aski jotzen lortzen diren aldaketak.

Madrilgo Gobernuari ordaintzen zaion Kupoaz dagoen eritzia arestian azaldutako pentsamoldeen arabera-koa izango da. Lehenengo taldekoen jarrera garbiena da: Madrilgo Estatuari ez zaio inongo dirurik eman behar, zeinnahi delarik ere Hego Euskal Herrian egin dezan gastua (4).

Beste taldeen filosofiaren arabera zer jarrera hartu beharko litzatekeen ondorioztatzea ez da hain erraza. Badirudi hauen artean denok errekonozitzen dutela gaurko sistemaren barruan pentsa ezinezkoa dela Estatuak kunplitu behar dituen eginkizunetarako, langileriak sorturiko plusbalio-
tik puska bat bereganatu gabe egotea. Dena dela, herriarengandik xurgatuko duen plusbalio puska hori ez da zer-bait mekanikoki finkatua: herriaren burrukaren arabera Estatuak bere gastua finantzatzeko hartuko duen kopurua eta finantzabidea (5) aldatuko da. Era berean, Estatuak egingo duen gastuaren barruan atal batzuek gehiago abantailatzen dute herri langilea (e. b. gizarte-zerbitzuetan egindakoak) besteek baino (FACA hegazkinak erosten egindakoak, e. a.), eta gastuaren banaketa horretan zerikusi handia du, mola uka, herriaren burrukak.

Beraz, sistema errotik aldatzeko indarrik ez dagoen bitartean, talde hauek Estatuaren sarreraren eta gastuen erakuntzaren gainean eramango dute bere burruka. Kontzertu eta Kupoaren bidez Euskal Herriak pairatzen duen zapalketa ekonomikoa desagertzen denik ez dut uste talde hauetako inork aldeztuko duenik; gertatzen dena da zapalketa hori epe laburrera ezabatzeko edo kentzeko gai ez izanez, eta Kontzertuak eta Kupoak aurreko egoerarekiko ekar litzaketen uka ezinezko abantailak gogoan izanez, figura hauek oraingo egoeran komenigarritzat jotzen dituztela.

Eta hemen, berriro ere, topo egiten dugu bigarren eta hirugarren taldeen artean egindako bereizkuntzaz: bigarren taldekoek ez dute uste lortu den «paktu» hori (gure kasuan onartu den Kontzertua eta finkatu den Kupo) lor zitekeen hoberena denik. Hirugarren taldekoei, aldiz, figura hauek lortu ziren garaian (eta berdin gaurregun) espainiar Estatuaren barruan zegoen indar-erlazioa ikusita, lorpen handia iruditzen zaie.

Esandakotik argi gelditzen da, nire eritziz, Kontzertuaz eta Kupoaz hartzen den aukera funtsean politikoa dela. Bigarren eta hirugarren taldeen artean aukera bat egin behar izatekotan bi faktore hartu beharko litzateke kontutan: une horretan zegoen indar-erlazioa, eta lortu diren Kontzertu eta Kupoaren edukina. Azken faktore honetaz nik esan dezakedana hauxe da:

— Kontzertua: eusko Komunitate Autonomoan ezarri zenean bere edukina Nafarroako Komenioarekin eta Araban ordura arte indarrean zegoen Kontzertuarekin alderatu nuen (6) eta hauekiko ez nolana hiko abantailak ekartzen zituela uste izatera iritsi nint-

zen. Haziendako «Federalismo Fisikal»aren teorian ontzat jotzen diren autonomi mailekin ere erkatu edo konparatu egin nuen: kasu honetan ere maila horien gainetik zegoen. Bakaikoak berak zera hau aitortu beharrean aurkitzen da: «Kontzertu hau nahiz teknikoki nahiko ondo egina izan...». Hortaz, Kontzertu honen edukina (sar lekizkiokkeen hobekuntza txiki batzu bazterrean utzirik) nahiko ongi dago.

— Kupo: aurreko artikulua batetan agertu bezala, ez da inolaz ere egia kupo hau dela medio, beste eskualdeek baino gehiago ordaintzen dugunik; alderantzizkoa egingo nuke nik.

TRIKUHARRI

(1). Derragun, bidenabar, Estatu osatua dagoela ez Madrilgo Gobernu eta erakundeez bakarrik, baizik eta Eusko Jaurlaritzaz, Diputazioez eta Udalez ere bai. Hauek ere Estatu dira.

(2). Kapitalismoaren barruan herri langileak ez du inoiz, azken buruan, Estatuaren gastua kontrolatuko: ez espainiar Gobernuarena, ez beste erakundeena (diputazioena, udalena...). Alde horretatik ikusita, Bakaikoak diotenean «Madrilek zertxobait Eusko Komunitate Autonomoan gastatzen duela, baina euskaldunen kontrolpetik at», zuzen dio, baina kasu! ez gero pentsa beste Estatu edo Kontzertuarekin gastu hori kontrolatuko zenik.

(3). Bakaikoak bere artikuluen zenbait lerroaldetan ikuskera honetatik hurbil samar agertzen da. Esate baterako: «Kontzertu honen bidez, euskaldun askok gogoko ez dugun Estatu bat, espainiarra alegia, legitimatu egiten dugu». Lehen esan dudanez hau egia da, baina ez esoa: Kontzertu hau klase menperatzaileei kendutako gauza bat da, bere borondatez

eman nahi ez zutena, Euskal Herriaren konkista bat. Bakaikoaren filosofiaren logikari jarraituz zera ondoriozta genezake: Franskismoa hobe da demokrazia burgesa bat baino, azken honekin sistema legitimatu egiten bait da (lehenengo diktadura atzera etor ledin desiatzen eta are ahaleginak egiten ibiliko beharko genuke).

(4). Eta berdin-berdin jokatu beharko genuke, talde honen filosofiari jarraituz, Eusko Jaurlaritzarekin, diputazioekin, udalekin..

(5). Zerga batzu zuzenkiago joaten dira langileen lepora beste batzu baino: adibidez, lan-errentak zergapetzen dituztenak baino.

(6). Ikus «Kontzertuak eta Konbenioa: atzo eta gaur» idazlana, «Euskal Herriko Ekonomi lanen bilduma 1981» liburuan oraindik-orain argitaratua. Idazlan honetarako, 1981ean euskaraz nik egindako «Kontzertu ekonomikoa eta Komenioa: iragana eta oraina» izeneko tesinaz baliatu nintzen.

«Gizakia Helburu», toxikomanoen sendabiderako egitaraua

Drogazalea gizaki berri bat bihurtu

Pare bat hilabete dira kasik "Gizakia Helburu" egitaraua Donostian martxan jarri zenetik. Elizbarrutiaren eta Caritasen eraginez "IZAN" izeneko Fundazio bat sortu da eta horren barruan kokatzen da toxikomanoen sendabiderako egitarau hau. "Gizakia Helburu" delakoa akonfesional eta apolitiko bezala definitzen da eta asmoa dauka zerbitzu kooperatiba baten modura lan egitekoa. Hogei gazte dauzkate orain beren kargu eta urte bukaerarako berrogeitamar izango dira larogeirentzako tokia daukatelarik. Dena martxan jartzean hamabi monitore izango dituzte.

«Drogak beti iraungo du gizarte mota honetan droga hori sostengatzen duten interes ekonomiko eta politikoak tartean direlarik. Interes ekonomiko eta politiko horiek krisis egoera batetaz baliatzen dira droga sartzeko. Guk ez dugu drogaren arazoa konponduko. Guk gizonak lagunduko ditugu. Pertsonak. Toxikomano bat dagoen tokian pertsona bat dagoela esango dugu. Pertsona hori lagundu nahi dugu. Indarra har dezan. Nortasuna izan dezan drogara bultzatu duten baldintzei erantzuteko. Benetako arazoari erantzuteko».

Ia ia bi hilabete bete dira Donostian «Gizakia Helburu» egitarauaren lehen fasea hasi zutenetik. Etxe bat jarri dute San Inazio ikastetxearen atzean eta etxe horren funtzioa «Harrera» da: toxikomanoak hartzea eta babestea programa honetako aurrenengo hila-beteetan.

Egitarauak «Gizakia Helburu» izena du, «Proyecto Hombre» gaztelera, eta «hori, pertsona bera hartzen dugulako begien aurrean lehenengo mailan, eta egitarau honen helbururik nagusiena gizaki berria egitea delako».

Egitarau hau beste zenbait herritan praktikara eramana izan da. «Italian batez ere. Madrilen ere duela hilabete batzuk hasi dira egitarau honekin. Egitaraua sendabiderako ibilbide bat da,

drogazalea berriro bereoneratu eta gizarteratzeko. Pausoz pauso egiten da ibilbide hori, drogazale bakoitzarekin berari dagokion era berezia erabiliz, beronen egoera eta izaera ikusirik».

Arazorik larriena berriro ere drogara ez itzultzean ikusten dute. Lan-eza baldin bada drogara bultzatzen duten netako arazoetariko bat kontutan hartu behar da drogazaleak egitaraua amaitu ondoren segurenik lanik gabe egongo dela. «Gizarteak berdin jarraituko du. Gure asmoa ez da pertsona hau drogara bultzatu duen gizarte arazodun horretara bueltatzea lehengo baldintza berberetan. Helburua da pertsona indartsu bat egitea gizarte horretan, gizarte horren berrikuntzarako eragile izango dena».

«Gizakia Helburu», hiru mailako egitaraua

Egitarau honek, programa honek, hiru maila dauzka. Harrera-etxea da lehenengoa, Sendabide-elkartea bigarrena eta Gizarteratze-elkartea hirugarrena.

Drogazaleak Harrera-etxean izango du lehenengo kontaktua egitarauarekin. Hezitzaileen zeregina izango da etxe horretara doan gazteari laguntzea, eta egitarauarekin hasteko hain beharrezko dituen motibazio eta bo-

rondatea izateko eragitea. «Hasiera hasieratik erabaki zehatz bat hartzea eskatzen zaio drogazaleari. Eraberean bere osatze bilakaeran protagonistarik nagusiena bera dela adierazten zaio. Segituan esaten diogu arazoa ez dela droga; arazoa bera dela eta aldaketa oso gogorra izango dela. Horrekin batera gauza batzuk eskatzen dizkiogu: sekula ez bakarrik ibiltzeko, dirurik gabe ibiltzeko, eta inolako drogarik ez erabiltzeko. Ez porrorik, ez alkoolik ez ezer».

Harrera-etxea harreman hauek aurrera ateratzeko izango da. Garai honetan drogazalea etxe horretatik kanpo biziko da: bere etxean. «Inolako drogarik gabe hasten denean orduan agertzen da gaztearen berezko izaera. Orduan agertzen dira bere arazoak gordin gordinean. Elkarrizketa batzuk egiten ditugu berarekin eta horren ondoren talde-lanean hasiko gara. Taldean lotura haundi bat izango du besteekin. Taldeko bakoitza bestearen egoeraz arduratuko da. Honela ispilu moduko bat izango du gazte bakoitzak taldean. Nola dagoen konturatuko da eta kontzientzia hartuko bereoneartzeko prozesuak luze joko duela. Horretaz jabetzen denean, eta berak nahi duenean, Sendabide-elkartean sartzeko prest egongo da».

Egitarauaren lehenengo aldi honek

bi, hiru edo lau hilabete eraman ditza-
ke. Drogazalearen izaeraren arauera
beti.

Sendabide-elkartea Hernaniko "Sorgintxulo"n

«Gizakia Helburu» egitarauak daukan bigarren urrats honetan Sendabide-elkartean sartuko da drogazalea. Denbora baterako alde batera utzi beharko ditu bere familia, lagun eta inguruko guztiak. Bigarren aldi honetan Hernaniko "Sorgintxulo" etxean egongo da, «elkarteko beste lagunekin batera lagundu egingo zaio konfuntura dadin hau izango duela bere etxe, bere familia eta bere nortasuna eraikitzen hasi behar dueneko leku, bere burua-gandik eta besteengandik ihesian ibili gabe».

Piskanaka piskanaka errespon-
sabilitate txiki batzuk emango zaizkio
gazteari eta honek beragait hartu be-
harko ditu. Garbiketak, ohea egitea...
«Komunitatea gainera egituratua izan-
go da. Jerarkikoa. Gaztea hutsetik be-
zala hasiko da berriro haurtzaroan be-
zala bizitzen. Piskana piskana erres-
ponsabilitate haundiagoak hartuaz. Eta komunitatean jerarkia diferentek
aurkituko ditu: langileak, errespon-
sableak, superbisoreak, zuzendaria... Rol
ezberdinak ikusiko ditu eta horien au-

rrerak mugitzen ikasiko».

Lantxoak eta egiten dituzten neu-
rriar terapia talde dinamikan oinarri-
tuko da. «Taldetan arlo guztiak ikutu-
ko ditugu: familia, sexoa, lagunak...
Garrantzi handia emango diogu tal-
dean sentimenduak ateratzeari. Senti-
mentuak zuzenean ateratzen ditugu-
nean min egin edo hartu dezakegu. Re-
primituz gero ere mingarriak bilakat-
zen zaizkigu sentimendu horiek. Tal-
dearen barruan sentimendu horiek ate-
ratzen ahalegindu behar gara. Gazteak
jakin dezala zer daukan bere barruan,
eta jakin dezala baitare sentimendu ho-
riek nola kanporatu minik egin gabe».

Gerta daiteke, gertatzen da, horre-
tatik ihes egitea gazteren batek. Gus-
tora ez egotea elkartean. «Beraren-
gandik ihesean dabilela esaten zaio
pertsonek horri. Bere barrengoari ihes
egiten diola adierazten diogu elkartetik
ihes egin duenari edo joan nahi duenari.
Krisi batean sartu dela». Komunita-
tean 9-12 bat hilabete iragango ditu
gazteak. Hori pasatakoan hirugarren
urratsari emango zaio hasiera egita-
raua jarraituz.

Gizarteratze-elkartea

«Gizakia Helburu» egitarauaren
azken pausoa gizarteratzea dugu. Ur-
tebetez "kanpoan" izan dugun gaztea

bere ingurunera itzultzea. «Nortasun
sendo eta ondo hezitako baten bidez
bakarrik lortuko du gazteak gizarteko
arazoei aurpegi ematea, horretarako
drogara jo beharrik izan gabe».

Egitarauaren azken parte hau hiru
zatitan banatuko da guztira beste 9-12
bat hilabete iraungo duelarik. «Lehe-
nengo gauza da nekazal komunitate
batetik hiri-komunitate batera datorre-
la gaztea. Donostira dator berriro. Ha-
rrera-etxera. Orain ordea komunita-
tean biziko da etxe honetan eta bertan
egingo du lan. Bere lana izango da Ha-
rrera-etxera datozen toxikomanoekin
lan egitea. Reafirmazio bat da hori be-
rarentzat. Alde batetik urtebete lehen-
ago bere burua nola zegoen ikusten du
orain toxikomano berriarengan. Beste-
tik berak bide luze bat egin duela kon-
taturatzen da. Berria laguntzeko eta mo-
tibatzeko bera izango da egokiena gai-
nera».

Italiako esperientziek hala esaten
omen dute: deskolgatutako gaztea
beste inor baino prestatuago dagoela
tratamenduarekin hasi nahi duen to-
xikomano berria laguntzeko orduan.

«Ez dugu nahi ordea programarekin
kolgatua gelditzea sendabide-elkarte-
tik ailegatu dena. Lehenengo hiru hila-
beteak berriekin programan lanean
aritu ondoren kanpora begira hasiko da
gaztea. Kanpora joan behar duela kon-

turatu behar da. Gutxi falta zaiola egitaraua bukatzeko. Lagun berriak bilatzen hasi beharko du. Lana bilatzen, ikasten...». Komunitadeak lagundu egingo dio horretan beste hiru hilabeteetan baina azkenean, eta egitarauarekin amaitzeko, kanpoan bizitzen hasi beharko du. «Hortik aurrera astean pare bat aldiz edo etorriko da hona ze arazo dauzkan eta ikusteko eta hemen utzi dituen lagunak ere bisitatzeko».

Familiak ere parte hartu behar du

Gaztea «Gizakia Helburu» egitaraua betetzen ari den heinean familiarekin ere lan egiten da. Sarritan gurasoak izan ohi dira egitarau honekin harremanetan jarri nahi dutenak, beren seme-alaba horretara eramateko. Gurasoek ere beren gogoia erakutsi beharko dute beren seme-alabaren heldutasun eta haziera bidean. Parte hartu beharko dute zuzen zuzenean. «Etxean bestela, gazteak prozesua bukatu eta itzultzerakoan, hasieran zeukan panorama berbera aurkituko du. Eta hori aldatu beharra dago. Familiak bere bultzada eman behar dio gazteari».

Horretarako lan-taldeak prestatu dituzte familiakoentzat. Lehenik eta behin egitaraua zertan den eta nora doan uler dezaten. Gero familia bakoitzak, taldeak egiten duen «ispi-lu»aren bitartez bere etxeko giroa ikus dezan nolakoa den eta beraien semeare-alabarekin daukaten harremanaren arazoa.

«Familiaren gauza asko aldatu behar dira. Familiaren hitz gutxi dago, telebista gehiegi. Seme-ari «gauzak» ematen zaizkio. Ez da lantzen pertsona bat, eman egiten zaizkio «gauzak». Bestalde familiaren denak ohartu behar dira familia dela inportantea. Familiako guztiak. Ez bat edo beste. Denak».

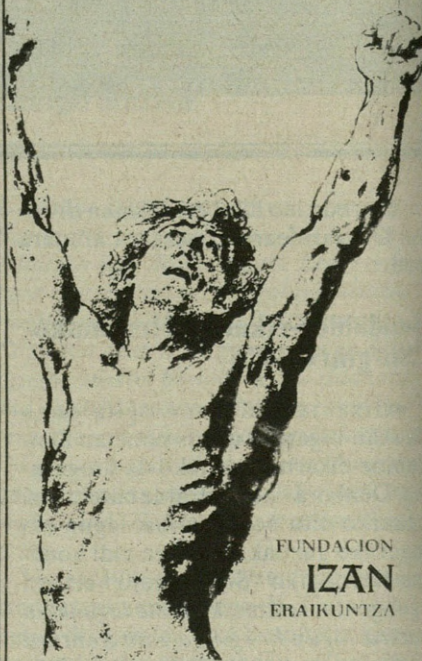
Egitarauaren zenbait zehaztasun

Aipatutako ekintzetaz aparte Kultur Sail bat ere izango du egitaraua honen. «Sail honen eginzkizunik nagusia, etxe honetako beste sailetan lan egiten duten guztien hezitzaile nahiz beste langile guztien heziaria eta kultur mailako nahiz profesional alorreko gaurrekotea da». Hau da, monitoreen erreziklaje moduko bat.

Inolako drogarik gabe hasten denean orduan agertzen da gaztearen berezko izaera. Orduan agertzen dira bere arazoak gordin gordinean.

**PROYECTO HOMBRE
GIZAKIA HELBURU**

**FUNDACION
IZAN
ERAKUNTZA**

Kultur Sail horretatik aterako dira halaber ikerlan taldeak, hitzaldiak eta mahainguruak prestatzea, irakasle jende interesdunarekin lan taldeak osatzea... «Prebentzio aldetik hezitzaileengan eragiten ahalegindu behar gara. Irakasle, guraso, eta haurren heziketan parte hartzen duten guztiengan eragin behar da. Frakaso eskolarra baldin bada drogara bultzatzen duten baldintzetako bat hori aldatzeko kontzientziatu behar dira».

Prebentzio lanetan bestalde «Askagintza» dabil gehiago. «Gizakia Hel-

buru» gehiago arduratzen da reabilitazioaz eta reinserzioaz.

Azken finean proiektu honen helburua gizon berriak egitea da. «Ruptura bat lortu behar da gizarte mailan eta gizaki mailan, bestela ez da sekula konponduko arazo hau. Iraultza bat da. Iraultza bat ordea ez da egiten iraultzailerik gabe. Egitaraua honen iraultzaile horiek egin nahi genituzke. Drogara bultzatzen dituzten baldintzak apurtuko dituzten pertsona berriak».

Joxe MOLLARRI

Diputazioak euskal irratsaioetara zuzendutako
laguntzak direla eta

NAFARROAKO UHINGU USTELAK

Metahizkuntza omen da gurea, jo ta ke euskaraz euskarari buruz hitz egiten dugulako. Nik ez nuen asmo handirik hau bezalako metagaiez metaartikulu gehiegi egiteko, baina zer nolako txapuzak egiten diren ikusita badirudi metagaiek eta metartikuluak luzaro iraungo dutela.

Guk euskaraz, zuk zergatik ez?

«Educación y Cultura» saileko arduradunak pasa den urteko azkeneko egunean «Orden Foral» baten bidez aditzera eman zuenez, bi milioitako laguntza ematen zitzaion «Radio Pamplona», «Radiodecadena Española» eta «Radio Popular» irratiak, 1.008.000 IPONSA-ri (Radio Navarra) eta 500.000 pezetatako laguntza Radio Nacional de España delako

irratiari urte honetan zehar emango dituzten euskal saioak laguntzeko eta diruz hornitzeko. Zazpi milioi t'erdi beraz euskararen presentzia indartzeko irratiari. Irrati gehienek kasuan, «indartzeko» bahrarean «agertzeko» esan beharko genuke euskaraz ez baita inoiz ezer egin zenbait irratiari.

Emandako kantidadearen egokitasunaz ez gara arituko artikulu honetan, gutxierekin konformatzen denari «urria» adjetiboa ezpainetartzen ba-

zaio ere, ezinbestez. Goazen ikustera ordea, zer nolako merituak egin dituzten irratiak sos hauek eskuratzeko.

Euskal Saioak? Oh, yeah, I like it

Irratien arduradunek, Diputazioaren asmoaz jabetu zirelarik, proiektua aurkeztu behar izan zuten Diputazioan, zenbateko laguntza, jasoko zuten zehazteko. Irratiak eskaini dutena ondoko koadroan ikusten da. Martxan jarri berria dagoen saltsa honek gora-beherak izango ditu ordutegiari gagozkiolarik, nonbait, azkeneko orduan presaka eta dirua jasotzeko eratu bait dira saioak, gehienetan.

Irrati guztien artean «Radio Pamplona» da aurretik ere euskaraz zer edo zer egiten zuena. Hain zuzen, «Radio Pamplona»ko zuzendariak proposatu duena egiten zenarekin jarraitzea da, nahiz eta orain diru publikotik kobratuko duen orain arte subentziorik gabe pagatzen zuena. Estra bezala hilean behin ordu erdiko mahai ingurua egingo dutela agindu dute, besterik ez. Programak aurrera eramateko mikrofono aurrean ordu asko eman duen Mikel Bujanda eza-guna dugu.

«Radio Popular»ean euskal irratsaioak berriak dira, orain arte ezer egiten ez zelarik. Lokutore bat kontratatatu behar izan dute. «Radio Cadenan» ere saioak berriak dira, iaz ordu erdiko saioa edo egiten zela egia bada ere. Honetan lokutore berria kontratatatu dute ere, nahiz eta erdaraz ere lan egiten duen.

Lerro honek idazten duenak ez du jakiterik izan IPONSaren asmoen berriarik. RNE-n euskal saioak ere urte honetan hasi dira. Ustelaren kiratsa.

Euskarazko saio hauek hankamotz gelditzen dira edozein lekutatik begiratuta. Ikus dezagun.

Diputazioak dirua emateko eskatzen duen kontrol bakarra agiri bat da, irrati bakoitzeko zuzendariak izenpetuko duena ordutegia bete dela esanez. «Berri laburpen» guztiak erderazko informazio osoa eman eta gero ematen dira. Honek, bistan denez, kondentatzen du euskara paper folklorikoa egitera, zeren, zein interesa izan dezake euskarazko informazioa? berri guztiak dakizkigularik? Ez zaio honi lojika handirik ikusten, albisteak buruz ikasi eraztea ez bada behintzat. «Berri laburpen» hauek, «TeleNavarra» eta beste hainbat tokitan demos-

tratu denez, moztuak izaten dira askotan, eta teoriarik 15 minututako laburpena dena 5 edo 10 minututako bihurtzen da maiz. Lokutoreei gagozkielarik, batzuen gaitasuna eztabai-datzerik ez dago, baina beste batzuren kasuan lotsatu egiten gara. Lotsatzekoa bait da bakar baten ezgaitasun nabarmena, agerian uzten duten euskararen ezagupen eza. Eta agian kalidade handia eskatzeko garaia ez bada, gaitasun frogatua izatea —hau da, euskaraz jakitea— da exijitu behar den minimorik minimoena, paradoia farragarria antolatuko ez bada. Lokutoreak ez ohi du horrelako kasuetan erru handirik izaten, eta ez dago lokutoreari erresponsabilidaderik eskatzetik. Bai ordea zuzendariei, horiek bait dira horrelako txapuzen hobendunak. Saiorik luzeenak entzulegorik txikiena izaten den orduetan daude programa-

tuak (larunbat arratsaldean, eta igande goizean, irrati gutxien entzuten diren orduak). Gauzak horrela izanik, ametsa dirudi ur handiagotan sartu nahi izateak; presentzia konzentratua edo sakabanatuari buruzko erizpideak (hau da, minutu guztiak saio bakar batean ematea edo ez), orduen egokitasuna, eta plangintza minimo bati legozkiokeen beste gainerako prolema guztiak.

Ondorioak

Ondorio batzu atera daitezke.

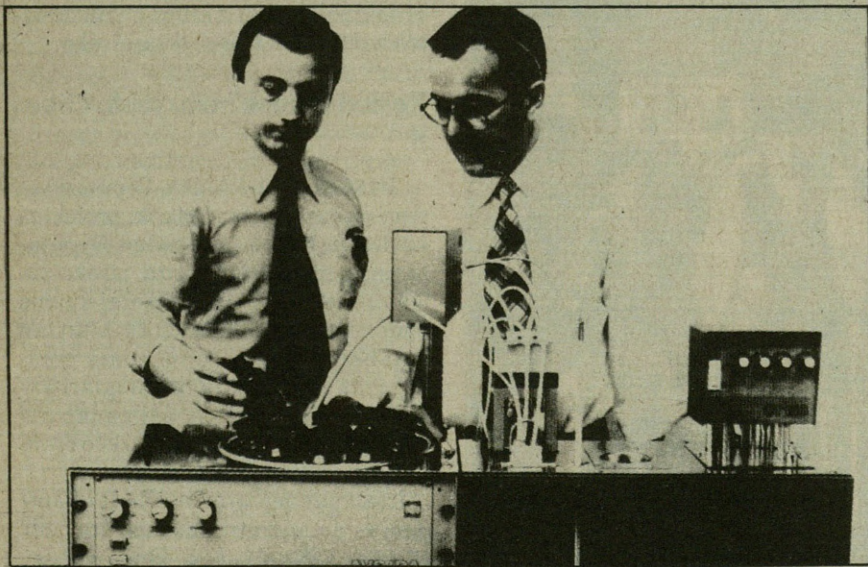
Batetik, laguntza hauek ez dutela behar bezalako lanposturik sortuko, kontratatatu diren pertsonak egoera txarrean kontratatatuak izan direlako (SS-rik gabe batzu, euskaraz eta erderaz aritzeko beste batzu), zeinaren bidez lokutore berria euskararen kontura kontratatzea lortzen bait da).

Bestetik, goian esaten dena kontutan harturik, badirudi irratiek probetxu ekonomikoa aterako dutela euskarari esker. Beraz, Diputazioak egindako inbertsioa irratiaren onurako gerta daiteke, euskararako, aldiz, ez, edo bai baina maila folklorikoan.

Oihu egitea besterik ez zaigu gelditzen, azkenik. Oihu egitea horretan aritzen diren pertsonen zuzentasuna deitu nahian, hasi berria den bidetxo hau antzu bilaka ez dadin eta guztion lotsagarri gerta ez dadin. (*)

J.A.

(*) OHARRA: Bistan dago. Euskara entzuteko subentziorik ez duten Eguzki Irratia eta Radio Paraiso pizten segitu beharko dugu.

Radio Pamplona

- Goizeko informatiboan — 3'
- 13,15: Berri laburpena (3')
- 15,00: Batzarre. Solasalditxo txikia (3')
- 21,15 — 21,45: «Ordu Erdi» programa.
- Igandeetan 10 — 10,30: Solas Jolas (haurrentzat)
- BEREZIAK: Hilabete guztien azken osteguna: Mahai ingurua (30').
- Asteazkenero: Batzarre (10' entrebista).

Radio Popular

- Astelehenetik ostiralera
- 21,30 — 21,45: Herri Kronika (laburpen informatiboa).
- Larunbatetan
- 16 — 17: Kulturaren Txokoa

Igandeetan

- 10 — 10,30: Gure Musika
- Berezia: Astelehenetan 17,30 — 18

Radio Cadena

Astelehenetik ostiralera

- 8,30etan: 15' minututako berri laburpena.
- 21 — 21,30: Euskal Txokoa

RNE

Astelehenetik ostiralera

- 2etatik aurrera: 3' (berri laburpena)
- Igandeetan
- 15 — 15,30: programatxo bat.

Pasa den ikasturtean emandako diskriminazioa,

aurtengorako dei larria

DIRU PUBLIKOAREN BEHARRA BERREUSKALDUNTZE PROZESUAN

Aurten ere HABEk 1983-84 ikasturtearen balantzea argitaratu du. Beharrezko deritzogu datuok direla eta zenbait gogoeta egiteari. Egunotan egunkarietan agertu diren datuen arauera honetara bantzen da euskalduntzeari ekin dion irakaslearen kopurua: %56,61 AEKri dagokio, %2,9 HABEn dago ikasten eta %6,7 udal euskaltegietan. Subentzioak ematerakoan, ordea, diru banaketa izugarri desorekatua da: presupuestoaren %19,82 AEKrentzat eta %63,76 HABerentzat. Horrezaz gain, esan beharra dago AEKk Iparraldean eta Nafarroan ere ematen dituela klaseak, eta ez bakarrik Baskongadetan.

Driskriminazio horrek berreuskalduntze-alfabetatze prozesua oztopatu baino ez du egiten. AEKren egoera larria horren ondorio zuzena da eta, besteak beste, honetan gauzatzen da: medio eza, kultura gintza aurrera eramateko zailtasuna, irakaslearen zati bat jadanik soldatarik gabe, hainbat eta hainbat proiektu geldirik dirurik ez dagoelako... Hala ere, geure jendearen lana eta gogoari esker aurrera goaz, baina argi dakusagu berehalako neurriak hartu behar direna.

Bideak zabaldu plangintza baten barnean

Geure herriak eskaintzen digun plangintza handia izanik, diglosia gainditzeko eta herri batetako hizkuntza berreskuratzea ezin da utzi jendearen borondate onaren lepo. Ordua da eskaleen garaia bukatutzat jotzeko. Horrexegatik aldarrikatzen dugu diru

publikoaren beharra. Instituzioek erantzukizun handia dute berreuskalduntze prozesuan eta jarrera argi bat hartu beharrean daude. Bideak zabaldu behar zaizkio berreuskalduntzeari: medioak ugaltu, diru iturriak bermatu, kultura gintza bultzatu,... Hau guztiau denon zeregina da. Instituzioek herriaren dirua administratzen dutenez, eta AEKk duen bokazio publikoa azpimarkatuz, ezinbestekotzat jotzen dugu diru publikoa berreuskalduntzerako.

Bestetik, diru publikoa plangintza orokor baten barnean bideratu behar dela uste dugu. Arlo ekonomikoari ez ezik berreuskalduntzearen beste arlo guztiei ere eutsi behar dion plangintza orokorra aldarrikatzen dugu. AEKren ustez berreuskalduntzea ez da klaseak ematera soilik mugatzen, horretaz gain hainbat eta hainbat zeregin dago. Lehen esan bezala diru eta medio ezak

izugarri mugatzen gaitu. AEKn ba dago aintz proiektu diru ezak geldirik: hala nola, barnetegiak ugaltu, kultura gintza, erreziklaje ikastaroak, materiale didaktikoa, euskal txokoak, ikas elkarteak,...

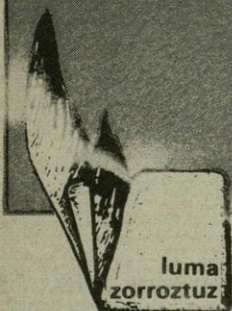
Gobernu berriari dei larria

Inoiz baino argiago dakusagu diru publikoaren beharra, inoiz baino gogorrago jo behar dugu publikotasunera, inoiz baino ozenkiako aldarrikatu behar dugu gestio demokratikoaren beharra. AEKk ez dio inoiz uko egin negoziaketaren bideari, baina ateak itxi dizkigute beti. Ezina izan dugu gobernuarekin akordio tinkorik lortzea. Aspalidanik eskatzen gabilgita sare publikoa irakaskuntzarako, plangintza orokorra, euskararekiko zentzuzko politika bat. Ezer gutxi lortu dugu eta, hala ere, horretan gaude. Negozialetari uko egiten ez diogun bezalaxe ez diogu muzin egiten borrokari. Orain arte lortu dugun guztia borrokaren bidetik izan da eta beste biderik ez dagoen bitartean berorri lotuko gatazkiek berriro ere.

Gobernu berriari euskara eta kulturaren arloan daraman politika berplanteatzea exigitu behar zaio. Entzuten hasiak dira euskara eta kulturarako presupuestoak murriztekotan dabilgitala dioten zurrumurruak. Ez bedi egia!

AEK-KO IRAKASLE BATEK

NOR DA MINTZO?

TXILLARDEGI

Probokazio hutsen garai tristeetan geure herria batera maila guztietako eredu, abangoardia, saialeku eta parabisu behar bide genuen lokamutsaldia, gainditzen hasia da, itxuraz. Dena batera lortu behar zen; ala bat ere ez.

Gaur, burubide handiagoaz, gure herria *herri* irauteko, garatzeko eta azkartzeko behar ditugun *gutxieneko* baldintzen arazoa plazaratu da.

Bost hiriburuetan batera Autodeterminazioari buruzko hitzaldi sailean datorren astean zabalduko den ekinaldian ere, bide beretik etorriko da bultzada. Eta hori guztia beharrezkoa da erabat.

Hots, gaurte irakurri ahal izan dugun artikulua mamitusan («*Secularización y pluralismo en Euskal Herria*», «Deia», martxoaren 13an), Baskongadetako Unibertsitate Errektorea den Gregorio Monrealek puntu berbera ikutu du.

Gure herriaren euskaltasuna oraindik irents ezin dezaketen inperialistak goioan dauzkalarik (honen garbiro salatu

ez arren), egia handiak gogorazi dizkie; eta Monrealek daukan postu goren horretatik arazoak gordinki esateak merezimendu handiak ditu. Honetaz ez dago dudarik; eta hemen doakio gure txalo bihozkorra.

Belaskerien aurka, adibidez, hau irakur dezakegu: «La normalización cultural del País Vasco va a ser un proceso *complejo e incómodo* (azpimarraketa gurea da), que cuesta asimilar más a quienes consideraban que la situación anterior formaba parte del orden de la naturaleza».

Hizkuntza normalizazioari datxekion premiazko urrats batzu aipatu ditu Monrealek, argi eta garbi, «normalizazioa» bera barne («la opción de normalización lingüística adoptada»):

- «La inevitable unificación del idioma»;
- «La necesaria asignación de recursos para crear y mantener instrumentos de normalización lingüística»;
- «La existencia de plazas bilingües para las Administraciones públicas».

Baita gure kontra beti, ahoz, «pluralismo» hitza erabili ohi dutenen kontra, adibide polit hau erantsiz: «Tendremos autoridad moral para invocar el pluralismo cuando conozcamos, sí, la obra de Pablo Antoñana, Guerra Garrido o Gabriel Celaya; también cuando *leamos directamente* a Andu Lertxundi, Bernardo Atxaga o Joseba Sarrionandia». Zirto galanta eta egokia erderomanoen kontra, noski. Eta horreraino ados gara. Zalantzarik ez.

Baina hortik aurrera (nahiz atzera izan artikuluan) Monreal intelektualari, Monreal politikaria gailendu ez ote zaion beldurra gaude: «Es posible una sola comunidad en la que convivan prácticamente dos culturas».

Eta hori irakurrita, galdera ziplo dator: *Non? Nola?* Eta erantzunaren zai gauzka Errektoreak.

Gure ustez, politikaria taktikaz arduratzen den bezalaxe, estrategiaz arduratu behar du intelektualak. Eta bi ikusmolde desberdin hauen artean sortu ohi diren ikamikak eta dialektika, onak dira.

Guri dagokigu, beraz, galdera berriz errepikatzea, gizatalde berean bi kultura orekatu, NON eta NOLA.

Monrealek badaki egia, itxura denez. Baina bi puntutan aurkezten duen egoera, kontraesanez oratua da:

Batetik hau dio Monrealek: «(hay que hacer que) la lengua (vasca) llegue a tener plena vigencia en algunas áreas geográficas, institucionales y sociales! — Garbikiago esanda: *lurraldetasunaren arauera* antolatu behar da Euskal Herria, Monrealen ustez; eskualde eta instituzio batzutako alor guztietan euskaraz beharrezko mintzaira bihurtuz. Egia esan, horixe da gutxieneko baldintza, eta ez besterik; elebitasun «orokorra eta orekatua» (= bilingüización general) benetan gauzatu den herririk bat ere ez bait dut ezagutzen.

Hots, ongi dakigunez, beren praxian batez ere, baina are teorian ere batzutan, lurraldetasunaren helburu horren kontra daude gaur euskal eta erdal politika talde guztiak; eta agintean dagoen alderdia bereziki oso. Honetan, beraz, Monreal oso profetikoa da; eta ez batere politikoa, denak ditu kontra, guk bezala.

Halaz ere, uhin aldaketa dator kolpez. Hauxe proposatzen baitzaigu: «(hay que lograr) un grado suficiente de la misma en los ámbitos castellano-parlantes del país». Eta taktikari huts gisa mintzo: «para que los vasco-parlantes puedan llegar a vivir en su tierra con las mismas comodidades con que hasta ahora han vivido, y sin duda alguna vivirán en el futuro los ciudadanos de habla castellana».

Hitz batez, hemen, eta zoritxarrez, elebitasun orokor eta orekatuaren *gezurra* zabaltzen digu goi-goitik Monrealek. Hain zuzen, frantses filosofo hark hain gaixtoki maiseatzen zuen liberalismoaren ipuina gogorazten digu: «la ley liberal es ecuaníme; y lo mismo tolera al potentado que al proletario que duerman, al aire libre y bajo los puntes del Sena, cuando les venga en gana al uno y al otro»...

Batzutan aipatu ohi diren etsenpluak oro (Suiza, Suomi, Belgika, Jugoslavia; Canada bera, Quebec-i dagokionez) *lurraldetasunaren arauera* antolaturiko Estatuak dira. Hots, erdaldun hutsak hemen orain bezala biziko badira gero ere, *lurraldetasunik* aplikatzeko asmorik ere ez dagoela agertzen da; edo gure herria zatikatzeko asmoa dagoela.

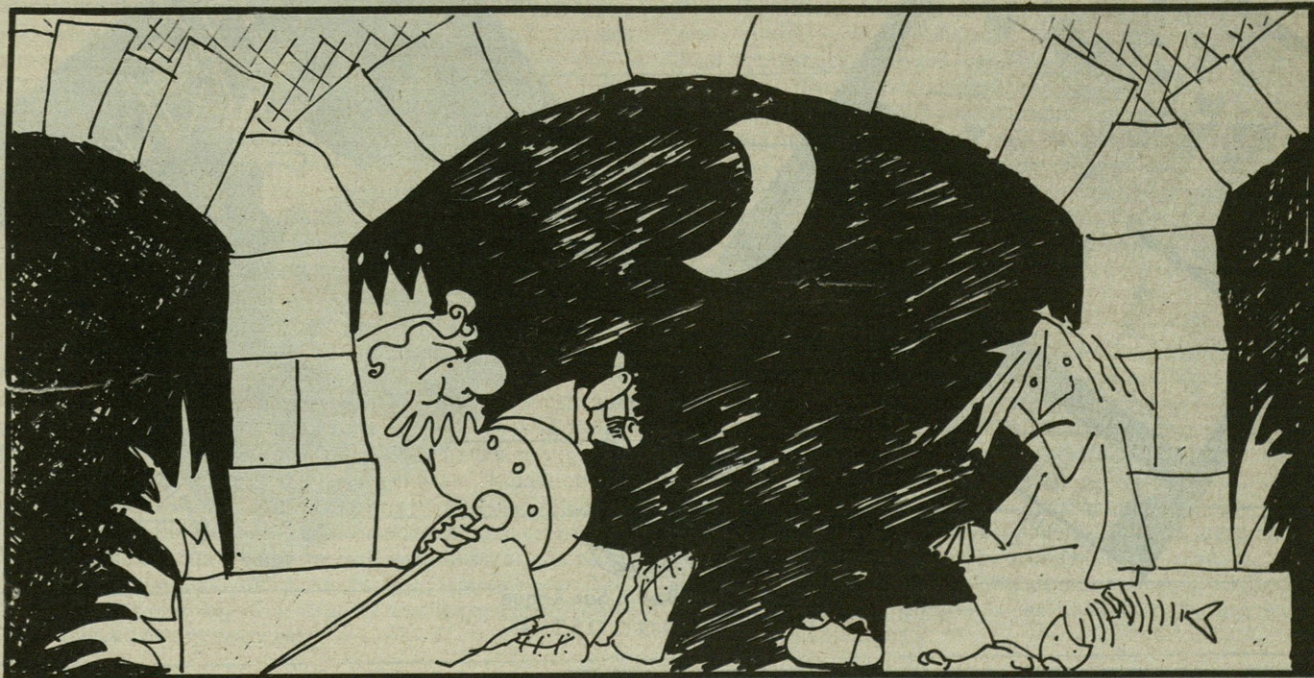
Eta honelakorik ezer egiteko asmorik ez badago, Monreal taktikoa, intelektual egiaiarri nagusitu zaio; eta honek trinkoago egin dezake jadanik oso beltza den ilunpea.

Monrealen fintasuna dudatan jartzen ez dugunez gero, arazo honetan politika gizona mintzatu dela dirudi: «ez ditzagun erdaldunak ikara». Baina orduan, eta joko horietan abiatuz gero, «on y perd la pédale»; eta unibertsitarien artean egia izkutatzea eta mitoak zabatzzea, arriskugarri gerta daiteke.

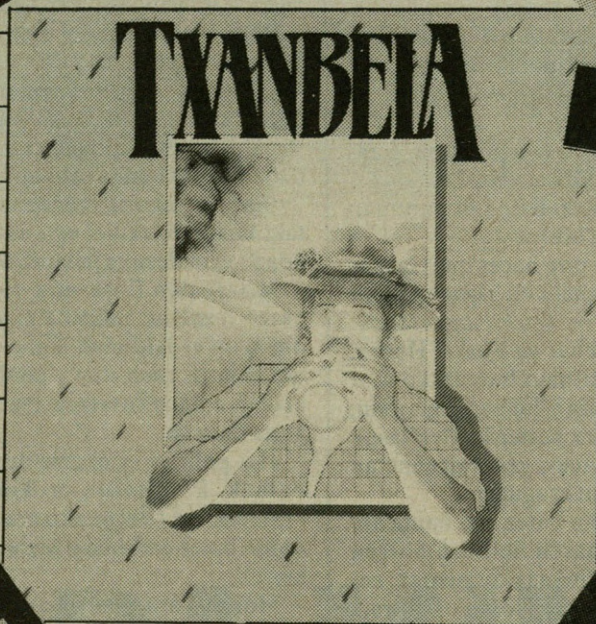
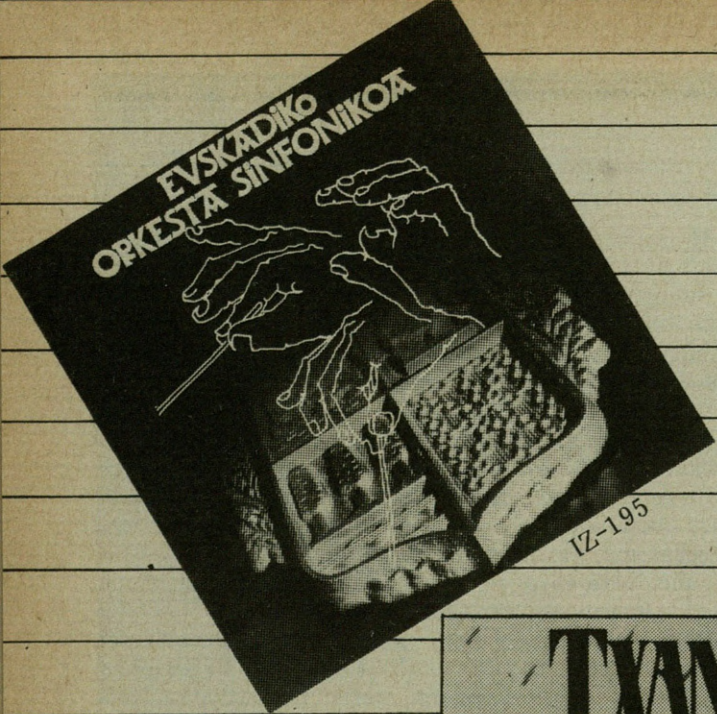
«La política es el arte de engañar al pueblo». esan dute batzuk. Elebitasun orokorra helburua izan daitekeela oraindik ere (Belgikako eta Canadako lege-aldaketren ondoren batez ere) hedatzeam guztiz arriskugarri gerta daiteke.

Monreal arazo larri hauetaz mintzo denean, nork nagusitu behar luke: politika gizonak, ala intelektual zuzenak?

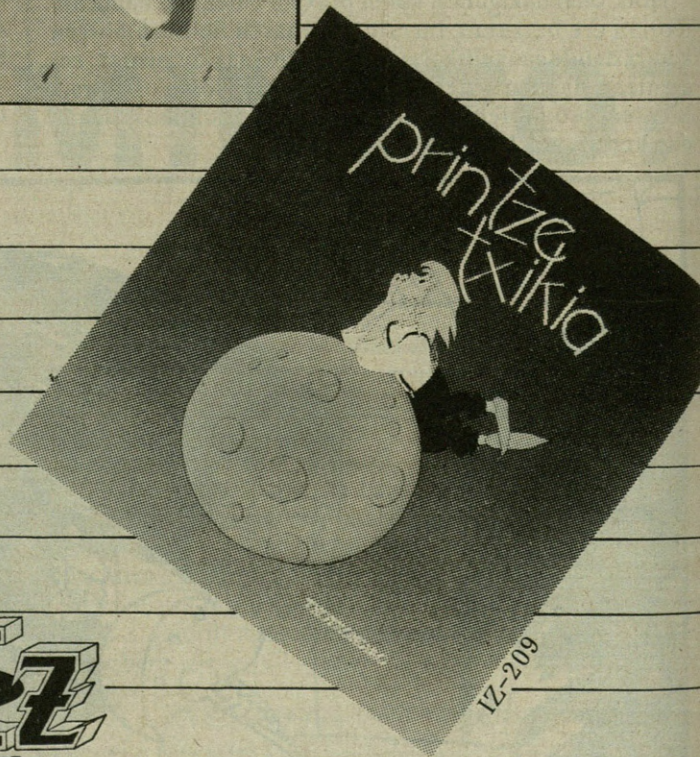
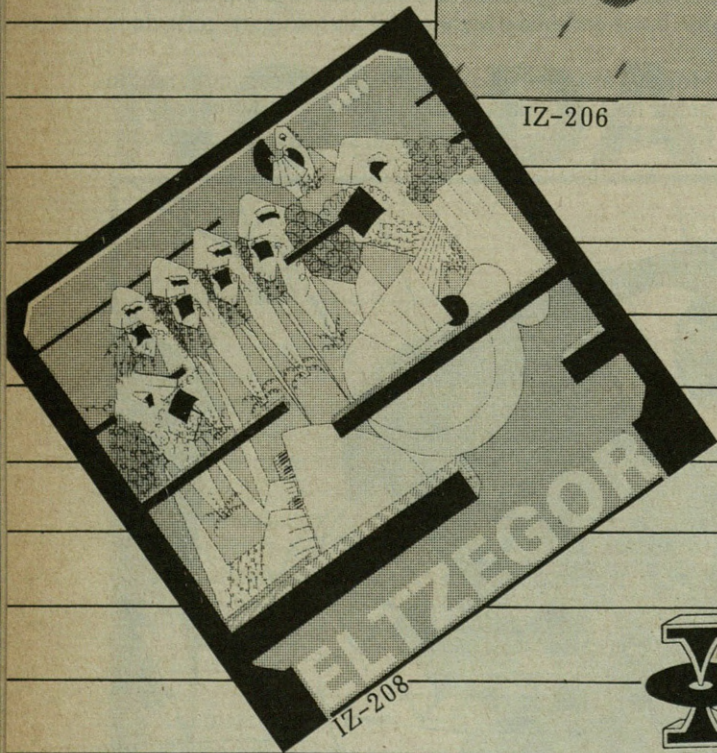
Erantzuna, jakina, Errektoreari datzekio; eta ez guri.

3
Disko
Berriak

Villa Arbaitzalde Barrio San Roque
Tel. 45 96 29 DONOSTIA

EROS ITZAZU ARGIAren BITARTEZ IZ ETXEAK
ARGITARATUTAKOAK % 25 MERKEAGO.

Joan den ostirelean, martxoak 15, Lankide Aurrezkiko buruek eta Joseba Intxaustik enziklopedia bokazioz jaiotzen den «Euskal Herria. Historia eta gizartea»-ren lehen liburua aurkezten ziguten Arrasaten. Geografia, historia, artea, literatura eta beste, 36ko gerra arte. Euskal Herriko espezialistarik onenek aztertu dituzte, «Jakin» taldeak koordinatu, moldatu eta hein batean euskaratu duen obra honetarako. 18.000 ale banatuko dira, Lankide Aurrezkiaren bezeroen artean batez ere. Inprimaketaz eta irudiz hain dotore plazaratzen diren 650 orriok beren bigarren partearen irrikaz uzten gaituzte.

berriak

Sabin

Ehundaka ibiltari bederatzik kilometroz "Seaska"ren alde.— 1983 urtean "Seaska" eta frantses Administrazioaren artean sinatutako akordioa hobetzearen alde antolatutako ibiladrian mila bat inguru pertsonak parte hartu zuen, larunbatez martxoaren 16aren arratsaldean. Akordio horren arauera, Estatuak "Seaska"k dituen 76 irakasleetatik 38ren soldaten erdia pagatu ohi du, eta ikastolen koordinakundeak gutxinez 53ren ehundik ehun pagatzea eskatzen zuen. Horrezaz gain, beste bi eskabide ere planteiatzen dituzte: Hegoaldeko tituluen homologazioa, eta haurren garrakia dohainik egin ahal izateko baldintzak ipintzea. Borroka luzea egin beharko dute oraindik ere "Seaska"kideek berauen lortzeko.

José Hernández pintore andaluziarraren antologia Bilboko Museoan.— Bilboko Arte Ederretako Museoak berriz ere atek zabaldu dizkio José Hernandezi, duela hiru bat urte egin zuen bezalaxe. Bere lehen pausuak Tangerren egin zituen Andaluziatik enbajadore kultural gisa datorrigun pintore honek, oraingo erakusketa honetan hogeitasei urte luzeetako epean egindako obraren antologia bat eskaintzen zaigularik. Erretrato desfiguratuak eta irudi abstratuak dira, nagusiki, edozein materialetatik arte-lan bat ateratzeko hain gaitasun aparta erakusten duen artista honek gehien erakusten dizkigun obrak. Euskal Herrian egiten diren erakusketetatik orain aipatzen ari garen hau da pena merezi duten bakarrenetako bat. Ez ezazu gal.

"Eskalapuinak" antzerki obra estreinatu zen.— Ez dabil motel urtea antzerki lanen estreinatzeari begiratzen badiogu behintzat. Joan den igandean izan zen azkena, martxoaren 17arekin, Garazi inguruko "Hiruak Bat" antzerki taldeak Gillaume Hirigoinen bigarren antzezlanaren eman zuen, "Eskalapuinak". Iaz berpiztu zen taldea eta bigarren obra du aurrekoa Hirigoin beraren "800 ahari" izan zelarik. Jende dexente hurbildu zen estreinaldira, berrehun inguru. Ainizako pilota plazara, bertan altxatuko estalpean aritu ziren antzezleriak ikustatzera. Roger Idiart Zuberoako Saldiseko apaiza izan dute "Hiruak Bat"ekoek kudeatzaile, Euskal Herrian lehen nor bizi ote zen gaitzat duen obra hau taularatzerakoan.

AEKren kanpaina berria eta "Korrika-4".— HABEk argitaratutako datuekin egindako manipulazio lotsagarria salatu berri dute AEKkoek, koordinakundearen egoera ekonomiko larria kontutan hartuz kanpaina berri bati hasiera eman zaiolarik. Datuak ezin izan argiagoak: AEKk bere zentruetan jaso zuen ikasle-goaren %56a, eta HABEk %8a. Halere, subentzioetatik AEKk %20a baino ez, HABEk %64a jaso duen bitartean. Egoera guztiz injustifikagarri horren aurrean kanpaina berri honek aterik zabaldu dezake, zergatik ez. Ez dago ahortzi behar, kanpaina honi ekitearekin batera. "Korrika-4"ren aurkezpene egin berri duela Koordinakundeak, azkenekoetan agertutako herri-babesa berriz ere eskuratu nahian edo.

Nahiz eta onenak falta gainezka egon zen Anoeta

Miren eta Iturbide, XIII.

Txapelketako trikitilari onenak

Egia, bete betea zegoen frontoia arratsaldeko bostetan parte hartu behar zuten zortzi bikoteak entzun-ikusteko. Kontutan hartu ordu berean izan zela bai eta ere Atotxako partidua Real eta Atletikaren artean. Eta halaz eta guztiz ere, nahiz eta trikitilari famatuen «boicota» izan alde batetik, nahiz eta Atotxako partidua izan bestetik, bete egin zen pilotalekua.

Froga eder bat da hau. Trikitixa zaleak ugariak direnaren frogaz bizi bat.

Sarrera bostehun pezetakoa eta Azkoitia aurreko igandean klasifikatu ziren zortzi bikoteak entzuteko modukoak benetan.

Bikote bakoitzak egin beharreko lana zera zen: trikitixa, porrusalda, fandangoa eta arin-arina. Bakoitzetik bana jo behar zuten bikote bakoitzak.

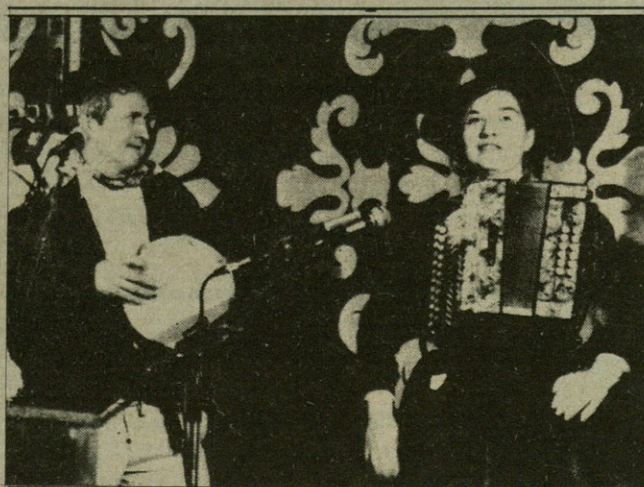
Zenbait momentutan, kanpoko eguraldia nabaritzen zenean, gustora hartzen zen jende arteko beroa eta trikiti hotsaren giroa.

Epaimahaiak puntuazioa emateko sistema ezaguna erabili zuen. Sistema ezaguna eta egokia giroa pil-pilean mantentzeko. Pieza baktza amaitzen zenean txartel bana altxatzen zuten epaimahaiak pieza horri emandako puntuak agertuz.

Denok onartutako epaia

Epaimahaia Juan Urbietak Sagastume («Urki»), Esteban Larrañaga eta Jose Mari Iriondo jaunek osatu zuten. Normalean beren erabakia txalotua izan bazen ere zenbait alditan entzun behar izan zuten jendearen parte baten ezadostasuna (normala honelako txapelketetan; bikote bakoitzak izaten ditu bere herrikideak eta jarraitzaileak eta denok nahi izaten dugu saria gure txokora ekarri).

Lau mila bat lagun bilduko ziren lehengo igandean Donostiako Anoeta pilotalekuan. Trikitilari parte hartzaile gehienak gazteak zirela eta «onenak» ez zirela aurkeztu eta ematen zuen jendeak ez ziola Txapelketari beste urte batzutan bezala erantzungo. Ez zen horrela gertatu ordea.

Dena dela irabazlea zein zen jakiterakoan denak konformatu ziren. Kalitate handia eskeini zuten Miren eta Iturbidek osatutako bikoteak. Beraiek jaso zituzten sarian emandako 200.000 pezetak.

Miren Hernanikoa da eta jakina den bezala aspaldidanik dabil soinu txikiari ahalik eta doinurik ederrenak ateratzen. Garai batean orain ETBn aurkezte gisa aritzen den Bingen Zupiriarekin aritzen zen. Bingenek panderoa jo eta kantatu egiten zuen. Bien artean irabazia zeukaten jada Zarautzen Trikitilari Gazteen Txapelketa.

Oraingoan ordea Iturbiderekin izan du aukera Mirenek helduen Txapela bereganatzeko. Iturbide hau Loiolakoa du-

gu. Donostiakoa, ez Azpeitiakoa.

Bigarren gelditu zirenak Oriotarrak izan ziren. Jakina da bai eta ere nola Orio aldean gazte koadrila ederra dabilen trikitixa kontu hauetan ikasten. Hasi dira frutuak ematen. Azkonabieta eta Imanol izan ziren bigarren sari hori jaso zuten oriotarrak. 150.000 pezeta jaso zituzten.

Hirugarren Azkoitiako Jauregi anaiak.

Honelatsu geratu zen azkenarako sailkapena:

1.— Miren eta Iturbide (Hernani-Loiola). 136 puntu.

2.— Azkonabieta eta Imanol (Orio). 129 puntu.

3.— Jauregi anaiak (Azkoitia). 126 puntu.

4.— Pagadi anaiak (Albistur). 122 puntu.

5.— Barrenola anaiak (Azpeitia). 121 puntu.

6.— Imuntxo eta Epelarre (Azkoitia). 116 puntu.

7.— Mujika anai-arrebak (Larraitz). 111 puntu.

8.— Etxeberria eta Uite (Azkoitia). 108 puntu.

Ausentzia batzuren arrazoina

Horiek izan ziren puntuazioak. Maila ona trikitilariak erakutsi zutena. Pena bakarrik aurreko txapeldunak ez agertzea. Ez iazkoak, Laja eta Landakanda, ez aurrekoa Martin. Ez ziren agertu. Badira beste dozena erdi bat bikote ere agertu gabekoak. Aitzakiren bat jarri izan da, txapelketarako deia berandu xamar zabaldu izana. Hori ordea ez du Anoetan izandako bakar batek ere sinisten.

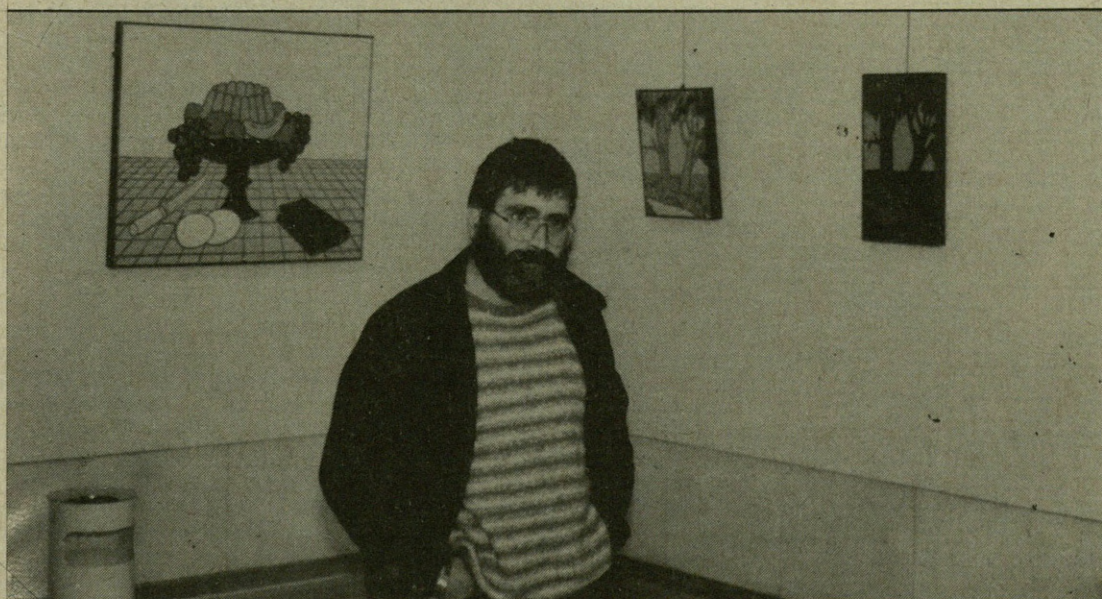
Gauza bat jakina da: trikitilari gazteak gero eta prestatuago daude. Anoetan ikusi genuen igandean. Bikote famadun horiek beldurra hartu diete. Agertuz gero ez lukete agian txapelik jasoko eta hori kaltegarria litzateke beraien fama on eta ekitaldi mordoarentzat. Ze azken finean herritan barrena izaten diren ekitaldiak izaten dira dirua ematen dutenak. Fama izanez gero toki askotatik deituko zaituzte. Zergatik jarri fama hori arriskuan? Total 200.000 pezeta baino ez dira Donostiako CATEk sari bezala jartzen dituenak.

Zerbait egin beharko da arazo hori konpontzeko. Sari hobetago bat jarri gero agian animatuko liriteke trikitilari «on» eta famatu horiek.

Seguru gaude trikitixak irabazi egingo lukeela.

Joakin Resano, pintatzaile baten komikia edo komikilari baten pintura

Jolasa eta lanaren artean iruñear artista

Joakin Resano, pintatzaile eta komikilari, orain 37 urte Iruñean jaio zen eta Estafeta kalean bertan landu egiten ditu bere pintura eta komikiak. Hauek «Habekomik» eta «Ipurbeltz» aldizkarietzat. Pintura norentzat? Auskalo!

jendeak istorioa ongi uler dezan, neuk edo beste batek idatzirik, mezua harrapa dezan edo.

A.— Komikigintzan sarturik, komikiarena arte txikia ote da? Non kokatuko zenuke gaurko artearen munduan?

J.R.— Beno, hori arrunt erlatiboa da, bai zera. Komikigintzan benetako artistak badira, alegia: Hugo Pratt, Crumb. Artistak oso pertsonalak, pintura erabiltzen dudana moduan beraien komikigintza. Hugo Pratt-ek zenbait saio egin du pintatzeko, baina komikikietan azaltzen da benetan. Crumb-ek ez du pintatu. Aski du komikiek «a tope» bere burua azaltzeko. Badira komikilari gehiago. Moebius, adibidez, ez du kontsideratzen artista artisau ona-baizik. Komiki artistak esku baten behatzekin konta ditzaizkegu, artistak, benetako artistak.

inportanteena. Ez da bapo dibujatzea, edo marrazkiekin miresgarritasunak egitea, ez. Marrazkiak joan behar du zuzen zuzen istoriora, eta bere funtzioa egon jendeak ongi uler dezan. Pinturgintzan beste gauza arrunt desberdina agertzen zait, «pipa» pasatzen dut pinturarekin, zera, koadroarekin neuk jolasten dut.

A.— Jolasa eta lana. Zein baloratzen duzu gehiago?

J.R.— Pinturarena. Askoz inportanteago iruditzen zait eta, askoz pertsonalagoa nire «neurak» eta nire gauzak ttu egiteko. Orduan besteei inposatzen die-dana da pintura. Besteei gustatzen bazaie, askoz hobe, baina horretan menpekotasunik, kontzesiorik gabe oraino. Pinturgintzan hobe azaltzen dut nere burua, noski. Komikigintzan, istoriotxoak kontatzera-koan, berriz, mugatzen naiz

ARGIA.— Orain gutxi «Pamiela»k argitaratu du Barandiaranen euskal mitologiari buruzko zure komikilan bat, eta oraintxe burutu duzu pintura erakusketa Iruñean. Nola konpontzen, nola moldatzen zara komikia eta pintura batera egiteko?

JOAKIN RESANO.— Komikigintza eta pinturgintza bi gauza arrunt desberdinak dira enetzat. Komikiarena atsegina izan arren lan kontsideratzen dut, baina pintura ez. Saiatzen naiz bietan moldatzen eta kitto. Nahastu gabe, noski.

A.— Zer zentzutan ez duzu lantzat pintatzea?

J.R.— Esfortzu fisiko edo intelektuala planteiatzen zaizuna nolabait da lan bat enetzat. Eta komikigintza bai da, zera: hasi behar dut dokumentazioarekin, istorio bat menperatzearekin, etab. Adibidez, nire komikigintzan istorioa kontatzea da

«Komikigintza propaganda mediorik inportanteenetarikoa bai da»

A.— Zuk eran duzun bezala, mezua igortzea duela helburua komikigintzak. Orduan pentsa daiteke bera herri propaganda egiteko teknika grafikoa dela, ezta?

J.R.— Beno, herri propaganda... Ez dakit. Bai, komikigintza propaganda mediorik inportanteenetarikoa da. Hartzen badituzu merkaturak dauden aldizkariak bakoitza bere ideologiaren menpean dago, eta ideologia bakoitzak bere grafika du eta bere mogida, noski. Guzti hau argital entresa baten pean dago dirua irabazteko. Izan ere horretan datza pinturakiko diferentzia, ohizkoa eta tradizionala; zuk ahal duzu pintatu, erakusketa egin, deus ez saldu eta etxera eraman koadroak, hondarrean erregalatzeko edo beste koadroekin trukatzeko, ez dakit. Hau da klasikoa pinturgintzan.

Komikigintzan, ez. Agian txikitzen bai, baina gero zenbait teknika edo erroilu lortu ondoren industrial mailan dago. Eta mugiezina da argital industria, irentsi behar duzu erroilu batzu argitaratzeko; komikiaren azken helburua da, zera, aldizkari batean agertzea.

«Komikigintzaren historia piska bat»

Bai, egin behar da historia piska bat. Hasieran, 1904 aldera edo, komikigintza Estatu Batuetan hasi zen egunkari gehiagoko saltzekotan, alegia, «Chicago Tribune» eta «New York Herald» egunkarietan adibidez. Gero haunditara pasatu zen. Ipamerikarrak propaganda hutsa egiten hasi ziren komikien bidez, komunismoarekin sartzen ezkutuki. Flash Gordon, adibidez, eraginik haundienetakoa izan zuen pertsonaia beti ari zen amerikar demokrazia unibertsoan zehar zabaltzen. Hondarrean Flash Gordon-ek beti irabazten du eta demokrazia inplantatzen da amerikar moduan.

«Principe Valiente» harena amerikar bizimoduaren propaganda hutsa da, adibidez. «Dick Tracy» poliziarena hogeita-margarren urteetan asmatu zu-

ten nolabait poliziaren biolentzia justifikatzeko, nola ibiltzen zen tipo hori gaizkile guztien buruetan «zuloak» egiten edo. Amerikar komikien artean gehien gustatzen zaidana, «El hombre enmascarado», kolonietan gizon zuriaren justifikazio hutsa, da, komiki horretan beltzak solas egiten duten tximino arruntak dira.

Gero ditugu heroi faszistak. «Roberto Alcázar y Pedrín» eta «Juan Centella», komiki hau Mussoliniren mandatu zuzenaren pean egina zen italiar faszismoa defendatzeko. «Roberto Alcázar» en pasadizo bitxi bat gogaratzen dut, nola Roberto Indian dabilen indio batekin gaiztoen bila beti bezala eta indiarrek erraten dio: «Hortikan ez, hemendikan, nik ezaguna dut bidea eta». Robertok harrapatzen du lepotik eta dio: «Noiztik indiar batek agintzen dio zuri bati?». Hona-ko mogidak dira. Ez bakarrik komiki faszistetan, demokrata edo —nola erraten da?— demokratafaszistetan ere, «Superman» antisobietikoa izan zen hasieran, gero moldatu zen. Milton Cannif, komikilari-rik onenetarikoa, Pentagonoaren pean jarraitzen du eta.

«Underground eta europar komikiekin aldatu ziren gauzak»

Underground komikia agertzerakoan, bai, aldatu behar zuten, baina amerikar ideologia mantendu zuten. Arrunt iragarria da amerikar ideologia, ezkertiar yanki batek ematen du Alianza Popularrekoa, ezta? Honekin batera edo eragin gehiago izan du europar komikia, frantziar Erik Lorfeld editoreak promozionaturik. Hirurogei urteetan izan zen, sexoa eta zenbait ezkertiar politika sartzen helduentzat egina, alegia. Eragin honek bortxatu zituen tebeo batzu estetika eta mezu berrietara irekitzera.

A.— Nafarroan eta Euskal Herrian, zer dugu komikigintza?

J.R.— Penintsula mailan gauza porrot egina dago. Betikoa dugu: patenteak erosten diren bezala, estetikak, dena erosten da. Jendea zerbaiten gibelean beti dabil, zera, erroilu kreatzaile ez da kontsideratzen. Redondo argitaratzen ari

da «Comix Internacional»-ean baina niri ez zait interesatzen. Orain hamabost urte baino gehiago Iruñean hasi ginen komikigintzan eta orduan ez zegoen modan, eta jarraitzen dugu nolabait berberan, nolabait isolaturik; beste lekuetan baino erroilu pertsonalago montatzen ari gara ere.

«Patenteak erosten diren bezala, estetikak, dena erosten da»

A.— Kontsidera daiteke Underground komikia industrializatu dela?

J.R.— Bai, leku guztietan. «El Víbora»k 50.000 ale argitaratzen bait ditu. Eta ia beste guztiak nazioarteko komikien itzulpen hutsak dira. Yankiak ia denak. «El Víbora»k bakarrik funtzionatzen du penintsular materialarekin.

A.— Pinturatik komikiara pasatu zinen edo alderantziz?

J.R.— Ez dago hain garbi hori. Hamabost urteetan hasi nintzen marrazki umoretsu postal ikastaro bat egiten, pentsa, baina mogida honek ez ninduen eragin. Eta gero hamasei urteetan hasi nintzen iruñear «Artes y Oficios» eskolan eta seriooki pintatzen urte bat pasa eta. Hogei urteetan hasi nintzen komikigintzan. Txikitatik hasi nintzen jadanik komikiak irakurtzen, nire «agureak» astero zortzi bilduma erosten bait zizkidan edo.

A.— Pinturara pasa gaitezten. Nola dago Nafarroan, Euskal Herrian? Zerbait demostratu duenarentzat ez ote dago oportunitaterik erakusketa egiteko?

J.R.— Agian norbait molesatuko da, hasberriak batez ere, baina nik pentsatzen dut gaur erakusteko posibilitate gehiago direla orain hogeitaz baino. Oraindik gutxi direla, bai, ados nago. Baina jendea batzutan okertua dago erakustea saltzea dela pentsatzerakoan, eta gauza arrunt desberdinak dira. Eta jende ezaguna dut, pintatzai-lead, pintatzeko prest ez daudenak saltzen ez badute... Horrela ezin da ikasi bizi puñetera osoan. Momentuz, hasteko, lan egin behar da gustuagatik, plazerragatik, eta plazerragatik pintatzen ez duenak hobe du beste gauza batez aritzea. Gero geroakoak.

«Hasberriek uste dute pintatzea puzkerrak botatzea bezala dela»

A.— Hain erraza da erakusketa bat egitea? Ez duzu behar obra haundi bat?

J.R.— Beno, hori beste kontu bat da. Maiz bildu behar dira hiru artean erakusketa gela, betetzeko edo. Begira, hasberriek uste dute pintatzea puzkerrak botatzea bezala dela. Beno, baina hiru koadro pintatzeko ez pentsa. Baina hogeitamabost koadro, neuk bi urtetan egin ditudan bezala, oso gogorra da. Denbora behar bait da. Beno, segun nola, modernoarena egiten baduzu, «alemaniar espresionismoa» egiten, alegia, guztiok bezala, berrehun mila koadro bete ditzakezu, pintura bade botatzen eta isatsa pasatzen, arrunt aise. Horrekin erran nahi dizut pasatuko dela «alemaniar espresionismoaren» moda eta beste gauzarik egiten ez duenari, ez dakienari, zer pasatuko ote zaio?

A.— «Artea», nafar artista plastikoen elkarte, duela hila-bete gutxi sorturik. Zer erran dezakezu horretaz?

J.R.— Nik uste «Artea»n galdutako oportunitate on bat. Baina hasieratik interesak oso ilunak izan ziren «kotarroa» eramaten zutenen partetik eta ez da deus ez garbirik ateratu gauzak ezin argitzerakoan. Horrela, deus ez da pasatu «Artea»rekin. Elkarrekin honen interesak «Ateneo» horren interesak bezain ilunak ikusten ditut. Neuk hogeitaz urte pintore profesional bezala eramanez gero eta «Ateneo» egitasmo horretaz ez ohartzea, zenbait interes beltz izanen omen da hortik.

A.— Orduan nola elkar daitezke artistak? Sindikatu batean edo? Edo elkartu behar dira berriz bazkideatasunaren pean zein ideologikoki zein estilistikoki?

J.— Beno, ni pasatzen naiz bai sindikatueta bai partiduetaz. Pentsatzen dut hasieran profesionalaren edo jendearen zerbitzuan daudela diruditelatza eta bukatzen da jendea sindikatu edo partiduen zerbitzuan egoten, erakunde bat elikatzeak denaz gainera bihurtzen da. Bai elkartzea, ideologikoki, estilistikoki. Ni inoiz ez

naiz egon soilik, alegia, «Guk» elkartean, «Hamelin» taldean egon naiz, beti saiatu gara honako taldeak sortzen. Bai, batasunak egiten duela indarra. Baina «Artea»n ez da izan posible.

«Karlistadetan, independentziaren kontra izorraztea bai erregearen moldaketa bai klerikalismoa izan zen»

J.R.— Begira, Nafarroan gara eta hemen karlistadetatik honaino beti saiatu dira zatitzen independentziaren kontra. Ikasi nuen gai hori komiki bat egiteko eta nola uler daiteke errege hark —nola du izena?— ez zeza-la harrapatu Madrid, bere lehengusinarekin —Isabel erregeina— moldatzerakoan? Beste aldetik pentsatzen dut independentziaren kontra izorraztea apezak beti erditik izateagatik izan zela.

A.— Zure gaurko pintura obrara pasatzen. Hartan isladatzen omen dituzu mundu magiko, fantastikoa, maitagarrien moduan kokatzen diren espresio plastikoak. Horrelaxe da?

Nola ikusten duzu zuk zeuk?

J.R.— Lehenago nik egiten nuen pintura nahiko politikoa zen, alegia. Sistemaren arrunt kontrakoa, ez dakit nola erran. Neuk banuen konpromezu bat harturik ene pinturarekin. Franco «kaskatu» ondoren konturatu nintzen aski okerturik nengoela, honako konpromezu horrekin bederen. Banuen pinturgintza jendea kontzientziatzeko asmotan eta ergelkeria zela onartu nuen. Enetzat bederen. Horrela jarraitzen dutenak errespetatzen ditut baina kalitatea mezua baino lehenago paratzen bada.

Izan ere urte batzu kostatu zait nire pintura politikaz eta ideologiak deskargatzea. Nik uste erroilu horietarako komikigintzak gehiago baliatzen duela propaganda egitekotan. Baina neuk ez dut erabiltzen ideologia inori sartzeko... ez pentsa. Horregatik pinturgintzan sartzen dut erroilu pertsonalagoa, barnekoagoa, eneagoa.

A.— Zure koadro batean sartzen duzun Marilyn Monroe hori, zure mitoa ote da?

J.R.— (Irriño batez) Nire mito pertsonala, bai. Ene betiko gauza da Marilyn. Erran dizu-

dan bezala bapo pasatzen naiz pinturarekin. Eta saiatzen naiz jendea bapo pasatzen ere ene koadroak ikusterakoan, mezu optimista erakustekotan, ez «kokorik» jatekotan...

«Pintura, gutxiengoaren artea eta ulertezina ote?»

A.— Ulargarria da zure pintura publikoa da: pinturaz ulertzen duena, koadro ona eta beste txarraren artean bereizten dakiena, edozein estiloaz, alde batetik; gero pinturaz ulertzen duena, baina snobismo bezala, sasi-intelektualak, alegia, modak defendatu eta beste dena txarra iruditzen zaienak; eta hondarrean pinturaz ulertzen ez dutenak eskolan inork ez bait die irakatsi. Nik uste jendeak ez du ikasi behar pinturaz ulertzeko; neuk pintatzen dut eta ikustera etortzen den jendeak dio: zer polita edo zer dakit! Nik ez diot eskatzen nire pertsonalitatean sakontzea nire koadroez gustatzeko edo. Koadroak pertsonarekin komunikazio zu-

zen bat mantendu behar bait du.

Adibidez, ni ez nago ados Txillida bat ulertzeko berak bere obra justifikatzeko idatzi duena irakurri behar duzunik. Horrek ez du balio enetzat. Zer kojones irakurri behar dut bere espazioen kontzepzioa Txillida ulertzeko! Obra ailegatzen zait edo ez. Nola egon daiteke hogeitabost urtetan zehar bere kubotxoekin eta espazio horiekin, hortik atera gabe?

A.— Zein euskal pintatzaile gustatzen zaizu gehien?

J.R.— Zumeta eta Goenaga (erraten du zalantzarik gabe).

A.— Gaurko kultur politikari buruz Nafarroan, zer?

J.R.— Ez da esistitzen. Ez dago mugimendurik politika mailan. Noizean behin limosnatxo bat eman digute eta kitto.

A.— Zure etorkizuna artista bezala iluna ikusten duzu edo?

J.R.— Ez pentsa, ez da hori. Orain hogeitaz urte hasi nintzen seriozki pintatzen eta jo ta ke gauza garbitzen ari. Idealki izan liteke pinturaz bizitzea baina komikigintza utzi gabe, biziorik badut eta. (Hondarrean aurkitu dugu lana bizio dela Joakinentzat).

Joakin BALENTZIA

Erakusketa bitxi eta pitxia

Arteko kritikoek ez dute lan gehiegirik hartu erakusketa hau azaltzen. Agian beren paperak pastel kremaz zikintzeko beldur izango ziren. Edota ezjakin geratzeko beldur, koadro, argazki eta zeramikarekin nahasturik ikus zitezkeen sonrero, tela, zumelan eta mila eratako pitxiri buruz ezer esatekorik izan gabe.

Izan ere guzti hau eta gehiago azaltzen bait zen martxoaren 12tik 19ra Donostiako Udaletxeko behetan. Emakumeen Asanbladak, Emakume Independenteen Taldeak eta Aizanl-ek, Diputazioaren babesean, antolatutako Arte eta Ar-

tisautza Erakusketan.

Berezitasuna: guztiak emakumezkoen obrak izatea. Hala ete —edo horregatixe agian— Donostian eta inguruetan honelako erakusketa bat ospatzen den lehen aldia izatea ez dirudi azpimarragarria iruditzen zaionik

zenbait komunikabideri.

Agian ez zen erakuskeria oso eta aberatsegia. Falta ziren izenak eta baita obrak ere. Batzuen eritziz, gehiegi zatekeen koadroak, sonreroak eta pastelak nahastea. Baina helburua hauxe zen: emakumezkoek artean eta artisautzan duten espresamoldea azaltzea beren obra muestra baten bidez. Helburu hori bete ez denik ezin esan. Horretarako pintura, argazkigintza eta artisautzaren hainbat alderdi —zeramika, batik, latoia, tapizak, txotxongi-loak...—, hemengo nahiz kanpoko bidegileen lanekin eta dantza erakustaldi batekin. Izen entzutetsuak eta ezezagunak hemengo emakume artisten lekuko. Baita kolektibo berri bat ere: Yaserias-en preso

dauden emakumeak, bultzatutako ikastaldi baten ondoren egindako lanak azalduz.

Jendea, apurka baina etene-gabe Udaletxeko behetan; emakumezkoak batez ere, hori bai.

Kronista sozialak enteratu ez badira ere, martxoaren 8-ko ospakizunak ohizko bideak gainditu dituen Donostian.

E.G.

Leniz Ibarreko VI. Bertsolari Txapelketa

Aurtengoa ere Jon Sarasuarentzat

Aurtengo txapelketan, aldeztu aurretik horrela erabakita, bost helduk eta hiru gaztek jokatu dute finala. Helduen sailetik hauek pasa ziren: Anjel San Migel, Jose Ramon Beitia, Isidro San Migel, Iñaki Plazaola eta Maximo Letona. Gazteen sailetik berriz: Arantzazu Loidi, Jon Iñaki Izazelaia eta Jon Sarasua.

Epai mahaia hauek osatzen zuten: Iñaki Beristain, Kruz Azkarate, Manu Bega, Imanol Lazkano eta Mikel Mendizabal. Eta gai jartzen Nikolas Segurola.

Martxoaren 16an ospatu zen Leniz Ibarreko VI. Bertsolari Txapelketaren finala. Ohi den bezala giro ezin hobea izan zen bertan. Ez euria, eta ez hotza ez ziren izan oztopo urtero bezala Hauzo-Berri Elkartearen berrehun pertsona inguru biltzeko.

Ofizioka lehenik

Saioa agur banarekin hasi zuten, baina ez zuen puntuatzeko balio. Ondoren ofizioka

zen zuen. Isidro San Migel lanetik berandu etorri eta utzi dioten afaria jatera joan denean, katu korotzak besterik ez du aurkitzen, eta noski Jon Sarasua katua zen. Azken bikotea Iñaki Plazaola eta Maximo Letonak osatzen zuen: Plazaola Mis Apotzagarako aurkeztu zena zen eta azkena atera zuen, Letona berriz epailea.

Saiorik ederrena

Ofizioka Jose Ramon Beitia, amari kasorik ez egiteagatik kaiolan zegoen txorikumea, eta J.I. Izazelaia txori ama.

B. Txiki nintzala esan zidazun kabitik ez irtetzeko, baina gogua nerekin nuen nik kanpua ikusteko, ama maitea eskatzen dizut arren neri barkatzeko, kaiola hontatikan irtetzen une hontan laguntzeko.

I. Zure gosea piskat mantetzen ez zenduen asko jakin, hargatik zure kartzela hortan bizimodua da gordin, nahiz ta ez uste gozoa zenik egin zenduna atsegin, etzazu zuk beldurrikan izan maite zaitut berdin berdin.

B. Sekula santan ez zait ahaztuko ama oin zuri entzuna, eskeini didazu bat batean zuk neri laguntasuna, bihotza zabalik baita eskeini betirako maitasuna, nahiz preso egon berekin badet aurrerako poztasuna.

I. Esan dezunez betiko dezu nigandik laguntasuna, sendikoa zu nola zeraden horra gure ondasuna, kaiola hontan izango dezu zure biziko laguntza, muga batek ez bait du apurtzen ama baten maitasuna.

B. Ama maitea maite nauzula betikan dizut igarri, nere begiak negar malkotan orain e(g)in didazu jarri, aurrera ere maitasun hori neri emaidazu sarri, eta mesedez bisitatzen noizik behin hona etorri.

I. Egunero etorriko naiz hori nahi nizuke esap, zu umetxoa hor ikusirik ez egoera errezan, abestuko det zure ondoan urretxindorraren gisan, kartzela hontan egun sentia gogorra ez dadin izan.

aritu ziren binaka, baina lehenik puntu bana ematen zien bertsoa osatzeko. Anjel San Migelek eta Arantzazu Loidik osatu zuten lehen bikotea eta hauentzat gaia hau izan zen: heuren gurasoak haserre zeuden familia bata bestearekin, eta seme-alabei galerazi egin zien elkarrekin hitzegitea. Bigarren bikotea Jose Ramon Beitia eta Jon Iñaki Izazelaia osatzen zuen, eta hauentzat gaia: Beitia txorikume zen, amari kasorik ez egiteagatik kartzelan zegoena, eta Izazelaia bere umea bisitatzen joaten den ama. Dudarik gabe hauek egin zuten saiorik ederrena. Hurrengo bikotea Isidro San Migelek eta Jon Sarasuak osat-

Kartzelakoa ondotik

Ondoren kartzelako gaia eman zitzaion eta lau bertso osatu behar zituzten. Lehenik lau oinak emanda bertsoa osatu, oinak hauek ziren: erreztu, ederretu, bereztu, ezer ez. Gero bi bertso nahi zuten doinu eta neurrian botatzeko gaia: biolentzia. Eta azkenik bertso bat osatzeko azken puntua.

Epai mahaiaren erabakia hau izan zen. Lehengo saria Jon Sarasuarentzat, Bigarren Jose Ramon Beitiarentzat, eta bertso onenaren saria Jon Iñaki Izazelaiarentzat.

ZALDUBI

Badira finalistak Nafarroako Bertsolarien

Txapelketan

Baztango Erratzun azkeneko seiak

Joxe Fermin Argiñarena, Anjel Martikorena, Josetxo Yantzi, Jean Louis Laka, Bittor Elizagoien eta Olano izan genituen, zamarrak leporaino itxirik, herriko frontoi erdi irekiko tablado gainean agintzen zenerako prest.

Yantzi, Argiñarena eta Olano hirukotearentzat suertaturiko gaiak ere eguraldiaren gora-beherak aipatzen zituen: ea zer zuten nahiago, negu hotza ala uda beroa. Argiñarena eta Yantzik negu hotza ongi pasatu dutela, horretarako ongi hornituak omen, eta Olano bukatzean «nik ere hurrengo elurtean badakit noraino joan» (bertze bien etxeetara, alegia). Edariaren mende asko bizi direla, eta zergatik edo zertarako ote den galdetu zieten Elizagoien, Laka eta Martikorenari. Laka eta Elizagoienek arazo kezka-garritzat jotzen zuten bitartean, Martikorenak «edaria maitatzen dugu gauza ona delako» eta «hori baita gizonarentzat ibiltzeko gasolina» jaulki zuen entzuleen gozamenarako.

Binaka hiruna bertso egitea eskatu zieten ondotik. Yantzi bizikletan eta Martikorena asto gainean Izpegiko kaxkora nor lehenago iritsi apostua zuten. Yantzi «nai nuke jakin hok bietatik zein dan astorik haundina» esanagatik, Martikorenak lasai «nere astoa jarrita daukat intermitente ta guzi». Amak (Laka), hamaborts urte-tako neskatxa gazteari (J.F. Argiñarena) hamarretan etxeratzeko agindu dio, hau ordea gauerdiz agertzen da. Batek «hoi berant jinik konzientziat orain trankil ote zira?» eta bertzeak «baina burua ez dut galdutzen ama ez zaitea kezka». Binakakoena bukatzeko, gartzelera pasa aintzinetik, Olano

«Nahiz izan euria nahiz izan elur, bertsoan aritzeko ez gara beldur» zioen bertsolariaren ahotsak Baztango Erratzura bildu ginen hirurehun lagunei agurra kantatzerakoan. Inoiz guttitan bezala sentitu bait genuen naturaren presentzia, eguraldiaren erasoak benetan ikusgarriak ziren, martxoak 17 egun betetzen zituen igande arratsalde honetan.

dentistak Elizagoien gizajoari sano zuen hortza atera ondoren errandakoak aditzeko aukera izan genuen. Bortz puntutako doinuak aukeratu zuten hauek, bertzeek ez bezala, eta berriz ere asto kontutan aritu nahi izan zuten, «astoei hortzak ateratzeko ari naiz dotore ikasten», eta «aginak nola atera behar ditu asto batek besteari».

Giro txarraren kontra, arintasuna

Saioa arinago joan zen Bera-koa baino. Eguraldiak estututa edo, kontua da ez zela alferrik gasta denbora. Gartzelakoa ere horrelaxe eta jendeak eskertu egin zuen, zeren ni bezalako xoroentzat kenduta (gustagarrria harrapatzen nuen haize busti temoso hura), ez bait zen gerizpe hura arratsaldea ego-nean pasatzeko tokirik aproposena.

Denentzat berdina gartzelakoa lana, ohi den bezala. Bi puntu bertsoa zortziko txikian osatzeko, eta gai bat bi bertso kantatzeko doinu eta neurri librean. Puntuak hauexek «Mendian basurdea, errekan arraina» eta «Bertsolariak beti

mingaina zorrotza». Gaia «Bi-hotza bero bero zenuela ezkondu zinen, orain zer dio zure bi-hotzak?»

Puntuen ariketa bihurria ahal bezala egin ondoren, gaiari buruzko bertsoek ahalegin berezia eskatzen zuten, saria bait zen horietan buruturiko bertso hoberenarentzat. Doinu desberdintasunak entzungarriagoa egin zuen astuna gerta zitekeen ariketa hau. Laka ezkongabeak eskuratu zuen kopa bertsoa hobeagoki moldatuz, juradoaren iritzi, gaia desarroilatzeko esperientzia eta sentipen pertsonaletan oinarritzeko ezkonduak baino. Kantatutako bigarren bertsoa saritu zioten:

*Alaitasunez bete nintzan
erran dezadan egia
arrazoin ere banaukan eta
hori ez zen gehiegia
biharamuna ikusten nuen
urrunetikan argia
geroztik huna formatua dut
andrearekin familia
eta hori da herriarentzat
geroaren mindegia (bis)*

Hortxe bukatu zen saioa. Entzuleen artean bertsolari aunitz, inoiz baino gehiago,

bildu ziren Errratzura. Epai mahaiaren erabakia jakin nahirik edo, hantxe zeuden F. Iriarte eta Azpillaga, aurtengo zaharrena eta gazteena, eta bertze andana bat tartean Euxebio Fagoaga zelarik, ordu batzu lehentxeago Valencia-tik etorria, bigote rubio berria sudur azpian buruan falta zuen ilearen partez. Agur pare bat eta puntukako saio pollita eskaini ziguten jurado-koek lanean ari ziren bitartean.

Lau ipartar eta lau hegoaldeko finalean

Ez genuen luze esperatu behar izan ke xuria ateratzen ikusteko, «Aukeratutako artistak, finalistak»: J.M. eta J.F. Argiñarena, J. Yantzi, A. Martikorena, J.F. Mendiburu, E. Alkat, D. Ezponda eta M. Xalbador. Batzuren poza eta bertzeren tristura, alde eta kontrako iritziak, denen gustoa egitea zaila gertatzen den txapelketa guztien mekanikaren kaka tartean.

Beraz, lau ipartar eta lau hegoaldeko heldu den igandeko finalean Leitza. Iazko finalari begira bi aldaketa, bi berri orduko biren partez. Emanaldi gustagarria espero daiteke aukeratutakoengandik, iazko maila gaintzen ari delakoan bait gaude, eta Leitza aretoa beterik ikusiko dugu dudarik gabe, entzulegoa urtetik urtera ugaritzen ari da, txapela zeinek eramane duen ikusteko. Ondotik izanen dugu astia lasaigo ausnartzeko eta ondorioak ateratzeko aurtengoa izan denaz. Bitartean txapela airean, eta zazpi gauetarako amets desiratu eta gorrotatua zortzi bertsolariaren gogoetan.

KAPI

euskal kulturaz

Sabin

komunikabideak

● **Jose Ramon Beloki ETBtik "Deia"ra.**-- "Deia" egunkaria birregituraketa bizian hastekotan omen dabil, eta birmoldaketa horren barruan Donostiako erre-dakzioa indartzea omen da gar-rantzia haundi-haundiko helburuetako bat. Helburu hori lortze-arren eta geure iturriei jaramonik eginez gero Jose Ramon Beloki eramango omen dute sortuko den Donostiako ordezkaritza berri- horretara. Jakina, horretarako, Jose Ramon Belokik utzi egin beharko du duela bederatzi bat hilabete ETBn hartu zuen informatiboetako- buru gisako kargua. Dударik ez du- gu egiten galtze haundi bat jasango duela ETBk, kasu honetan agian "Deia"ren onerako.

instituzioak

● **Hamarka milioi banatu ga- be, Bilboko Udalean.**-- Bil- boko Udala euskara kontutan (he- rrialde honetako Diputazioa lez) orain arte nahiko murriz ibili ohi dela ez da inongo sekretua. Areago Udal honek euskara kontuetarako presupostatu ohi duena beste udal batzuenarekin alderatuz gero, are eta ebidenteagoa gertatzen da mu- gatutasun hori. Halere, guretzat pentsaezina gertatzen zena zera da: iazko presupostuetan euskara kon- tuetarako zegoen partidatik hamar milioi inguru banatu barik geratuko zirenik (hamalau inguru, gehiagi zehaztuz). Agian ez dute aurkitu non gastatu!

aldizkariak

● **Hurrengo "Jakín" Nikara- guari buruz.**-- EK Bko txoste- nak bilan dituen "Jakín" aldizka- riaren zenbakia kaleratzeaz dagoe- larik, honez gero aurrera daiteke hurrengo zertaz joango den. Izan ere, Joan Mari Torrealdai (aldizka- riaren zuzendaria) Nikaraguara bistalditxo bat egitera joana dugu eta bertako egonaldia profitatuz hainbat datu bildu eta zenbait elka- rrizketa egiteko asmoa ere eraman omen du. Horren ondorioz, zenbaki horren txosten monografikoa Erta- merikako herrialde horri buruzkoa izango da.

TXU TXU MU TXU KA

liburuak

● **Liburu berezi bat "El- huyar"en hamargarren ur- teurrena ospatzearen.**-- Pasa den urtean hamar urte bete ziren "Elhuyar" aldizkariaren lehenengo alea plazaratu zenetik. Hori dela eta, zientzi-tekniketako talde ho- rretakoek liburu berezi bat prestatu dute, azken hamar urte hauetan zientziak egin dituen aurrerakuntza eta beste zenbait bitxikeria sartuz. Bere izena "Hamar urteren buruan: zientziaren egoera 1984.ean" izan- go da eta "Elhuyar"eko harpidedu- nak direnentzat debalde banatuko da (beraz, txoilo bat da aldizkari horretako abonatuia izatea). Azke- nik, bakarrik esatea nahiko liburu mardula izango dela (300 orrialde- takoa), eta dudarik ez dagoela interesdun zerbait izango dela.

● **Imanol Zurutuzaren ipuin-liburua apirilerako.**-- Imanol Zurutuza gipuzkoar gazte bat da eta duela gutxi ipuin-liburu bat burutu du eta "Elkar"ekoei ar- gitara zezaten proposatu. Argitalet- xe horretakoek baiezkioa eman eta badirudi datozen bi hilabeteen ba- rruan kalean egon litekeena. Ima- nol Zurutuzaren izena agian gogo- ratuko duzue "Susa"ko lehen alea- tan argitaratu zituen hainbat poe- ma eta lanen bitartez. Gainera- koan, nahiko isilik iraun du azke- neko urtetan.

● **Liburu bat argitara emango Eibarko ihardunaldietako txostenekin.**-- Pasa den urtearen bukaeran eta aurtengoaren hasie- ran Eibarren izan ziren ihardunal- dietan aurkeztu ziren txostenekin liburu bat argitaratzeko posibilita- tea gero eta hurbilago ikusten da, berauek prestatzen eta aurrera ate- ratzen ibili zen Udal taldeak horri buruzko hainbat datu eta bildu on- doren. Gogoratuko duzue, ihar- dunaldi horien gaia "Euskara batua eta euskalkiak" izan zen eta libu- ruaren izenburua ere, noski, ildo beretik joango da.

antzerkia

● **Bordeleko antzerki talde bat Baionara.**-- Maiatzaren 14ean-edo inguratuko da Bordele- ko antzerki talde bat Baiona aldera. "La vache cruelle" da antzerki talde horren izena eta Zael inguruan eza- gututako idortek hartzen ditu gaitzat bere antzerkilana burutze- ko. Azal zuriko eta beltzeko antze- lariz osatua dago taldea, zortzi dira antzezten eta bat flauta jotzen. Idortearen eraginak gaitzat duen erakusketa bat ere prestatuko dute talde honetako partaideek hau- rrentzat. Baionako Euskal Kulturz Zentroaren eraginez hurbilduko dira Bokalera, aipatu erakunde ho- rren "kultur hartueman" delakoen sailean. Aurrerantzean ere gisa ho- netako ekintzak burutuko omen di- tuzte, aurtengoz esperientzia estre- itatzearekin aski dutelarik.

euskalgintza

● **Euskararen Partidua, au- rrera?**-- Joxe Manuel Odrio- zola gipuzkoar diputatu ohiaren zenbait artikuluren inguruan sortu- tako ideia (Euskararen Partidu po- litikoarena, alegia) badirudi gor- putza hartuz joan dela eta berriki bilerak egiten hasiak direla jakin ahal izan dugu. Bilera horietara agertutako gogoia Partidua mart- xan arin ipintzea izango litzateke. Zenbait sektoretan hainbat ezta- baida sortu dituen xede horrek zer- baitetan gauzatzea lortuko ote duen geroak esango du.

SENEZ

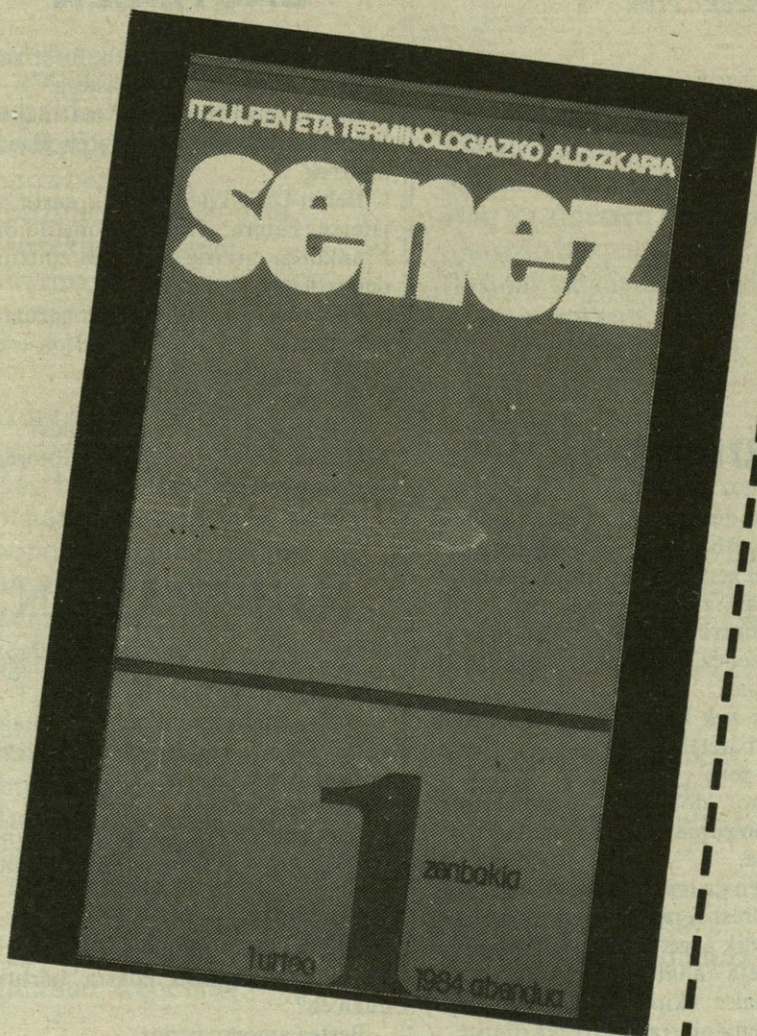
Euskal Herrian asko itzuli izan da beti. Gaur egun inoiz baino gehiago: kanpotik datorkigun informazioa eta bertan sortzen dena.

Euskal Herria inoiz euskaraz biziko bada guzti horrek euskaraz beharko du. Horretarako saio handiak egin dira: Hizkuntza arautzen. Premia teknikoetara egokitzen: terminologia. Itzulpenaren proportzio handi horrek leharkeen hizkuntz erosioa eragozteko bideak jartzen: itzulpen teoria eta hizkuntzalaritza kontrastiboa.

Ardura horrek eraginik sortu da SENEZ.

1. aleko gaiak:

Aldizkari hau - Itzultzaile Eskola: I. Historriareta eta iragana. II. Orainaldia - Elhuyar eta UZEI: Euskara laneko hizkuntza bihurtu nahian - Itzulpena komunikabidetan - Administrazioko itzulpengintza - Argitaletxeak eta itzulpengintza - Hizkuntz irakaskuntza eta itzulpengintza - Itzulpen poetikoa Errusian - Heriotza iragarritako baten kronika edo euskal itzultzailearen beldurrak - Iruzkina - Berri eta albiste

HARPIDETZA TXARTELA

SENEZ aldizkariaren harpide egin nahi dut:

Izena: .....

Kalea: .....

Herria: .....

Urteko ordainketa (2.100 pta.):

Taloiez edo eskuan egingo dut: Bai / Ez
Nire Banku edo Aurrezki Kutxaren bidez egingo dut:

Banku edo Aurrezki Kutxa: .....

Kontuaren zenbakia: .....

Sukurtsala: .....

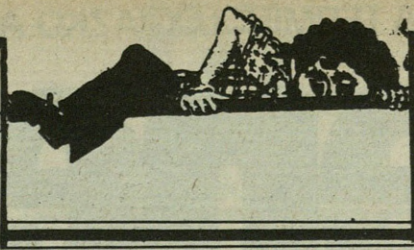
Kontuaren jabea: .....

Entitate horretan dudak kontuan zorpetu itzazue nire izenean doazkizuen erreziboak.

Sinadura:

Helbidea: .....

*(Jose Manuel lagunak bidali
dizkigu, aste honetako eta
hurrengo Eibarko eta
herbesteko txiste eta
pasadizuak. Gehiago ere ba
omen dira eta izango dugu
aukera horko gertaera gehiago
ezagutzeko ere).*

TXILIBITU BERRIA

Bi gizon urteetan zahartuek prole-mak zituzten heuren txilibituekin. Kezkaturik zeuden tentetzen ez zitzaielako. Jozin hori sendatu nahian zebiltzan eta hara non aldizkari bate-tan Estatu Batuetan gaitz hori sendatzen dakitela irakurtzen duten.

— Hara joan beharko diagu ba.

— Beitxu, neu joango nauk probat-zera eta ondorioa ikusiz, gero hi joan-go haiz.

Joaten da Estatu Batuetara, han txilibitua moztu eta beste bat ipintzen diote. Datorrenean, hemen dauka la-guna urduri itxoiten:

— Eta, zer?

— Fenomeno hi, primeran!

Orduan besteak joatea erabakitzen du. Operazioa egiteh diote eta itzult-zerakoan:

— Zer moduz?

— Desastre. Lotan dirau.

Sinistu ezinean, zirrikitua zabaltze-ko agintzen dio eta haren «pieza ber-ria» ikusterakoan, zeharo harrituta diotsa:

— Neurea ipini diate barren!!!

UR AZPIAN

Orain dela zenbait urte, injineru alemaniar bat bizi zen Plaentxin. Behin sartu zen Gila tabernara eta urlia-ekin hasi zen solasean. Alemaniar honek, harroputza eta jokalaria amorratua zenez, apostu bat proposatu zion Urliari:

— Nik zuk baino denbora luzeago urpean, baietz!

— Bai zera!

— Beno, domeka goizean zortzi t'erdietan zubian.

— Bale.

Heltzen da igandea eta alemaniarra zubian prest bere eskafandra eta guzti. Errebaletik agertzen da Urliak pardela eskuan eta zahatoa sorbaldan zintzi-lik. Halako ekipo exkasa ikustera-koan, alemaniarrek barrezka diotsa:

— Nola ba horrekin!

— Aizu, ni egun gutzirako noala!!!

PILOTA JOKOAN

Garzia Ariño Akarregiren kontra jokatu behar eta Urliak galdetzen dio Garzia Ariñori:

— Zer egin behar diagu ba?

— Ba Jainkoak lagunduz gero, irabazi.

— Zer, zabalean ipini behar duk ala?

PLAENTXIARRAK GASTEIZEN

Gerra ostean Plaentxitik Bitorixara joaten ziren gaztelania ikastera.

Erdera ezin dominatu eta makina bat hanka sartze izaten zuten plaent-xitarrek.

Behin Urliak kuadrilarekin sartu zen jatetxe batera. Hango komedorean Frankoren erretratua parte zintzilik, derrigorrezkoa zenez.

Pixka bat edanda, bildots hezurak hari botaka hai ziren. Koadroa erori eta lurrean plast!

Badator jabea eta diotsa:

— Pero qué han hecho ustedes?

Urliak bere gaztelania dotorean erantzuten dio:

— Habrá sido por mal sujeto.

NAHI ETA EZIN

Komun publiko batetan urlia lagun batekin, kaka eginean.

Urliak, mahaspasa baino sikuago, aurpegia estutzen, indar guztiekin bultzaka.

— Aggg... ummm... aggg.

Baina ezin atera. Bapatean, laguna-ren komunetik kaka hotsa entzuten du;

— PLOFFF.

Urliak inbidiaz botatzen dio:

— Joe, deskantsu ederra hartuko huen eh?

Bestea amorru biziaz;

— Ze deskantsu eta ze otxkuartos! Erlojua erori zaidak eta!

"Rekonbersioa"??

Doinua: Aizak hi mutil mañontzi...

Berriak saltatu du «rau»,
bere baldintz eta arau.
Egia garbi aitortzekotan,
harritutzen ez nau.
Bizitzak aurrera dirau,
oiturik egiten berau...
Ihauteriak pasa ondoren,
garizuma duk hau. (bis)

Nola lortu leiken «ganga»?,
aurrera jo «dingi» «danga»
Atzera berriz, jotzen badute,
muturrean «danba».
Esamiñaz pasa langa,
okasiorik ez laga.
«Pasaportea» emango dute,
«penalik» ez bada.

Txapelak badu itzala,
hutsak uxatu ditzala.
Iki-mikien kabi ez baina,
bedi serbitzala.
Non dago gure hitz sala?
ametsez ari naiz hala?
«Rekonbersio» hau ez onartuz,
greba bat gisa da.

Euskaltzaindiak arreta,
aspalditik dauka eta.
«Mekanismoa» martxan jarri du,
ez da berriketa.
Entzuleek beltz kopeta?,
aurrekoakin erreta,
Berriro ere euskal herrian,
bertso txapelketa.

—Edonork badu aukera—,
(nik ez dut iritzi bera).
Batzuek plaza «Flick» joa eta,
besteak eskera.
Hau da ametsen «esfera»
oposizio bezpera.
Ilusioak salgai non daude?,
goazen eroatera. (bis)

Egingo den ez naiz fio,
nahiz hala nuken desio.
Ezin batuzko gaitza sarritan,
bai dugu sozio.
Honenbestekin adio,
hitzek ez dute balio.
Pazkoaren zai gelditzen gaituk,
zer erremedio...!!!

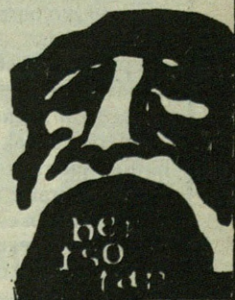
Gure herriko altxorra,
bertsolaritza bat horra!
Zori hobeko tratamentua,
behar luken obra.
Nihor dagoenik sobra?,
ulertzea ezin logra.
Zer frogaturik ez duen hura,
zertarako froga.

Historiaren eskolan,
ibiltzen bagara holan.
Artzaiak asko hobeki daude,
mendiko etxolan.
Sinesten bada nahiko lan,
gerta leike, gertako dan??
Lasarte edo «Lazkao Txiki»,
azterketa «kolan».

Xanti ZABALA «LEXO»

Baina etzaitzte kezka,
andre gizon mutil neska.
Talde zehatza aukeratzeaz,
jartzen naiz farrezka.
Gogo zertan ez freska?,
gehiagorik nola eska.
Zazpirentzako tokatuko da,
gutxinez «repeska».

Nik bertsolari lagunei,
egin nahiko nieke dei.
Injustizizko zulo beltzikan,
ez dezatela gehi.
Aukera berdina denei,
eman kaxkar eta onei.
Kaxkarrak ondu daitezke, onak
kaxkartu ere bai.

HERRIARI DAGOKIO AUTODETERMINAZIOA

HILE honen 26-29 bitartean Euskal Herriko hiriburuetan Autodeterminazioari buruz egingo den kongresuan hitz batzu nagusituko dira: Nazioa (estatu/nazioa eta estaturik gabeko bazioa). Etnia eta batez ere *Herria*. Kongresuaren titulutik bertatik hasita hitz horixe datorkigu begitara: «Euskadi eta Herrien autodeterminazio-eskubidea». Bertan eskainiko diren hitzaldi eta mahaingurueetako gaiak ikusiz, berriz, hamar bat aldiz irakur dezakegu *Herria* hitza.

Ezaguna da hitz horren manipulazioa politikari eta gizarteko gidari demagogikoen artean. Buruzagiak txalotzeko, noizbehinka botoa emateko, tartean haien «politikaren» zurigarritzat aipatzeko «jendetza hori» da Herria. Demagogia eta populismoa batera joan ohi dira: Herria erabiltzea esan nahi du demagogiak. Izaki abstraktua, hitz magikoa da orduan Herria. Eramangarria eta erabilgarria.

ESKU artean daukadan *Revolución-Represión o Burujabetza* liburuan autodeterminazioa kontzeptuari (autoreen ustez, kontzeptu marxistari) burujabetza kontzeptua (euskal foruetan oinarritzen omen dena) kontrajarri zitzaion. Ez dugu honako hau, liburuak daraman eztabaidan sartzeko unea.

Herria kontzeptuaren analisisan oinarritzen da, alde batetik, autodeterminazioa; horregatik horren edukin filosofikoa, antropologikoa (etnikoa) eta historikoa aztertzen saiatuko da, batetik kongresua, programan aditzera ematen denez. Baina, bestalde, nazioarteko zuzenbideak jaso duen herrien eskubidea da autodeterminazioa. Kongresuaren egunetan sarritan aipatuko diren testuak dira seguruenik ondoko hauek:

Nazio Batuek «nazioen arteko adiskidetasunezko harremanak bultzatuko dituzte, Herrien eskubide-berdintasunaren printzipioa eta horiek beren buruen jabe izateko duten eskubidea errespetatuz». (*Nazio Batuen Karta*, l.art., 1945).

«Herri guztiek dute eskubidea beren buruen jabe izateko. Eskubide horren arabera, beraiek erabakiko dute askatasun osoz beren estatutu politikoa eta askatasun osoz segurtatuko dute beren garapen ekonomikoa, soziala eta kulturaz-

Paulo AGIRREBALTZATEGI

koa». (ONU, *Giza eskubideei buruzko Hitzarmen nazioartekoak*, 1967).

Herrien arteko arazo politikoa eta juridikoa da, beraz, autodeterminazioarena; horren eskubidea eta askabidea nekez azalduko ditugu gaurko harreman nazioartekoetan, euskal foruetako burujabetzan geldituz. Gure Herriaren autodeterminazioa Herrien arteko arazoa da azken batean.

KONGRESUAREN eginkizunik nagusienetako bat herritasunaren kontzeptua bera argitzea izango da, uste dudanez. Horretaz ihardungo diren antropologoei, soziologoei, politikoei eta juristei utziko diet lan hori. Baina egokia deritzat *Herria* hitzak euskal literaturan eta mintzairan dituen adiera ezberdinei buruz ohar batzu egiteari. Horretarako zenbait euskal autore zahar ikusi dut.

Herria hitzaren erabilera demagogikoa baztertuz, horren adiera ezberdinak geografiatik eta demografiatik teologia eta eskatologiaraino doaz, adiera soziologikotik eta etnologikotik igaroz. Sarritan ez dago gaztelaniazko *pueblo* hitzari begiratzerik, gaurko erabileran herri-pueblo automatismo zozoz kidetzeko joera badago ere.

Adiera geografikoa du, hasteko, lurraldea edo eskualdea —areago, ibarra, mendiaren kontrakoa— esateko: «Egipto-herria» esaten du Mendiburuk, bai eta «promisioko herria» (Israel) ere; edota «katoliko herriak», Agirre Asteasu-koak; «herrialdea», «beterria», «goierria» erabili izan dira eta erabiltzen dituguk geuk.

Herriaren esangura demografikoa aski zabaldua da, leku jakin batetan bizitzen jarririk dagoen jende-multzoa eta

horien etxe-saila adierazteko: Oñatiko herria, e.b. «Troiaiko herria» dio Mendiburuk. Esanahi honek berak badu zeri-kusirik herria = ibarra berdinketarekin: «erri edo valle» dio Lardizabalek.

Bestalde, herria hitzaren adiera teologikoa daukagu euskal autore zaharretan, bai eta gaurko Elizaren hizkeran: «Eliza, Jainkoaren herria», «herri hautatua» (Israel), «zeruko herria» (Agirre Asteasu-koa).

Adiera geografiko-demografikoaren eta teologiko-eskatologikoaren artean daukagu herriaren adiera *soziologikoa* eta *etnologikoa*, gaur hemen nabarmentzea dagokigunak. Adiera soziologikoa du, klase herritarrek esan nahi duenean, hau da, gizartean botere politiko, ekonomiko eta sozialik ez duen jende-multzoa. Iparraldeko literaturan eta jendearen artean erabili izan den *populu* hitzaren esanahiari hurbiltzen zaio orduan herriarena. Azken urteotan, bestalde, hainbat idazlek hegoaldera ere zabaldu izan du kontzeptu hori.

HERRIAREN adierarik nabarmena, azkenik, *Euskal Herria* izenak berak darama. Horren edukin antropologiko, linguistikoa eta historikoa edierazteko «etnia» hitza asmatu zuen Vacher de Lapouge-k XIX. mendearen azkenean, eta gerora arrakasta handia ukan du, «pueblo» edo «peuple» hitzen nahasmendua gainditu nahian. Herri «etnikoaren» edo etniaren ezaugarriak laburbilduz, R.J.L. Breton-ek (*Les Ethnies* liburuan) ematen duen definizio honekin gera gaitezke, oraingoz, soila bada ere: «Kultura bereziak batzen duen giza multzoa, hobeto esanda, giza elkarte, da etnia». Ondoren zehazten diren ezaugarrien artean, nabarmen geldituko da hizkuntzaren garrantzia, herria edo etnia oinarritzean eta azaltzean.

Hizkuntza eta kultura: biak ipintzen ditu Guy Heraud-ek ere Etniaren (Herriaren) ezaugarri nagusitzat. Eta berak segurtatzen gaitu bide on horretatik, «etnotipiaren» azterketa egiten duenean bere liburu klasikoan (*L'Europe des Ethnies*). Kontzeptu horixe egongo da Kongresuaren erdi-erdian; horixe argitzea, zehaztea, eta finkatzea, eta horretxetan balio juridikoa oinarritzea izango da horren eginkizunik nagusienetakoa.

GAZTEA.
BIZIA.
ZIURRA.

---

25 urte Elkar Lanean

CAJA LABORAL

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharririk gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA